ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΑΘΕΤΕ ΤΑΣ ΖΩΣΑΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Τὸ ωιστοωοιητικὸν BERLITZ σᾶς ἐβασφαλίβει μίαν δέσιν ἐωικερδῆ. Ἐβετάσεις δίδονται κατ' ἔτος. Ἐγγραφῆτε εἰς τὰς τάβεις σας τὸ ταχύτερον. Λάβετε ἕνα δοκιμαστικὸν μάθημα δωρεάν.

ΣΧΟΛΗ BERLITZ

37 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 37

"ΦΑΜΑ,, Πανεωιστημίου 47

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΖΩΓΡΑΦΙΔΟΥ

ΟΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΙΩΤΙΣΣΗΣ 3

(ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΟΛΥΖΩΗ) ΤΗΛ. 61-26

Πλουτισθὲν διὰ τῶν τελειωτέρων μηχανημάτων καὶ διαθέτον ὅλα τὰ μέσα ἀναλαμβάνει κάθε ἐργασίαν, μὲ ταχύτητα καὶ καλλιτεχνίαν ἀπαράμιλλον.

ΤΙΜΑΙ ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΤΙΚΑΙ

Ἡ Οὐλίτις θεραπεύεται μὲ τὸ ΣΑΝΟΖΥΛ

Ἀσφάλεια ΧΡΗΜΑΤΩΝ

Ταμιευτήριον

Ἀπόδοσις ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

5 %

Ταχύτης ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Λαϊκὴ Τράπεζα

ΓΚΡΕΚΑ

ΤΡΑΠΕΖΑ

ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 22.500.000

ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧ. 1.522.076.50

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

FILIALES

Τράπεζα Λαρίσσης — Λάρισσα

Τράπεζα Τρικκάλων — Τρίκκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς κυριωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δραχ. μὲ 7 ο/ο.—Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως Τραπεζιτικὰς ἐργασίας

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1929

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'. ΤΟΜΟΣ Ε'. ΑΡΙΘ. 65

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΓΕΡ 29

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ

Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ

Β. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Ἐτησία Δρ. 200
Ἑξάμηνος » 100
Τρίμηνος » 50

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Λίρα 1

ΟΙ ΓΛΥΠΤΑΙ ΑΔΕΛΦΟΙ ΦΥΤΑΛΑΙ

Ἀπ' ὅλην τὴν δρᾶσιν τὴν ὁποίαν σχηματίζει ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου, ἀπ' ὅλο ἐκεῖνο ποὺ συνοδεύει τὸν ἄνθρωπο στὸν δύσκολο δρόμο τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἰδανικῶν του, ἡ ἱστορία δὲν διασώζει κατόπιν, παρὰ ἐλάχιστα, γενικὰ πράγματα. Μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν, καθὼς ἀπομακρυνόμεθα πρὸς νέες πάντα κατευθύνσεις καὶ καταστάσεις, τὰ πράματα καὶ τὰ πρόσωπα ποὺ ὑπῆρξαν μιὰ φορά, ἀπογυμνώνονται, περιοριζόμενα σὲ ὀλίγα, κεφαλαιώδη στοιχεῖα. Δὲν μένει παρ' ὅ,τι ἀξίζει νὰ ζήση. Ἐὰν μάλιστα συμβαίνει ὅπως ἐδῶ, νὰ μὴν ἔχουμε νὰ στηριχθῶμεν σὲ γραπτὰ ἀσφαλῆ κείμενα, ἢ σὲ γνήσιες ἐξηκριβωμένες πληροφορίες, ἀπὸ τὸ στόμα ἀνθρώπων ποὺ ἔτυχε νὰ ζήσουν γιὰ ὁποιονδήποτε λόγον μαζί των, ἡ ἱστορία καὶ ἡ σειρὰ τῶν ὅσων ἀπετέλεσαν τὴν καλλιτεχνικήν των δρᾶσιν, σκονταύει ὄχι μόνον σὲ ἀνακρίβειες, ἀλλὰ καὶ σὲ πολλὲς ἀπορίες. Ὡστόσο, μιὰ ἐπισταμένη καὶ συγκριτικὴ ἔρευνα καὶ μελέτη ποὺ ἔκανα γύρω ἀπὸ ὅσα σημεῖα κατώρθωσα νὰ περισυλλέξω, μᾶς πληροφορεῖ τὰ ἑξῆς, σχετικῶς μὲ τὸν βίον καὶ τὸ ἔργον τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν.

Οἱ ἀδελφοὶ *Φυτάλαι* κατάγονται ἀπὸ τὰ Ὑστέρνια τῆς Τήνου. Τὰ Ὑστέρνια βρίσκονται εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου, εἰς ἀντίθετον διεύθυνσι ἀπὸ τὸν Πύργο, τὴν πατρίδα τοῦ ἐρημίτη καὶ μεγάλου δημιουργοῦ Γιαννούλη Χαλεπᾶ. Ἐγεννήθησαν τὴν ἐποχήν, ὁπότε ὁ ἀπελευθερωτικὸς Ἀγὼν ἔπαιρνε τέλος. Μεταξὺ τοῦ 1824 μὲ 1833. Ἦσαν τέσσαρα ἀδέλφια: Ὁ *Ἰωάννης*, ὁ *Γεώργιος*, ὁ *Λάζαρος*, καὶ ὁ *Μᾶρκος*. Ὁ πατέρας των, περίφημος μάστορας τὰ χρόνια ἐκεῖνα εἰργάζετο σὲ οἰκοδομὲς ἐκκλησιῶν, ἀσχολούμενος μὲ τὰ τέμπλα καὶ τοὺς ἄμβωνες, καὶ μὲ ὅλη τὴ λοιπὴ μαρμαροδουλειὰ ποὺ ἐχρειάζετο γιὰ νὰ κτισθῆ ἕνας ναὸς τότε. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ περισσότερα πρόσωπα τῆς οἰκογενείας των. Ἦτο οἰκογένεια ὀνομαστή —τῶν Φυτάληδων, ὅπως ἐλέγετο— εἰς ὅλα τὰ γειτονικὰ νησιά, καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς —Ρόδο, Σμύρνη, Πόλη— γιὰ τέτοιες μαρμαρικὲς ἐργασίες. Οἰκογένειες τέτοιες, ποὺ ἐγνώριζον ἐκ παραδόσεως νὰ δουλεύουν καὶ νὰ σκαλίζουν τὴν πέτρα, ὑπῆρξαν ἀκόμη κι' ἄλλες· ὅπως τῶν Σώχηδων, τῶν Χαλεπάδων, τῶν Λυτρόνων, τῶν Φιλιππότηδων, τῶν Βιδάληδων.

Ὁ πρῶτος, ὁ Ἰωάννης ποὺ ἦτο καὶ μεγαλείτερος τῶν ἄλλων, ἐσπούδασε ἀρχιτέκτων. Διὰ τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτὸν ἀδελφὸν δὲν γνωρίζομεν, παρὰ ὅτι ἐπιστάτησε εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου, ἐπὶ σχεδίου ποὺ ἐξεπόνησε ὁ σπουδαιότερος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀρχιτέκτων καὶ διευθυντὴς συγχρόνως τῆς σχολῆς τῶν τεχνῶν Λύσανδρος Καυταντζόγλους. Ἀκόμη, ἐκατασκεύασε τοὺς λιμένας τῆς Σάμου, τὴν μητρόπολιν τῆς Σύρου, καὶ μερικὰ κτίρια εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὡς φαίνεται δὲν εἰργάσθη καὶ πολλὰ ἔτη. Ἀπέθανε σχεδὸν νέος.

Ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Λάζαρος ἐπεδόθησαν στὴν γλυπτικήν. Ἀπὸ παιδιὰ μικρὰ ἐγνώρισαν τὴν τέχνην της. Ὁ πατέρας των, ὡς μαρμαρογλύπτης ποὺ ἦτο, τοὺς ἔδωσε τὸν ζῆλον πρὸς αὐτήν. Πολὺ νέοι ἀκόμη ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας. Κατὰ τὸ 1850, ὄχι ἀργότερον. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν τότε ὑπῆρχον ἀρκετοὶ πατριῶτές των. Λόγῳ σχετικῶν ἐργασιῶν ποὺ ἐξετελοῦντο, εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐνταῦθα πολλαὶ οἰκογένειαι τεχνιτῶν, τόσο ἀπὸ τὸ νησὶ τὸ δικό τους, ὅσο κι' ἀπὸ τ' ἄλλα κοντινὰ νησιά. Τὸ ἴδιο ἐσυνεχίσθη καὶ κατόπιν. Ἀκόμη καὶ σήμερον.

Στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ στὰ Δωδεκάνησα, ἡ τέχνη ἐπάνω στὸ μάρμαρο, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς δουλείας, δὲν εἶχε πάψει. Ἀπὸ τὴν λαϊκὴν ἐκείνην τέχνην, ἀκόμη σώζονται ἀρκετὰ μνημεῖα. Τὸ μαρμάρινο συντριβάνι εἰς τὸ Μοναστῆρι τῆς Εὐαγγελιστρίας στὴ χώρα τῆς Τήνου, τάφοι σὲ διάφορα νεκροταφεῖα, τέμπλα καὶ ἄμβωνες, σκαλοπάτια καὶ μπαλκόνια, πεζοῦλες καὶ τζάκια ποὺ διατηροῦν διάφορα ἀρχοντικὰ σπίτια, μαρτυροῦν γιὰ μιὰ γνῶση καὶ ἀκρίβεια ποὺ εἶχον οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, ἡ ὁποία κινεῖ τὸν θαυμασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη μας, τὸ ἴδιο, ὅπως καὶ τ' ἄλλα μαρμάρινα καὶ γλυπτικὰ μνημεῖα τῆς Ἀρχαιότητος! Τόσο τὸ μάρμαρο τὸ ὁποῖον ὑπάρχει μέσ' στὰ βουνά τους, τὸ περίφημο Παριανό, ἢ Τηνιακό, ἢ Σκυριανό, ἢ Ἀνδριώτικο μάρμαρο, ὅσο καὶ τὸ ἄγονο νησιωτικὸν ἔδαφος εἰς τὸ ὁποῖον ἐσυνέβη νὰ βρεθοῦνε, τοὺς ἠνάγκασε νὰ καταγίνονται μὲ τὴ φύση καὶ τὴ χρησιμοποίησι τοῦ

μόνου πράγματος ποὺ ὑπῆρχε ἄφθονο κοντά τους. Ὁμοίως ἐσυνέβη καὶ στὴν Ἀρχαίαν ἐποχήν. Ἐντεῦθεν ἡ παράδοσι καὶ ἡ τεχνικὴ ἐμπειρία τῆς ἐπεξεργασίας του, — ποὺ καθὼς φαίνεται, ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς προϊστορικῆς ἀρχαιότητος, τῆς μυθικῆς περιόδου, δὲν ἔπαψε νὰ παρουσιάζῃ, κατὰ καιροὺς βέβαια, θαύματα ἐκτελέσεως!

Εἰς τὰς Ἀθήνας ἐρχόμενοι οἱ δυὸ ἀδελφοί, βρίσκονται σ' ἕνα ὅμοιο καὶ οἰκεῖο περιβάλλον, ἀνάλογο μ' ἐκεῖνο ποὺ ἐγνώρισαν ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς νεότητός των, κοντὰ στὸν τεχνίτην πατέρα των. Φοιτοῦν ἀδιαλείπτως εἰς τὴν σχολὴν ποὺ ὑπῆρχε τότε· καὶ σπουδάζουν συστηματικῶς τὴν τέχνη μέχρι τέλους. Μὲ στερήσεις καὶ μὲ ἀγῶνα μεγάλον, κατωρθώνουν νὰ πρωτεύουν εἰς ὅλας τὰς τάξεις. Ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς, εἰς τοὺς ἐνιαυσίους λόγους του ποὺ ἐξεφώνει ἐνώπιον τῶν ἐπισήμων καὶ τῶν βασιλέων, ἐκθέτων τὴν πρόοδον καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ σχολείου ποὺ διηύθυνε τόσον ἀόκνως, δὲν εὕρισκε λόγους, ὁ ἐμπνευσμένος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, νὰ ἐξάρῃ τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν ἐργασίαν, τὴν δύναμιν τῶν δύο μαθητῶν. Τέλος, ἐσυνίστα, ὅπως τύχωσι μεγαλυτέρας μερίμνης καὶ προστασίας ἐκ μέρους τοῦ κράτους ἢ τῶν ἄλλων ὑποστηρικτῶν τῆς τέχνης. Καὶ τοῦτο, ὄχι διότι δὲν τοὺς ἤξιζε ἀπολύτως, ὅσον διότι ἦσαν οἱ πιὸ φτωχοὶ σπουδασταί. Μὲ μηνιαῖα βοηθήματα, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον ἀπὸ τὸ ταμεῖον τῆς σχολῆς, τὸ προωρισμένον διὰ τὴν συντήρησιν τῶν τοιούτων τροφίμων της, μὲ χρηματικὰ βραβεῖα ποὺ ἔπερνον σχεδὸν πάντοτε εἰς τοὺς ἐτησίους διαγωνισμούς, ἀπὸ κληροδοτήματα ἀφημένα εἰδικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν — ἐτελείωσαν τὰς σπουδάς των, κατὰ τὸ 1857.

Καθηγητήν, εἰς τὸ μάθημα τῆς γλυπτικῆς, εἶχον τὸν Βαυαρὸν γλύπτην, τὸν διωρισμένον ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ὄθωνος, Σίγγελ. Εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀγαλματογραφίας καὶ μυθολογίας τὸν Λ. Θείρσιον. Εἰς τὴν γραφικὴν τὸν ζωγράφον Μαργαρίτην. Μαθηταὶ ὑπῆρξαν τὴν περίοδον ἐκείνην, εἰς τὴν ζωγραφικὴν ὁ Νικηφόρος Λύτρας, εἰς τὴν γλυπτικὴν ὁ Λεωνίδας Τόρσης, εἰς τὴν ξυλογλυπτικήν, τὴν ὁποίαν ἐδίδασκε ὁ Ἱερομόναχος Ἀγαθάγγελος, ὁ Νικόλαος Ἁρμάος· καὶ ἄλλοι πολλοί, τῶν ὁποίων ὁ διαρρέων χρόνος ἐξηφάνισε ὄχι μόνον τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα!

Ἀπὸ τὰ μαθητικὰ ἔργα τῶν ἀδελφῶν Φυταλῶν, διασώζονται σήμερον σὲ γύψο, μωλωπισμένα καὶ ρυπαρά, ἀπὸ χέρια ἀξέστων καὶ ἀνικάνων μαθητῶν ποὺ ἔτυχε κατὰ λάθος νὰ φοιτοῦν εἰς τὸ ἵδρυμα, καὶ τοῦτο, λόγῳ τῆς καλῆς λειτουργίας καὶ φροντίδος ποὺ δεικνύουν ἀκόμη καὶ σήμερον οἱ διευθυνταί του, κι' ἀπὸ χέρια βαρβάρων στρατιωτῶν, ποὺ δυστυχῶς αἱ ἀνάγκαι τῆς ἐπιστρατεύσεως, ἔρριξαν ἐκεῖ μέσα—ὁ Δαυὶδ κρατῶν τὴν βιβλικὴν σφενδόνην του, ἑτοιμαζόμενος πρὸς μάχην μετὰ τοῦ Γολιάθ. Μήτε τὰ χέρια, μήτε ἡ σφενδόνη τὴν ὁποίαν θὰ ἐκράτουν αὐτά, διατηρεῖται σήμερον. Ὑπάρχει τὸ σῶμα μὲ ἀκέραιο τὸ κεφάλι, ὀλιγώτερον κατά τι τοῦ φυσικοῦ μεγέθους, εἰς κίνησιν καὶ στᾶσιν πολεμικῆς ἐπιθέσεως. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἦτο τοῦ Γεωργίου Φυτάλη. Δι' αὐτοῦ, ἐμοιράσθη μαζὶ μὲ τὸν ἀδελφόν του Λάζαρον, τὸ χιλιόδραχμον βραβεῖον ποὺ ὥριζε τὸ Κοντοσταύλειον διαγώνισμα. Εὑρίσκεται ἔτσι, ὅπως τὸ περιγράψαμεν, εἰς τὴν πρώτην ἢ δευτέραν ἀχιβάδα, ἀριστερὰ καθὼς προχωροῦμε, ἀπὸ τὴν αἴθουσα ποὺ χρησιμεύει σήμερον ὡς γραμματεία τῆς σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

Ἀπὸ τὰ μαθητικά τους ἔργα, εἶνε ἐπίσης καὶ οἱ δύο Ποιμένες, σὲ γύψο, μικρότεροι τοῦ φυσικοῦ μεγέθους. Ρυπαροὶ καὶ τσακισμένοι ὅπως κι' ὁ Δαυίδ, ὑπάρχουν τοποθετημένοι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον καὶ ἀκριβῶς ἀπέναντί του. Ὁ ἕνας παίζει αὐλόν· ὁ ἄλλος βαστάει τρυφερῶς στὰ χέρια του νεογέννητον ἀρνάκι. Μὲ τὴν γκλῖτσαν του, μὲ τὸ ταγάρι του, μὲ ὅλην τὴν βουνήσιαν ἁρματωσιά του ὁ δεύτερος ὅπως κι' ὁ πρῶτος, ζωντανεύουν τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ βουνοῦ. Καὶ τὰ δύο ἀποπνέουν μιὰ εἰδυλλιακὴ χάρι, ἔξω ὅμως ἀπὸ κάθε γλυπτικὸ νόημα, Τὸ δεύτερο ἀπὸ μάρμαρο ὑπάρχει εἰς τὴν ἔπαυλην Θών.

Ἐπίσης ὁ Γεώργιος, εἶχε ἐκτελέσει καὶ χύσει στὸν γύψο τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἄγαλμα παριστάνον *σκοπὸν στρατιώτην*. Τοῦ ἔργου αὐτοῦ δὲ σώζεται παρὰ ἡ φωτογραφία. Τὴν εἶδον μαζὶ μὲ ἄλλας, εἰς τὸ λεύκωμά, ποὺ διετήρησε ὁ υἱός του, ὁ Θεόδωρος Φυτάλης, μηχανικὸς τοῦ Β. Ναυτικοῦ, ποὺ δυστυχῶς δὲν ἐγνώρισε καθόλου τὸν πατέρα του. Ὅταν αὐτὸς ἐπέθανε ἦτο πολὺ μικρός.

Ἀκόμη εἶχον ἐκτελέσει τότε καὶ κολοσσιαίας ἀπὸ μάρμαρο τῆς Πάρου, (ὅπως ἀναφέρει ἔκθεσις τοῦ διευθυντοῦ δημοσιευμένη στὸ περιοδικὸν Πανδώρα) προτομὰς τοῦ Ρήγα Φεραίου καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Μπελβεντέρε, προοριζομένας διὰ τὰ ἀναβρυτήρια τοῦ Πειραιῶς. Ἄδηλον ὅμως ἐὰν ἐστήθησαν. Καθὼς καὶ ἐπιτύμβιον μαρμαρίνην στήλην, κλασσικοῦ μνημειακοῦ τύπου, καὶ μερικὰ ἄλλα διάφορα προπλάσματα ἔργων.

Ἡ ἐπιτροπή, εἰς τὴν κρίσιν τῆς ὁποίας ἐξετέθησαν αὐτά, συμφώνως μὲ τοὺς ὅρους ποὺ περιελάμβανε τὸ Κοντοσταύλειον διαγώνισμα, ἀποτελουμένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ξένους καλλιτέχνας καὶ ἀρχαιολόγους ποὺ συνέβαινε νὰ παρευρίσκονται ἐδῶ, Γάλλοι, Γερμανοὶ καὶ Ἰταλοί, καὶ ἀπὸ ἕναν καθηγητὴν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ὀθωνείου Πανεπιστημίου — διόλου δὲν ἀπέκρυψε τὸν θαυμασμόν της πρὸς αὐτά, καθὼς σημειώνουν οἱ ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μάλιστα ὁ Boulanger, ὁ σπουδαῖος Γάλλος καλλιτέχνης καὶ ἀρχιτέκτων, ὅστις κατόπιν ἐντολῆς τῆς τότε Ρωσσικῆς κυβερνήσεως ἐπεσκεύαζε καὶ διεκόσμει τὸν ναὸν τοῦ Νικοδήμου, τὴν σημερινὴν Ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὴ βαθιὰ θρησκευτικὴ μουσική της, προσθέσας πλάϊ εἰς τὸν Βυζαντινόν της ὄγκον καὶ τὸ κωδωνοστάσιο ποὺ ὑπάρχει σήμερον, ἔχων μαζί του ὡς βοηθόν, μεταξὺ ἄλλων πολλῶν ἰδικῶν μας καὶ ξένων, τὸν τότε μαθητὴν Νικηφόρον Λύτραν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἁγιογράφησιν—εἶπε ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Τὰ ἀγάλματα ταῦτα, ἀνέκραξεν ὁ Γάλλος καλλιτέχνης, ἐὰν ἐξετίθεντο εἰς Παρισίους, ἤθελον ὑπερασπίσει καλλίτερον τὸν Ἑλληνισμὸν παρ' ὅλων τῶν ἐνδοξοτέρων αὐτοῦ ὑπερασπιστῶν αἱ καλλίτεραι ἀγορεύσεις», ὅπως ἀναγράφει ὁ «Ἑλληνικὸς Μηνύτωρ» τῆς 19 Δεκεμβρίου τοῦ 1856. Ἀπὸ τὰ ἔργα, ὁ σκοπὸς στρατιώτης, καθὼς καὶ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς ποιμένας, ὁ παίζων τὸν ποιμενικὸν αὐλόν, ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελεσθοῦν στὸ μάρμαρο καὶ νὰ σταλοῦν εἰς τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν τῶν Παρισίων. Δὲν γνωρίζομεν ἐὰν τοῦτο ἐπραγματοποιήθη. Πάντως, ἐκτὸς τῶν βραβείων καὶ τῶν ἐπαίνων ποὺ ἔτυχον τότε, ἐστεφανώθησαν καὶ οἱ δύο τελειόφοιτοι μαθηταὶ γλύπται μὲ τὰ χέρια τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, ὁ ὁποῖος καθὼς προαναφέραμεν, ἐτίμα αὐτοπροσώπως μετὰ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας καὶ τῶν ἄλλων ἐπισήμων ξένων τῆς αὐλῆς του, τὴν τελετὴν ποὺ ὠργάνωνε ἡ διεύθυνσις τοῦ σχολείου. Τότε αὐτὸ ὑπῆρχε εἰς τὴν ὁδὸν Πειραιῶς, κοντὰ στὸ σημερινὸν παλαιὸν Ὠδεῖον, Εἰς αὐτό, δύο ἔτη προηγουμένως, κατὰ τὸ 1853, ἀπεφοίτα ὡς μαθητὴς ὁ γλύπτης Ἰωάννης Κόσσος.

(Συνέχεια)

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΡΙΒΑΣ

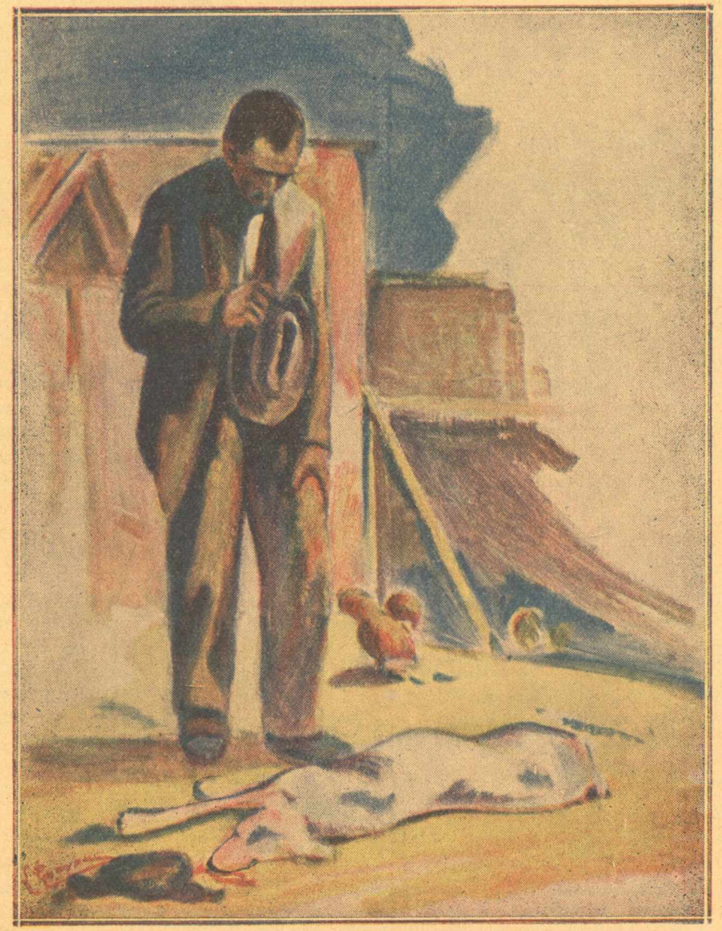

Τὸν ἔκλαψε σὰν φίλο ἀκριβὸ

Ο ΡΕΜΠΕΤΑΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ρεμπέτα ἐδῶ! Ἐδῶ! Μὴν κουνηθῆῆς;!...

Ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ ὁ Πέτρο Φίλης ἦταν σίγουρος ὅτι ὁ σκύλλος του μποροῦσε νὰ ψοφήσῃ ἀπὸ τὴν πεῖνα, νὰ λυσσάξῃ γιὰ νερό, μὰ νὰ μὴ τὸ κουνήσῃ ἀπὸ τὴ θέση του!

Κι' ἀληθινά, τὸ κάθε τι ποὺ ἄνηκε σ' αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο εἶχε καὶ τὴν ἐξαίρεσή του.

Καί, πρῶτα-πρῶτ', αὐτός:

Δὲ φούμερνε, δὲ μεθοῦσε, δὲν ἔπαιζε χαρτιά, δὲ βλαστήμαε, δὲ σύχναζε στὴν ἐκκλησία κι' οὔτ' εἶχε δοσοληψίες μὲ τὰ δικαστήρια. Κανεὶς ποτὲ δὲ θυμότανε ν' ἀρρώστησε καὶ ξέρανε πῶς ζύμωνε κι' ἔψηνε μονάχος τὸ ψωμί του. Πλενόταν μπαλωνόταν καὶ μαγέρευε...

Σίμωνε στὰ πενῆντα κι' οὔτε γρῦ γιὰ παντρειά!

Καλογέρευε χωρὶς νὰ φορῇ ράσο. Γι' αὐτὸ κιόλας δὲ θὰ τοῦ δινόταν θέση στὸν παράδεισο ὅπου—ὅπως καὶ δῶ σὲ μερικὲς περιπτώσεις—δὲ μπορεῖ νὰ «περάσῃ» κανεὶς παρὰ μὲ ὡρισμένο ροῦχο...

Χρόνια πολλὰ πέρασαν ἀπ' ὅταν πάντρεψε τὴν ἀδερφή του. Δὲν εἶχε ἄλλους συγγενεῖς καὶ πολὺ σπάνια φαινότανε στὸ χωριό.

Δούλευε ἀπὸ τὴ μιὰ νύχτα στὴν ἄλλη.

Εἶχ' ἕνα χτηματάκι—μισὸ ἀμπέλι, μισὸ χωράφι—καὶ μὲ δαῦτο πάλευε ὁλοχρονίς.

Κατέβαινε, πότε-πότε, καὶ στὴν πόλη νὰ πουλήσῃ τίποτα ἢ ν' ἀγοράσῃ.

Ὁ σκύλλος του ἦταν ἀκαθόριστης ράτσας.

Τὸν εἶχε βρεῖ καταμεσὶς στὸ δρόμο, κάποιο χειμωνιάτικο βράδυ ποὺ γύριζ' ἀργὰ καὶ λίγο βρεγμένος.

Ἦταν ἕνα κουταβάκι τόσο δά, ἀρρωστημένο, πιτσιλισμένο λάσπες.

Τοῦ ἔδωσε, στὴν τύχη, ἕνα ὄνομα. Τ' ἀνάθρεψε μὲ τὸ δικό του τρόπο. Ἀπὸ ξένο χέρι δὲν ἔπαιρνε τίποτα ποτέ! Τοῦ ἀρκοῦσε τὸ κριθαρένιο ξεροκόμματο ποὺ τοῦ ἔδινε—ἀπὸ τὸ μερτικό του—τ' ἀφεντικό.

Ἄ, ὄχι! Δὲ χωροῦσαν ἐδῶ δωροδοκίες. Κι' ἂν τύχαινε κανεὶς ποὺ νὰ τὸ ἐπιχειροῦσε, ἀντίκρυζε τ' ἀπειλητικὰ δόντια τοῦ Ρεμπέτα καὶ δυὸ θυμωμένα μάτια — δυὸ μάτια σὰν ἀλλόκοτο μωσαϊκό, ἀπὸ τὶς ματωμένες φλεβίτσες ποὺ ἁπλώνονταν, ἀκανόνιστα, στὸ πρισμένο ἀσπράδι.

Κατόπι, ὅταν ὁ ἀναιδὴς χανότανε, πέρα, τρομοκρατημένος, ὁ Ρεμπέτας ἔπαιρνε στὰ δόντια του αὐτὸ τὸ κάτι — ὅ,τι κι' ἂν ἦταν — καὶ πήγαινε καὶ τ' ἀπίθωνε στὰ πόδια τ' ἀφεντικοῦ, σὰ νὰ ζητοῦσε ἄδεια!

Ἂν τύχαινε πάλι νὰ λείπῃ, ἄνοιγε, μὲ τὰ νύχια του, τὸ χῶμα, τὸ ἔχωνε, ξαπλωνόταν ἀπὸ πάνω καὶ περίμενε...

Τέτοιος ἦταν ὁ Ρεμπέτας!

Ὁ Πέτρο Φίλης ἦταν σίγουρος γιὰ τὸ σκύλο του. Μόνο ἀπὸ βόλι ἐφοβώταν.

Ἀντίθετα μὲ τὸ Ρεμπέτα, ποὺ ἦταν ἄσπρος μὲ ζωνάρια κανελιὰ κι' ἕνα μαῦρο σημάδι στὸ κούτελο, ὁ Μπιρμπίλης, ὁ γάτος, ἦταν πίσσα, κατάμαυρος κι' εἶχε δυὸ λογιῶν μάτια.

Τὸ ἕνα πρασινωπό, τὸ ἄλλο ξέθωρο κίτρινο.

Τίναζε, πότε-πότε, νωχελικά, τὸ πόδι του νὰ πιάσῃ καμμιὰ μυῖγα ποὺ φτερούγαε μπροστὰ στὴ μούρη του κ' εἶναι βέβαιο πὼς ποτὲ δὲν ἐπιδόθηκε στὸ κουραστικὸ κυνῆγι τῶν ποντικῶν! Τοὺς φερνότανε μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐγένεια καὶ ποτὲ δὲν ταράχτηκε ἀκούοντάς τους νὰ ροκανίζουνε κάποιο λαδωμένο σανίδι ἢ νὰ πιπιλᾶνε κανένα ροῦχο τ' ἀφεντικοῦ. Μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ τὰ περιφρονοῦσε...

Ποτὲ δὲ μάλωσαν ὁ Ρεμπέτας κι᾽ ὁ Μπιρμπίλης καὶ πολὺ συχνὰ μποροῦσε νὰ τοὺς ἰδῇ κανεὶς νὰ κοιμῶνται, πλάϊ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, στριμωγμένοι κοντὰ στ᾽ ἀφεντικό, κατάχαμα, ἀπάνω στὴν ἴδια ψάθα!

Εἶχε ἀκόμα δυὸ κότες ὁ Πέτρο Φίλης, κι᾽ ἕνα γουροῦνι, ἐπίσης...

᾽Αλλ᾽ ἂς σταματήσουμε ὡς ἐδῶ.

* * *

Κάποια μέρα — κοντόγιομα ᾽τανε — ὁ ταχυδρόμος τοῦ ἔφερ᾽ ἕνα γράμμα. ᾽Ηταν κιόλας συστημένο!

Τοῦ εἶπε:

— Δέκα φορὲς ἔχω πούρθα, Πέτρο Φίλη, καὶ δὲ μπόρεσα νὰ σὲ βρῶ. Τὸ γράμμα εἶναι συστημένο κι᾽ ἔπρεπε κάποιος νὰ ὑπογράψῃ καὶ νὰ τὸ παραλάβῃ. Τοὺς παρακάλεσα τόσες φορὲς μὰ δὲ θέλησε κανένας οὔτε κι᾽ ὁ παπᾶς!

«᾽Ο παπᾶς! κι᾽ ὅμως δὲ μίλησα καθόλου γιὰ κεῖνο... ᾽Αλλιῶς... ἀλλιῶς δὲ θἄτανε τώρα παπᾶς!» σκέφτηκε τοῦτος. Καὶ ἀμέσως κατόπι, μεγαλόφωνα:

— ᾽Εχουνε δίκιο. Δὲν πολυφαίνομαι στὸ χωριό. Κι᾽ ἔπειτα ὁ παπᾶς ἔχει «ἄλλες δουλειές». Καὶ γὼ δουλεύω — τί νὰ κάμῃ κανείς... Κάτσε φρόνιμα, Ρεμπέτα! Κι᾽ ἔπειτα, ποὺ λές, ἅμα δὲ δουλέψῃς...

᾽Υπόγραψε, ἀνορθόγραφα, μισὰ μικρὰ μισὰ κεφαλαῖα, κι᾽ ὁ ταχυδρόμος ἔφυγε.

— Λοιπόν, Ρεμπέτα, ἕνα γράμμα... ᾽Ενα γράμμα! Δεκαπέντε χρόνια, καὶ περισσότερο, θἆναι ποὺ δὲν μπῆκε τέτοιο φροῦτο δῶ μέσα. Τότες ἐσὺ ἤσουν ἀγέννητος — μπορεῖ κι᾽ ὁ παππούλης σου κι᾽ ὁ προπαππούλης σου... Μὲ θυμόταν, κάπου-κάπου, κ᾽ ἡ Κατερίνα καὶ μοῦ ἔγραφε. Τώρα...

᾽Ακουσα, στὴν πόλη, πὼς ὁ ἄντρας της προόδεψε.

«Μπράβο, Πέτρο Φίλη, μοῦ εἶπανε. Πολὺ μακρυὰ τὴν πάντρεψες τὴν ἀδερφή σου, μὰ ἔκαμες καλὴ ἐκλογή. ᾽Ο Νάσος ὁ Μπάλμπης, ὁ γαμπρός σου, ἔγινε μέγας καὶ πολύς! ᾽Απ᾽ εὐτείας, ἀπ᾽ ἔξω, φέρνει τώρα ἐμπορεύματα. Πάει, χάθηκε πιὰ ὁ πραματευτᾶκος ποὺ γύριζε μ᾽ ἕνα μπογαλᾶκο στὸν ὦμο καὶ ξελαρυγγιζόταν καὶ ξεποδαριαζόταν ὁλημερίς...

Ναί, ἦταν, ἀλήθεια. ἄνθρωπος τῆς «δουλειᾶς»... Ξέρεις δὰ — καὶ μὴ πρὸς κακοφανισμό σου! — ἅμα τραβᾶς καὶ λίγο τὴν πήχυ, ἐκεῖ ποὺ μετρᾶς καὶ λὲς καὶ κάνα γλυκόλογο στὴν πελάτισσα... ξέρεις ἔ; Τότες, ποὺ λές ἔχεις ἀκόμα κι᾽ ἕνα εἴκοσι τοῖς ἑκατὸ παρα-πανιστὸ κέρδος ἀπὸ τὸ μέτρημα! Κι᾽ ἔχει, λέει, καὶ μισὴ ντουζίνα παιδιά, τέσσερ᾽ ἀγόρια καὶ δυὸ κορίτσια. Ὅλα καλὰ παιδιά!...».

Μὰ πάλι τοῦτο τὸ γράμμα... Δυὸ βοῦλες ἐδῶ... τρεῖς... κι᾽ ἄλλη μιὰ ἀπὸ πίσω μὲ τσέρα δ᾽ ᾽Εσπάνια... Συστημένο! ᾽Απὸ ποιόν; ᾽Απὸ ποῦ; ᾽Ας δοῦμε... Κάτσε κάτω, Μπιρμπίλη, ληστή! Νιὰρ-νιάρ, ὅλη τὴν ὥρα! Σάμπως ἔφαγα γώ; ᾽Ε, ἔ! μ᾽ ἔσκισες μὲ τὶς νυχάρες σου!... ᾽Α! καὶ ποιὸς σοῦ καψάλισε τὴν οὐρά; Στὸ εἶπα: μὴ χώνεσαι μὲς στὴ στάχτη... «Σὰν τὴ σπίθα κρυμμένη στὴ στάχτη...». Πάει κι᾽ αὐτό, τὸ ξέχασα, μἆναι καὶ τόσα χρόνια!... Καὶ πῶς λεγότανε ὁ λοχαγός; Τσακουμάκης... Μουσαμάκης... Βασίλειος Τσουμουσάκης... σὰν ἔτσι... καλὸς ἄνθρωπος! Καὶ μιὰ φωνάρα ποὺ στὴν εἶχε: «Λόχος!».

Κάκα-κάκα! προβατίνες μου... γελαδίτσες μου... κάκα-κάκα! Τὸ χουνε σήμερα τ᾽ αὐγὸ οἱ κοτοῦλες μου; Πᾶν᾽ ἀκριβὰ τώρα τ᾽ αὐγὰ στὴν πόλη. Τίποτα... τίποτα καὶ σήμερα ἔ; Φοβόσαστε νὰ μὴ μὲ πλουτίσετε! ᾽Α! μὰ θὰ σᾶς δείξω γώ, ψωφῆμες!... Τὸ τσουκάλι... τὸ βλέπετε τὸ τσουκάλι; Καινούργιο εἶναι, ἀκόμα μὲσ᾽ σὲ δαῦτο δέ μαγέρεψα... Μοῦ φαίνεται πὼς θὰ τὸ ᾽γκαινιάσω μὲ σᾶς! Φλούπου-φλούπου, θὰ κάνετε μπουρμπουλῆθρες μὲς στὸ τσουκάλι... νὰ τὸ ξέρετε!

Τσὸ-τσό... ἐσύ... ᾽Ελα... ἔλα δῶ, παχοῦλι μοῦ! Καὶ νἄβλεπες σὲ τί γκρεμὸ σκαρφάλωσα, γιὰ χατῆρι σου, γιὰ νὰ σοῦ μαζέψω αὐτὸ τὸ χορτάρι! Κακομαθημένο! Ὅλο κι᾽ ἀπάνω στὴν πόρτα... στὸ κατῶφλι... θὰ στὰ σπάσω τὰ παΐδια!

Κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ ὑπογράψῃ καὶ νὰ τὸ παραλάβῃ τὸ γράμμα... οὔτε κι᾽ ὁ παπᾶς! Μὰ ποῦ τὄβαλα; Ποῦ στὸν κόρακα πῆγε; Ρεμπέτα! ἄ! νάτο... Καὶ τί γράφει ἐδῶ;

«᾽Α... ἀ... γαπη... πη... τέ μου ἀ... δελφέ!».

Τοῦ ἔγραφε ἡ ἀδελφή του ἡ Κατερίνα — δηλαδὴ ὄχι αὐτή, γιατὶ ἦταν τέλεια ἀγράμματη, μὰ κάποιος βέβαια δικός της — καὶ ξακλοῦθα συνέχεια, τοῦ γράφανε καὶ τὰ ἔξη της παιδιά, ὑπογράφοντας καθένα μὲ τ᾽ ὄνομά του καὶ τὸ παράνομα!

Τοὺς ξέχασε — τοῦ παραπονιόταν ἐκείνη — μ᾽ αὐτὴ πάντα τὸν θυμότανε. Καὶ τὰ παιδιὰ θέλανε νὰ γνωρίσουνε τὸ θεῖο τους. ᾽Ας πήγαινε, μιὰ ματιά, ὡς ἐκεῖ, τώρα μάλιστα ποὺ θὰ παντρευόταν κι᾽ ὁ μεγάλος, ὁ πρωτογυιός, ὁ Νώντας. ᾽Ο γάμος θὰ γινότανε τὴν παράλλη Κυριακή. ᾽Ας κατέβαινε στὸ Μασοῦρι νὰ πάρῃ τὸ τραῖνο. Σὲ τρεῖς-τέσσερες ὧρες θὰ ἦταν ἐκεῖ... Τὸν περιμένανε, δίχως ἄλλο!

* * *

Τὸ τράνταγμα τοῦ τραίνου τὸν ἐζάλισε. Σφάλῃξε τὰ μάτια του κι᾽ ἀκούμπησε στὴν ἄκρη.

Μέσ᾽ στὴ ζάλη του συλλογιόταν:

«Καλά... ὅλα καλά... Εἶμαι σίγουρος ὅτι ὁ Ρεμπέτας δὲ θὰ σαλέψῃ ἀπὸ κεῖ... ᾽Ανεχτίμητο ζῶο... πιστὸς φύλακας! Κι᾽ ὁ Μπιρμπίλης... κι᾽ αὐτὸς κάτι θἄβρῃ νὰ μασήσῃ. Τὸ γουροῦνι πάλι... οἱ κότες... Καὶ πῶς τὸ λένε — λέει — τὸ μεγάλο της κορίτσι; Νέλα... Λέλα... τσ! κάτι ὀνόματα! Τὸν ἕνα γυιὸ τὸν λένε... Τέλη. Τὸν ἄλλο... τὸν ἄλλο δὲ θυμᾶμαι!

Καλούτσικος ἦταν κι᾽ ὁ σμιγός... δέκα στὸ ἕνα! Τὰ σταφύλια γουρμάζουν, πάει κι᾽ ὁ καιρὸς εὐνοϊκός... Νώλη λένε τὸ δεύτερο γυιό, ἢ τὸν τρίτο; Καὶ λέω πὼς θὰ φτάσῃ ἡ θροφή... ᾽Ανεχτίμητο ζῶο ὁ Ρεμπέτας! Μὰ δὲ θὰ κάτσω καὶ πολύ... Κ᾽ ἡ Κατερίνα λέω πὼς θὰ γέρασε πιά. Εἶναι καὶ λίγο πιὸ μεγάλη μου... Οἱ χαμένοι! ᾽Εκεῖ κάτω λένε πὼς ἔχω λεφτά... Λεφτά! ᾽Ετσι κ᾽ οἱ ὀχτροί σου!...».

᾽Αμα ἔφτασε κεῖ οἱ νιόπαντροι λείπανε. ᾽Ο γάμος εἶχε γίνει ἀπὸ τόσες μέρες καὶ τώρα τ᾽ ἀντρόγυνο ταξείδευε — ποιὸς ξέρει γιὰ ποῦ...

᾽Ητανε συνήθεια — λέει — αὐτὸ στοὺς «ἀριστοκράτες»!

— Τὴν «παράλλη Κυριακὴ» ἔγραφε τὸ γράμμα — νάτο!

— Ναί... βέβαια... μἄτανε γινομένο — νὰ καὶ ἡ μερομηνία! — στὶς 16 τοῦ ᾽Ιουλίου. Τώρα εἴχαμε 14 Αὐγούστου. Λοιπόν;

— Ναί, δίκιο εἶχανε, δὲ λογάριασε καλά. Δεκαπέντε χρόνια, καὶ περισσότερο, εἶχε νἄμπῃ στὸ σπίτι του τέτοιο φροῦτο. Ποῦ νὰ τοῦ πέρναε τώρα ἰδέα νὰ κοιτάξῃ τό... κοτσάνι! ᾽Αργησε τὸ γράμμα, αὐτὸ ἦταν ὅλο, δὲν πείραζε ὅμως, μιὰ καὶ τοὺς βρῆκε ὅλους καλά... Καλὰ θἄτανε, μιὰ ποὺ ἦρθε, νἄβλεπε καὶ τὸ γάμο... τ᾽ ἀντρόγυνο μά...

— Τοῦ χρόνου θἄρτουμε μεῖς! εἶπαν δυὸ-τρία ἀπ᾽ τὰ παιδιὰ μαζύ.

Μὲ βία τὸν κράτησαν δυὸ μέρες — δυὸ χρόνια, δυὸ αἰῶνες τοῦ φανήκανε, ποὺ ἦταν ἁλυσοδεμένος στὰ κάτεργα!

Μπαίνοντας, ἀγροίκησε ἕνα συρτό, λυπητερὸ ριάξιμο, σὰν παράπονο... σὰ μοιρολόϊ! Σὰν ἀνθρώπινο κλάμα ἔμοιαζε. Κράτησε τὴν ἀνάσα του καὶ στάθηκε, κατόπι ἔσπρωξε καὶ μπῆκε. Στὸ μέσο τῆς αὐλῆς, ἀπάνω σ᾽ ἕνα σωρὸ ξερὰ χορτάρια, ἦταν ξαπλωμένος ὁ Ρεμπέτας κι᾽ ἕνα σύννεφο μυῖγες πετοῦσαν ἐδῶ καὶ κεῖ, γύρω του.

Στὸ σκάσιμο τῆς ἐξώπορτας ἄνοιξε τὰ μάτια του κι᾽ ἔκαμε ν᾽ ἀνασηκωθῇ μὰ δὲν κρατήθηκε. ᾽Αφησ᾽ ἕνα πιὸ δυνατό, πιὸ συρτὸ ριάξιμο, καὶ ξανάπεσε.

᾽Ο Πέτρο Φίλης εἶχε σταθεῖ, μονοπόδαρος, κεῖ δά, μόλις μπῆκε, σὰ νὰ ὑψωνόταν μπροστά του ἓν ἀροσπέραστο φράγμα. Τὰ μάτια του στρογγύλεψαν, ἄνοιξαν διάπλατα, καὶ χτύπησε, τὴ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, τὶς ἀπαλάμες του.

— Ρεμπέτα! Ρεμπέτα! ἔκαμε μὲ φωνὴ ποὺ πνιγόταν. Σίμωσε ἕνα-ἕνα βῆμα. Μὲ βία τὸν κρατοῦσαν τὰ ποδάρια του. Ἡ ἀνάσα τὸυ ἔβγαινε, κομμένη, ἀπὸ βαθειά. Κρατοῦσε τὸ κούτελό του σὰ νὰ τοῦ κατέβηκε κεῖ, στὴ μέση ἀπ᾽ τὰ δυὸ μάτια, μιὰ δυνατὴ σφυριά. Ρεμπέτα!

᾽Εσκυψε καὶ τοῦ χάϊδεψε τὸ κεφάλι, κοιτώντας ἐπίμονα τὴν πληγή. Γύρα σὲ δαύτη τὸ αἷμα καὶ οἱ κολλημένες τρίχες σχηματίζαν ἕν᾽ ἀπαίσιο ἀχτινωτό. Ἡ σφαῖρα εἶχε περάσει πέρα-πέρα κ᾽ εἶχε σπάσει καὶ τὰ δυὸ μπούτια!

Τὸ δυστυχισμένο ζῶο κοιτοῦσε πέρα. Τὸ βλέμμα του ἦταν θολουριασμένο, ἱκετευτικό...

— Ρεμπέτα!

᾽Ο σκύλλος, τώρα, ἄφησ᾽ ἕναν ἀδύναμο στεναγμό. ᾽Ανασηκώθηκε, ἔγλυψε τὸ χέρι ποὺ τὸν χάϊδευε, σύρθηκε λίγο — τεντώθηκε — πῆρε ἀπὸ καταγῆς ἕνα κομμάτι σκισμένο ροῦχο καὶ τ᾽ ἄφησε μπροστὰ στὰ πόδια τ᾽ ἀφεντικοῦ. Κατόπι ἔγυρε, ξανά, ἀπάνω στὸ χορτάρι κι᾽ ἔκλεισε τὰ ἥμερα μάτια του...

— Κλέφτης... κλέφτης μπῆκε δῶ μέσα! μουρμούρισε ὁ Πέτρο Φίλης, παίρνοντας στὰ τρεμάμενα χέρια του τὸ πανί. Εἶν᾽ ἀπὸ βρακί... ἀπὸ τὸ κάτω μέρος... Σκίστηκε καθὼς τὸν ἔπιασ᾽ ὁ Ρεμπέτας... ἄ!...

Καὶ γονάτισε κοντὰ στὸ πτῶμα τοῦ σκύλλου κι᾽ ἔκλαψε... Τὸν ἔκλαψε σὰ φίλο ἀκριβό, σὰ μάνα ποὺ κλαίει τὸ χαμὸ τοῦ μονάκριβου παιδιοῦ της!

Ντάλα μεσημέρι ἦτανε κι᾽ ὁ ἥλιος ζύγιαζε ἴσια ἀπὸ πάνω στὸ ξεσκούφωτο κεφάλι του...

ΓΕΩΡΓ. Π. ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ "ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΓΑΠΗ,,

XXIX

Σὲ καρτερῶ. Ἡ ψυχή μου σὰν μιὰ λύρα
ἀπόψε κρούει, καὶ τὰ δάχτυλά μου
ραντίσαν τὰ μαλλιά μου μ᾽ ἀνθῶν μῦρα
καὶ βάψαν μὲ φωτιὰ τὰ μάγουλά μου.
Μισόγυρτη ἔχω ἀφήσει ὄξω τὴ θύρα
γιὰ σένα, καὶ μετάξια ἔστρωσα χάμου
στὴ γῆ ποῦ θὰ πατήσῃς καὶ πορφύρα
ὡς μέσ᾽ τὴ σκοτεινὴ τὴν κάμαρά μου...
Γυμνή, μὲ τῆς λαχτάρας τυλιγμένη
τὸ διάφανο τὸ πέπλο, περιμένω
νἀκούσω τἀργὸ βῆμα σου νὰ μπαίνῃ
ὡς μέσα κεῖ, ποὺ ᾽Αγάπη σκυφτὴ ὑφαίνω
μὲ φύλλα ρόδων κλίνη μυρωμένη
καὶ νείρομαι κοντά σου πὼς πεθαίνω!

XXX

Δὲν ἦρθεν. Ὅ,τι ἑτοίμασα, καθένα
ἀνέγγιχτο ἔχει μείνει καὶ λὲς κλείνει
ἐντός του ἕνα παράπονο ποὺ ἡ πέννα
νὰ τὸ ἱστορίσῃ δὲν μπορεῖ κι᾽ ἐκείνη!
Μαράθηκαν καὶ δίπλωσαν θλιμμένα
τἄσπρα φτερά τους οἱ ἀτλαζένιοι κρῖνοι
μέσ᾽ τἀνθογιάλια κι᾽ ὅσα σκορπισμένα
ἀνθόφυλλα εἶχα, νέκρωσαν στὴν κλίνη...
Ξαγρύπνησα, καρτέρησα στὴ στάση
τῆς ἀγωνίας, μαζὶ μὲ ὅλα γύρα
ποὺ στόλισα τρελλή, γιὰ τὸ γιορτάσι
τῆς σμίξης κι᾽ ὅλο κύτταζα στὴ θύρα,
ἀπ᾽ ὅπου ὅλη τὴ νύχτα νὰ περάσῃ
δὲν εἶδα τὴν ἀγάπη, ἡ κακομοίρα!

VIII. 1929 ΡΙΤΑ Ν. ΜΠΟΥΜΗ

ADA NEGRI

Σ᾽ ΕΝΑΝ ΑΥΤΟΧΕΙΡΑ

Σκοτώθηκες! Καὶ νᾶσαι κεῖ σὰν ράκος
κοίτεσαι κι᾽ ἐμποδίζεις νὰ περνοῦμε
οὔτε ὁ σταυρὸς σὲ θέλει, οὔτε ὁ λάκκος
σὰν ἄχρηστο κουρέλι σὲ θωροῦμε.

Δὲν ἔχεις χέρια καὶ φωνή, οὔτε στόμα,
γιὰ νᾶσαι ζωντανὸς καὶ νὰ παλεύῃς
κι᾽ οὔτε ἡ καρδιὰ χτυπᾶ στἄδειο σου σῶμα,
γιὰ νἀγαπᾶς, νὰ νιώθῃς, νὰ πιστεύῃς.

Νὰ ζῇς... Ὤ! δὲν ἀξίζει γι᾽ αὐτὸ μόνο,
κι᾽ ἂς εἶναι σκοτεινὴ ἡ ζωή, γιὰ πέ μου,
νὰ φέγγῃς στὴ χαρά, νὰ κλαῖς στὸν πόνο,
νιώθωντας πὼς ὑπάρχεις, ἀδερφέ μου;

Δὲ θέλω ἐγὼ τὸν ὕπνο σου νὰ πάρω
ποὺ τὴν ἐνέργεια ἐντός μου θὰ νεκρώσῃ,
ἐγὼ μισῶ, σιχαίνομαι τὸ Χάρο
καὶ ὅποιο κορμὶ αὐτὸς θὲ νὰ παγώσῃ.

Μεσ᾽ τὴ Ζωή, περνοῦν ὅλα σὲ μένα,
σὰν τὴ Χαρὰ κι᾽ ἡ πιὸ φριχτὴ ὀδύνη,
ποὺ κάθε τόσο πέφτει λυσσσσμένα
ἀπάνω καὶ δηλητήριο χύνει...

Κι᾽ ὅσο καὶ πιὸ πολὺ μ᾽ ἀηδιάζει
ὁ θάνατος ὁ κρῦος, τόσο νιώθω
νὰ σβύνῃ στὴν ψυχὴ κάθε μαράζι
ἀπ᾽ τῆς Ζωῆς τὸν ἄσβυστο τὸν πόθο!

Τὸ πτῶμα σου μοῦ φράζει τὴν πορεία
τοῦ δρόμου μου ποὺ τόσο ἐγὼ ἀγαπάω,
μὲ τὴ Ζωὴν ἐντός μου ὅμως κυρία,
σὲ διασκελάω ἀδιάφορη καὶ πάω...

Μετάφραση ΡΙΤΑΣ Ν. ΜΠΟΥΜΗ

ΤΟ ΑΛΟΓΟ ΜΟΥ

ὁ εἶχαν φέρει νύχτα-νύχτα, μὲ χίλιες προφυλάξεις, ἀπ᾽ τοῦ Γούρα τὰ λιβάδια. Τὰ διπλὰ χαβιὰ ποὺ τοῦχαν περασμένα δὲ θὰ τὸ συγκρατοῦσαν ἂν δὲν εἶχε συντροφιά του ἕνα ἀδέρφι του πιὸ ὀκνὸ καὶ πιὸ μεγάλο.

Φαίνεται πὼς τὸ καθετὶ θὰ τὸ λογάριαζε ἐχθρικό, ἀκόμα καὶ τὴν αὔρα τῆς νυχτὸς ποὺ τοῦ ἀνέμιζε τὴ χαίτη, καὶ γι᾽ αὐτὸ σ᾽ ὅλον τὸ δρόμο θὰν του τάραζαν τὸ μάτι καὶ τὰ νεῦρα τρόμοι ἀόρατοι·—αὐτὸ μαρτύραγε ὁ πολὺς ἱδρὼς ποὺ στὰ χυτὰ καπούλια του ἀπογυάλιζε.

Στὴν πόρτα τοῦ ὁδοροῦ τρομάξαν οἱ βαλμάδες ὅσο νὰ τὸ καταφέρουν νἄμπει μέσα. Μιὰ ἀθώα κωλοφωτιὰ ἦταν ἡ αἰτία νὰ σηκωθῇ στὰ πισινά του ὁλόρθο.

Ὧρες χτυποῦσε μὲ μιὰ ἀγέρωχην εὐγένεια τὸ ποδάρι του στὴ γῆς κι᾽ ὧρες ἀγρίευε κι᾽ ἐφρούμαζε. Εἶχε ὅμως τόσην ὀμορφιὰ μέσα στὸ πεῖσμα του, ποὺ ἂν ἤτανε κανένας ριψοκίνδυνος θἄπαιρνε τὴν ἀπόφαση, στοιχηματίζω, νὰ πάει νὰ τὸ ἀγκαλιάσει. Τώρα μπορῶ νὰ καταλάβω τί θὰ πῇ ὀμορφιὰ καὶ πλαστικότητα. Ἄ, τοῦ σβέρκου του ἡ φιδίσια ἡ λυγεράδα!

Κι᾽ ἦταν πολὺ νέος. Σὰ χλιμιντροῦσε, θάρρευες πὼς φώναζε τὴ μάνα του, λὲς κι᾽ ἤθελε τῆς μάνας του τὶς γνώσες γιὰ νὰ τοῦ κυβερνάει τὴ δύναμή του τὴν ἀλόγιστη.

Ἡ μέρα τὸ βρῆκε δεμένο στὸν τοῖχο, ἀνήσυχο. Τίποτα δὲν τὸ εὐχαριστοῦσε. Χλιμίντριζε θρηνώδικα καὶ στύλωνε τ᾽ ἀφτιά του ὀμπρὸς καὶ πίσω. Μὲ τ᾽ ἀνοιχτὰ ρουθούνια του ροφοῦσε τὸν ἀέρα ὑποψιασμένο κι᾽ ἡ ἀνάσα του καθὼς λυγμὸς τοῦ κόμπιαζε στὸ λάρυγγα.

Μὰ πρὸς τὸ μεσημέρι ἔσκυψε τὸ κεφάλι. Μιὰ θλίψη ἐβάραινε τὰ ὡραῖα του τὰ μέλη, ἐνῷ τ᾽ ἀδέρφι του κοντά του ἀναμασοῦσε χυδαῖα τὴν ταγή.

Κάποια στιγμὴ μιὰ ἀπόκοτη ἰδέα μ᾽ ἔκανε νὰ τὸ ζυγώσω καὶ νὰ τοῦ δώσω μιὰ χεριὰ ἀπὸ δροσερὲς κορφὲς σταριοῦ. Δὲν ἐταράχτηκε. Πῆρε δυὸ φύλλα σὰν ἀπὸ εὐγένεια, τινάζοντας ἀπάνω κάτω τὸ κεφάλι του ἀλαφρά· δυὸ φυλλαράκια μόνο. Ἔτσι πρωτογνωρίστηκα μὲ τ᾽ ἄλογό μου.

Σιγὰ σιγὰ ἡμέρεψε. Συνείθισε στὴ νέα του ζωὴ καὶ μάλιστα εἶχε τόσο μαλακώσει ποὺ φοβηθήκαμε μὴν τῶχανε ματιάσει. Γιατὶ εἶχε πεῖ μιὰ μέρα κάποιος γείτονας: «Αὐτὸ τὸ ἄλογο εἶναι ἀγγελοκάμωτο. Κι᾽ εἶναι κρίμας νὰ χαλάσῃ στὴ δουλειά». Κι᾽ ὁ πατέρας μου χολώθηκε πὼς τάχα αὐτὸς τὸ μάτιασε.

Μὰ τὴν ἡμέρα ποὺ τὸ πιάσανε νὰ τὸ καλιγώσουνε, ἀλλάξαν ὅλοι γνώμη. Ὁ χτύπος τοῦ σφυριοῦ στὸ πέταλο τὸ ἐρέθιζε καὶ τῶκανε σωστὸ στοιχειό. Ὅπως τοῦχαν σφίξει μιὰ σιδερένια μυταριὰ στὸ ἀπάνω χεῖλι, καὶ τῶχαν δέσει μὲ χοντρὲς τριχιὲς ἀνάμεσα σὲ δυὸ δεντρά, ἀπ᾽ τὴ μέση κι᾽ ἀπ᾽ τὰ πόδια, πάγωσα ἀπ᾽ τὸν τρόμο πὼς θὰ κομματιαζότανε ἀπ᾽ τὴν ἴδια τὴν ὁρμή του μὲς στὰ τραντάγματά του.

Ὕστερα ὅμως ἀπ᾽ αὐτὸν τὸν πόλεμο, κροτάλιζε τὰ ὡπλισμένα πόδια του στὶς πέτρες μὲ εὐχαρίστηση καὶ χαίρονταν νὰ βόσκῃ συνεθισμένο μὲ τ᾽ ἄλλα του τ᾽ ἀδέρφια,

Ἄ, νὰ τὸ βλέπατε μὲς στὸ λιβάδι, πῶς περπατοῦσε, πῶς πηλαλοῦσε ἀνάλαφρο καὶ ἀνέμιζε τὴ χαίτη του καὶ τὴν οὐρά του, λὲς κι᾽ ἤθελε ν᾽ ἀνοίξῃ τὰ φτερούγια του. Ἔτσι βλέποντάς το μιὰ λαχτάρα μὲ κυρίευε: νἄτανε μπορετὸ νὰ τὸ καβαλλικέψω. Τότες δὲ θἄγιζα στὴ γῆς, μὰ θἄπερνα φτερὸ μαζί του νὰ πετάξω στὸν ἀέρα.

«Ὅταν εἶμαι καβάλλα στ᾽ ἄλογό μου μονάχα ὁ Θεὸς εἶναι πειὸ ψηλά», λέει ὁ Κερκέζος.

Μὰ ἡ κακὴ τύχη δὲ μ᾽ ἀφῆκε νὰ χαρῶ τὸ καβαλλίκεμά του. Γιατὶ μιὰ μέρα τὸ χειμῶνα ξεπλανέθηκε στὸ ἀντικρυνὸ ραχοῦλι καὶ θέλοντας, ὡς φαίνεται, ν᾽ ἀνέβῃ κάποιο βράχο — τὸ τρελλό! — γλύστρησε σ᾽ ἕναν ὄχτο ἀπὸ δυὸ-τρεῖς ὀργυιὲς ψηλὰ κι᾽ ἔπεσε κι᾽ ἔσπασε τὸ σφόντυλά του.

Τὸ βρήκαμε νὰ παραδέρνῃ καταγῆς, νὰ κατασκάφτῃ μὲ τὰ δυό του μπροστινὰ τὸ ὀγρὸ τὸ χῶμα. Ἀπ᾽ τὴ μέση καὶ πίσω ἦταν νεκρὸ κι᾽ ἀκίνητο. Καὶ κεῖνο τὸ χλιμίντρισμά του, σοῦ ράγιζε τὰ φυλλοκάρδια!

Ἔτσι ὅπως τῶβλεπα μιὰ πίκρα ἀνείπωτη μοῦ ξέραινε τὸ χείλη καὶ τὰ δάκρυα καναλίζαν ἀπ᾽ τὰ μάτια μου.

Ὁ πατέρας μου θέλησε νὰ τοῦ φυτέψῃ μιὰ σφαῖρα στὸ ἀφτὶ γιὰ νὰ τὸ βγάλῃ ἀπ᾽ τὰ παιδέματα. Μὰ δὲν τὸν ἄφησα.

Τὴ νύχτα φυσομάνιζε βοριᾶς κρουσταλλιασμένος καὶ στοίβαζε πηχτὸ πηχτὸ τὸ χιόνι.

Ἔτσι ὁ βοριᾶς ἐπῆρε τὴν ψυχή του.

(Λευκάδα) **ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ**

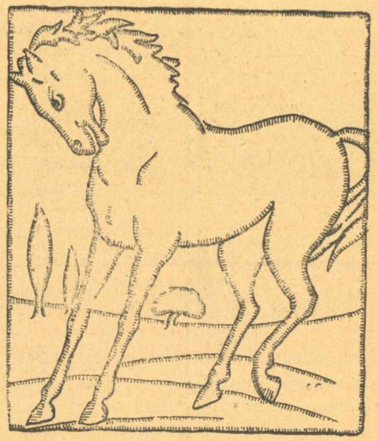

Σχέδιο τοῦ συγγραφέως

ΛΙΟΝΤΑΡΙ ΣΤΗΝ ΑΛΑΜΑΝΑ

Στέκει διαβάτης μοναχὸς
στὶς Θερμοπύλες
μπρὸς στὸ λιοντάρι σκεφτικὸς
μὲ σκέψεις χίλιες

«Ποῦναι οἱ δόξες οἱ παληὲς
τοῦ Λεωνίδα,
ποῦναι κι᾽ οἱ δάφνες κἰ᾽ οἱ μυρτιὲς
τοῦ Πελοπίδα;»

Ξάφνου τ᾽ ἀγέρα ἡ μιλιὰ
κι᾽ ἡ σιγαλὴ
καὶ τῶν πουλιῶν τρελλὴ λαλιὰ
ἀπ᾽ τὴν φωλή.

«Σῦρε γοργὰ περαστικὲ
στὴν Ἀλαμάνα
πέρνα διαβάτη σκεφτικὲ
κι᾽ ἡ γρηὰ μάνα,»

«Πάντα λιοντάρι θὰ γεννᾷ
καὶ τὴν σκλαβιὰ
πάντα γοργὰ θὰ τὴν γυρνᾷ
σ᾽ ἐλευθεριά.

ΝΙΚΟΣ ΛΥΚΑΣΤΙΤΗΣ

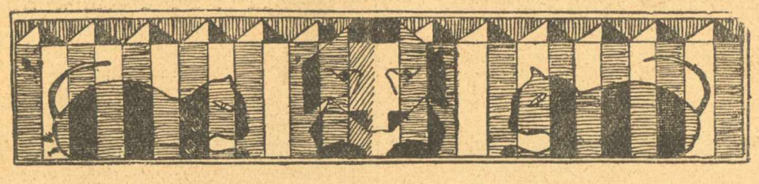

Η ΓΡΟΙΝΛΑΝΔΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Οἱ ἰθαγενεῖς τῶν βορείων ἀκτῶν τοῦ Καναδᾶ καὶ τῆς Ἀλάσκας ἀποτελοῦν μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Γροινλανδίας μιὰ γλωσσικὴ οἰκογένεια, ποὺ διαιρεῖται σὲ τρεῖς ὁμάδες: 1ο Στὴν *Ἐσκιμωϊκή* (*Ἔσκι μὼ* σημαίνει στὴ γλῶσσα τῶν Ἰνδῶν Ὀντζιμπουέϊ, *ὠμοφᾶγος*), 2ο στὴν *Τσουτσική*, μὲ κυριώτερη γλῶσσα τὴν *Ἀλεουτιανὴ* καὶ 3ο στὴ *Γροινλανδική*, τὴ σπουδαιότερη καὶ πλουσιώτερη ἀπ᾽ ὅλες.

Τὸ κυριώτερο χαρακτηριστικὸ τῆς γροινλανδικῆς γλώσσας εἶναι πὼς ἑνώνει σὲ μιὰ λέξη τὰ διάφορα στοιχεῖα, ποὺ στὶς ἰνδοευρωπαϊκὲς γλῶσσες ἀποτελοῦν τὴν πρόταση. Π. χ. ὁ Γροινλανδὸς λέει: *Σαβιγκικσινιαριαρτοκασουαρομαργιοτιττογκόγκ*. Αὐτὸ ἀναλύεται στὰ ἑξῆς: Σαβίγκ: μαχαῖρι· ἴκ: ὡραῖο· σινί: ἀγοράζω· ἀριαρτόκ: ξεκινάω· ἀσουάρ: βιάζουμαι· ὀμάρ: θέλω· γί: μὲ τὸν ἴδιον τρόπο· ὀτίτ: ἐσύ· τόγκ: ἐπίσης· ὄγκ: λέει. Καὶ τὸ σύνολο σημαίνει: «Λέει πὼς κι᾽ ἐσὺ θέλεις νὰ ξεκινήσεις γρήγορα, μὲ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ ν᾽ ἀγοράσεις ἕνα ὡραῖο μαχαῖρι». Καθὼς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἡ γροινλανδικὴ σύνταξη εἶναι τελείως διαφορετικὴ ἀπ᾽ τὴ δική μας.

Στὰ γροινλανδικὰ ἔχουν γραφτεῖ ἀρκετὰ βιβλία. Ἀπ᾽ τὰ πρῶτα βγῆκαν οἱ «Μῦθοι καὶ Θρῦλοι τῆς Γροινλανδίας» γραμμένοι ἀπὸ τὸν Ρίνκ, οἱ «Γροινλανδικὲς ἱστορίες» τῆς Σίγκνε Ρίνκ, οἱ «Ἱστορίες τοῦ πόλου» τοῦ Πάλσον, διάφορες ἱστορίες κυνηγῶν, γραμμένες γροινλανδικὰ ἀπ᾽ τὸν Χὰνς Χέντρικ, ποὺ παρακολούθησε τὶς ἐξερευνητικὲς ἀποστολὲς τοῦ Κέϊν, τοῦ Χέϊζ, τοῦ Χὼλλ καὶ τοῦ Νέϊρς.

Αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰ φιλολογία, ἀρκετὰ ὀγκώδη, ἂν λάβει κανεὶς ὑπ᾽ ὄψει του τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀνθρώπων ποὺ μιλᾶνε τὴ γροινλανδικὴ γλῶσσα καὶ ἰδίως τὸ βαθμὸ τοῦ πολιτισμοῦ της. Στὸ Γκόντχωμπ μάλιστα, βγαίνει ἀπ᾽ τὰ 1861 κι᾽ ἕνα περιοδικὸ ἐτήσιο, σχήματος τετάρτου, μὲ διακόσιες σελίδες κείμενο, καὶ διακόσια φύλλα εἰκόνες.

Ὁ τίτλος του εἶναι: *Ἀτουαγκαγκντλιουτλὶτ ναλιγγιναρμὶκ τουζαρουμναζασουμίκ*. Οἱ συντᾶχτες του δὲν εἶναι δημοσιογράφοι ἐξ ἐπαγγέλματος. Ὅποιος θέλει στέλνει τὴ συνεργασία του στὸ περιοδικό. Ὁ διευθυντὴς ξεχωρίζει ὅσα εἶναι καλά, ἄλλα τυπώνει ἀμέσως, ἄλλα ἀναβάλλει, ἀλλὰ κατ᾽ ἀρχὴν δὲν διορθώνει τίποτα, γιὰ νὰ μείνει στὸ κομμάτι ἡ σφραγίδα τῆς ἀτομικότητας τοῦ συγγραφέα, καὶ γιὰ νὰ τὸ διαβάσει ὁ ἀναγνώστης ὅπως ἀκριβῶς ἐγράφηκε.

Ἡ Κα Σίγκνε Ρίνκ εἶχε τὴν εὐτυχῆ ἔμπνευση νὰ μεταφράσει δανικὰ μερικὰ ἀπ᾽ τὰ διηγήματα ποὺ δημοσιευτήκανε στὸ περιοδικὸ αὐτὸ καὶ νὰ τὰ ἐκδώσει σ᾽ ἕνα κομψὸ τόμο: Οἱ μεταφράσεις αὐτὲς ἀποτελοῦν ἕνα ἀνεκτίμητο δεῖγμα τῆς πολικῆς λογοτεχνίας. Οἱ Γροινλανδοί, ποὺ γράφουν τὰ διηγήματα, τὰ λένε ὅπως τοὺς τἄπαν οἱ πρόγονοί τους, χωρὶς ν᾽ ἀλλάξουν τίποτα, ἢ ἄλλοτε διηγοῦνται ἱστορίες ποὺ εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους. Ὁ συγγραφεύς τους δὲν εἶναι καλλιτέχνης, κι᾽ ἂν ἔχει ἔμφυτο τὸ καλλιτεχνικὸ χάρισμα, τὸ χρησιμοποιεῖ ἀσυνειδήτως. Μὲ τὴ μεγαλύτερη ἁπλότητα γράφουν γιὰ κάτι γυναῖκες ποὺ ἐκεῖ ποὺ πήγαιναν μὲ τὴ βάρκα, πνίγηκαν ξαφνικά· γιὰ κάτι ψαράδες, ποὺ καταφύγανε χωρὶς ἐλπίδα ζωῆς πάνου σ᾽ ἕνα παγοδουνό· γιὰ τοὺς δυστυχισμένους ποὺ πεθαίνουν θαμμένοι κάτου ἀπ᾽ τὰ ἐρείπια τῆς γκρεμισμένης καλύβας τους· γιὰ τὸ ἀπελπισμένο παιδὶ ποὺ πνίγεται ἐπειδὴ δὲν ἔχει οὔτε πατέρα, οὔτε μάνα, οὔτε ἀδελφό, οὔτε ἀδελφή. Ἕνας εὐρωπαῖος συγγραφεὺς θὰ χρησιμοποιοῦσε γιὰ νὰ ζωγραφίσει τὶς τραγικὲς αὐτὲς σκηνὲς ὅλην τὴν τέχνη τῆς σύγχρονης φιλολογίας· ὁ Γροινλανδὸς ὅμως διηγεῖται τὰ πράγματα ὅπως ἐγίνηκαν, μ᾽ ἕνα πνεῦμα ἀδιαφορίας, κι᾽ ἀφίνει τὸν ἀναγνώστη νὰ φανταστεῖ μόνος του τὴν τραγικότητα τοῦ διηγήματος. Παραθέτουμε ἕνα κομμάτι τοῦ Κάσπερ Νῆλσεν χαρακτηριστικὸ τῆς γροινλανδικῆς λογοτεχνίας, στὸ ὁποῖο ὁ συγγραφεὺς περιγράφει ἕνα τραγικὸ ταξεῖδι ποὔκαμε στοὺς πάγους τῆς Γροινλανδίας.

ΚΑΣΠΕΡ ΝΗΛΣΕΝ

ΤΑΞΕΙΔΙ ΜΕΣ᾽ ΣΤΟΥΣ ΠΑΓΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΛΟΥ

Ἐγὼ ποὺ γράφω εἶμαι ὁ κατηχητὴς Κάσπερ Νῆλσεν ἀπ᾽ τὸ Ντίσκοφιορντ. Πᾶνε πολλὰ χρόνια ποὔγινε αὐτὸ ποὺ θὰ πῶ, μὰ μιὰ κι᾽ ὁ πατριώτης μου, ὁ Γκέρχαρντ Κλάϊστ μοῦ τὸ σύστησε, θέλω νὰ δοκιμάσω, κι᾽ ἂς ξέρω πὼς δὲ θὰ μπορέσω, νὰ πῶ τίποτε γιὰ τὶς περιπέτειές μου στὴ μεγάλη ἄσπρη ἔρημο.

Τὸν Γεννάρη ἦρθε ὁ ταχυδρόμος στὸ Ἔγκεντεσμιντε, στὸ νησὶ ὅπου ἔμενα τότε. Ἔφερνε γράμματα γιὰ τὸν ἐπιθεωρητὴ τοῦ Γκόντχωμπ, μὰ δὲν ἤθελε νὰ προχωρήσει, κι᾽ ἀνέλαβα μαζὺ μὲ τὸν ἀδελφὸ τῆς μητέρας μου νὰ τὰ πάω στὸν ἐπιθεωρητή. Ἤμουνα τότε εἴκοσι χρόνων, κι᾽ ἡ μητέρα μου μοῦκαμε παρατήρηση, ἐπειδὴ ἐδέχτηκα. Μοῦπε πὼς δὲν εἶχα ἀνάγκη νὰ κερδίσω αὐτὰ τὰ λίγα λεπτά· γιατὶ εἶχαν ἔρθει τότε στὸ νησί μας πολλὲς φώκιες καὶ δὲν θἄμουνα ἐκεῖ γιὰ τὸ ψάρεμμα. Ἀλλὰ εἶχα κλείσει συμφωνία. Καὶ μόλις καθάρισε ὁ καιρός, κατὰ τὶς 24 τοῦ Γεννάρη ξεκινήσαμε.

Ὅταν ἀφίσαμε τὸ χωριό, τὰ χαράματα, καὶ προχωρήσαμε λίγο, ηὕραμε τὸ Ντίσκο, ἀπ᾽ ὅπου ἤτανε νὰ περάσουμε, πνιγμένο στὴν ὁμίχλη. Ποιὸς θὰ τὄλεγε πὼς αὐτὸ θὰ μᾶς ἔκανε νὰ μὴ φτάσουμε στὸ Γκόντχωμπ πρὶν νυχτώσει καὶ πὼς θἄμαστε ἀναγκασμένοι νὰ περάσουμε τὴ νύχτα στοὺς πάγους; Ὅλη μέρα προχωρούσαμε μέσ᾽ στὴν ὁμίχλη, σὰν τυφλοί, τριγυρνῶντας ἐδῶ καὶ κεῖ, ὡς ποὺ στὸ τέλος βρεθήκαμε μπροστὰ σ᾽ ἕνα παγοδουνό. Εἶπα στὸ θεῖο μου νὰ μείνουμε ἐκεῖ τὴ νύχτα. Ἐκεῖνος δέχτηκε. Τὸ κρῦο ἦταν δυ-

νατό, μὰ εὐτυχῶς δὲν φυσοῦσε ἄνεμος, καὶ μπορούσαμε νὰ τὸ ὑποφέρουμε. Τὴ νύχτα ὅμως μᾶς ἔπιασε δυνατὴ χιονοθύελλα. Τὸ πρωῒ ἐξακολούθησε τὸ ἴδιο. Δὲ φοβηθήκαμε γιατὶ εἴχαμε ὅ,τι θέλαμε. Ὁ θεῖος μου διευθύνθηκε κατὰ τὸ Γκόντχωμπ, ἐγὼ ὅμως δὲ συμφωνοῦσα, γιατὶ ἤξερα τί δυνατὸς εἶν' ὁ βορρᾶς ἐκεῖ. Εἶπα πὼς καλὰ θὰ κάναμε νὰ γυρίσουμε πίσω, ἀφοῦ μάλιστα, μιὰ στιγμὴ ποὺ καθάρισε ὁ οὐρανός, εἴδαμε τοὺς πάγους τοῦ νησιοῦ μας. Μὰ ὁ θεῖος μου ἐπέμεινε.

Φορτωθήκαμε λοιπὸν τὰ καγιάκ (*) μας κι' ἐξακολουθήσαμε τὸ δρόμο μας· αὐτὸς πήγαινε μπροστά, κι' ἐγὼ ἀπὸ πίσω. Συχνὰ ἔπεφτα σὲ τρῦπες σκεπασμένες μὲ χιόνι· μὰ δὲν βρεχόμουνα. Τριγυρνούσαμε ἔτσι ὅλη μέρα, ἀλλὰ τὸ βράδυ, ὁ θεῖος μου εἶχε τυφλωθεῖ τελείως, ἀπ' τὴν ἀνταύγεια τοῦ πάγου καὶ τοῦ χιονιοῦ, ποὺ χτύπαγε τὰ μάτια,

Περάσαμε καὶ δεύτερη νύχτα στοὺς πάγους καὶ προχωρήσαμε ἄλλη μιὰ μέρα στὰ τυφλά. Κατὰ τὸ βράδυ ἀνακάλυψα κοντὰ στὸ Κισλὶτ πὼς ὁ πάγος ἦταν σκασμένος. Στὸ βάθος ὑπῆρχε νερό, ποὺ ἀσφαλῶς θὰ πήγαινε κατὰ τὴν ἀποικία. Ἔδεσα μαζὺ τὰ δυὸ καγιὰκ ὅσο σφιχτὰ μποροῦσα. Δὲν πέρασε ὅμως πολλὴ ὥρα, καὶ τὸ ρεῦμα ἔφτασε ὡς ἐμᾶς, στροβιλίζοντας γοργά. Ὁ πάγος ἄρχισε νὰ γίνεται κομμάτια γύρω μας, καὶ τὸ νερὸ μᾶς ἔσπρωχνε ἐδῶ καὶ κεῖ μέσα σ' ἕνα λαβύρινθο γοβουνά, μὲ κίνδυνο νὰ ἰδοῦμε τὰ καγιάκ μας νὰ σπάσουν. Ἕνα πρᾶγμα μόνο ἤθελα: νὰ φτάσω τὸ στερεὸ πάγο. Ἐγὼ ποῦδλεπα, μποροῦσα νὰ τὸ κατορθώσω μὰ ὁ τυφλὸς σύντροφός μου δὲν μποροῦσε, κι' ἔδλεπα τὸ καγιάκ του τὰ βουλιάει ὅλο καὶ βαθύτερα.

Δὲν παραπονιότανε. Σὰν τὸν ρώτησα ὅμως, μοῦ ἀπάντησε λυπημένος πὼς καθότανε στὸ νερό, καὶ πὼς τὰ πόδια του ἦσαν βρεγμένα. Σκέφτηκα πὼς θἄταν καλύτερα νἄχουμε τὸν ἄνεμο ἀπὸ πίσω παρὰ νὰ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ μπρός, μὰ αὐτὸ μᾶς ἀπεμάκρυνε ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὴν ξηρά. Ἐξακολουθούσαμε ἔτσι νὰ τραβᾶμε κουπί, ὥς ποὺ ἠῦρα ἕνα κομμάτι πάγο σκεπασμένο μὲ χιόνι. Κατόρθωσα ν' ἀνεβάσω ἀπάνου τὸ σύντροφό μου. Αὐτὸς μὲ ἐξώρκισε νὰ τὸν ἀφίσω ἐκεῖ καὶ νὰ μὴ συλλογιστῶ παρὰ πῶς νὰ σώσω τὸν ἑαυτό μου. Μὰ δὲν μποροῦσα νὰ τὸ κάμω αὐτό, μιὰ καὶ δὲν αἰσθανόταν ἀκόμα τίποτα (**), γιατὶ θἄμουνα συνένοχος τῆς αὐτοκτονίας του, καὶ μόνο ἀργὰ τὴ νύχτα ἀποφάσισα νὰ τὸν ἐγκαταλείψω. Μοῦ ζήτησε νὰ ψάλλω ἕναν ψαλμὸ πρὶν τὸν ἀφίσω. Κι' ὅσο ἔψελνα, νόμιζα πὼς καλοῦσα τὸ θάνατο νὰ τὸν πάρει.

Ἀφοῦ τὸν ἄφησα ἐξακολούθησα τὸ δρόμο μου πρὸς τὴ ξηρά. Τὰ κύματα μὲ σηκώνανε τὴ μιὰ στιγμὴ στὴν κορυφή τους, καὶ τὴν ἄλλη μὲ κατεβάζανε στὴν ἄβυσσο. Ἠῦρα τέλος ἕνα μέρος γιὰ ν' ἀράξω. Μὰ ὁ πάγος ἦταν τόσο ψηλός, ποὺ μὲ μεγάλη δυσκολία κατώρθωσα ν' ἀνέβω ψηλά, μαζὺ μὲ τὸ καγιάκ μου, ποὺ ἦταν σκεπασμένο μ' ἕνα παχὺ στρῶμα πάγου. Ἔσπασα τὸν πάγο μὲ τὸ τσεκοῦρι μου, ὅσο καλύτερα μποροῦσα. Ἦταν μεσημέρι. Φορτώθηκα στὸ κεφάλι τὸ καγιάκ μου κι' ἔτρεχα, χωρὶς νὰ ξέρω ἂν εἶχα ἀπὸ κάτου μου χῶμα ἢ θάλασσα, ὡς ποὺ εἶδα τὴν κορυφὴ ἑνὸς δέντρου νὰ βγαίνει ἀπ' τὸ χιόνι. Δόξα σοι ὁ Θεός! Ἔφτασα. Ἠῦρα μιὰ σπηλιά, ὅπου μπόρεσα νὰ φυλάξω τὸ καγιάκ μου. Ἔβγαλα ἀπὸ μέσα τὰ γράμματα, ἕνα κουτὶ καὶ μιὰ στάμνα, ποῦθελα νὰ πάρω μαζύ μου στὸ Γκόντχωμπ. Δὲν ἤξερα ὅμως ποιὰ διεύθυνση ν' ἀκολουθήσω. Πῆρα μιά, στὴν τύχη, κι' ἔτυχε νἆναι ἡ σωστή. Στὴν ἀρχὴ περπατοῦσα μὲ σταθερὸ βῆμα, κι' εἶχα περάσει ἀρκετὴ ἀπόσταση ὅταν μὲ ηὗρ' ἡ νύχτα. Φοβήθηκα γιατὶ εἶχα νὰ περάσω μιὰ χαράδρα, μά, παρ' ὅλο ποὺ τὸ σκοτάδι γινότανε διαρκῶς βαθύτερο δὲ μοῦ συνέβη τίποτα δυσάρεστο. Ἐκεῖ ποῦτρεχα βιαστικά, μοῦ φάνηκε ἄξαφνα πὼς εἶδα, στὴ μέση τοῦ δρόμου, ἕνα τεράστιο σκύλο, ποῦθελε νὰ μὲ ἐμποδίσει νὰ περάσω. Ὁ φόβος δυνάμωνε τὴ φαντασία μου. Ὁ σκύλος δὲν ἤτανε παρὰ μιὰ μεγάλη πέτρα. Τὴν τριγύρισα, καὶ λίγο μακρύτερα νόμισα πὼς εἶδα δυὸ Γροιγλανδοὺς, ποὺ χτυπάγανε τὸν πάγο μὲ τὰ μπαστούνια τους: «θἄναι, σκέφτηκα, γιὰ νὰ βροῦν νερό», καὶ μιὰ φριχτὴ δίψα ἔκαψε τὸ λαρύγγι μου· ἔτρεξα λαχανιασμένος κατὰ κεῖ. Δὲν ὑπῆρχε κανείς. Ἔψαξα στὸ χιόνι, τίποτα, ἀπολύτως τίποτα, κι' ἡ δίψα ἐξακολουθοῦσε νὰ μὲ καίει. Τράβηξα μακρύτερα, καὶ χώθηκα μέσ' στὸ χιόνι, ποὺ σκέπαζε μιὰ στενὴ δίοδο κοντὰ στὴ θάλασσα. Βγῆκα ἀπὸ κεῖ, μὰ σὲ λίγο γλρύστρησα κι' ἔπεσα μέσ' στὸ νερό. Ἐκεῖ ἠῦρα νὰ πιῶ, καὶ περισσότερο μάλιστα ἀπ' ὅ,τι ἤθελα, μά μόλις βγῆκα ἀπ' τὸ ἀκούσιο αὐτὸ λουτρό, τὰ ροῦχα μου παγώσανε. Στὸ ἀναμεταξὺ εἶχε νυχτώσει γιὰ καλὰ καὶ δὲν ἔδλεπα καθόλου. Ἄκουσα τότε τρία ἔλκυθρα, ποὺ σταματήσανε κοντά μου, καὶ τὰ διέκρινα καθαρά, μέσ' στὸ σκοτάδι. «Θἄν' ἀπ' τὸ Ντίσκο» σκέφτηκα χαρούμενος. Μὰ γιὰ τρίτη φορὰ οἱ αἰσθήσεις μου μὲ εἶχαν γελάσει.

Ἡ νύχτα κι' ἡ κούραση μὲ βασανίζανε· κάθησα χάμου ἀποσταμένος, καὶ νόμισα πὼς ἄκουγα θόρυβο. Ἦταν τὸ αἷμα ποὺ βούΐζε στ' αὐτιά μου. Ἔκαμα λίγα βήματα ἀκόμα, κι' ὕστερα, σὲ μιὰ θέση ποὺ λέγεται Κίντλιτ εἶδα μπροστά μου τὸ ψηλὸ βουνὸ ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὴν ἀποικία Γκόντχωμπ. Θέλησα νὰ προχωρήσω: τὰ πόδια μου εἶχαν παγώσει.

Ἔφτασα στὸ Γκόντχωμπ στὶς 28 τοῦ Γεννάρη, μὰ ἀναγκάστηκα νὰ περατήσω μὲ τὰ τέσσερα, γιὰ ν' ἀνεβῶ τὴν πλαγιὰ ποὺ πήγαινε στὸ σπίτι τοῦ ἐπιθεωρητῆ. Δὲν εἶχε ἀκόμα καλὰ καλὰ ξημερώσει, καὶ κανεὶς δὲν εἶχε σηκωθεῖ. Ὁ μάγερας εὐτυχῶς ἄναβε φωτιά. Δὲ μὲ γνώρισε, μοῦδωσε ὅμως ἕνα κομμάτι ψωμί, καὶ λίγο λαρδί. Στὴν πρώτη μπουκιὰ νόμισα πὼς τρώω χῶμα. Ζήτησα νερό, μὰ αὐτὸς μοῦπε νὰ μὴν πιῶ καὶ πῆγε νὰ εἰδοποιήσει τὸν ἐπιθεωρητή, ποὺ κοιμῶταν ἀκόμα. Σηκώθηκε ἀμέσως, καὶ χωρὶς νὰ μὲ ρωτήσει, γέμισε ἕνα σκουτέλι κρασὶ κι' ἔρριξε μέσα καὶ λίγο ροῦμι.

— Πιέ το, μοῦπε, γιὰ νὰ ζεσταθεῖς.

Τὸ ἤπια, μὰ ἡ ἀντίδραση ἦταν τόσο ζωηρή, ποὺ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔχασα τὶς δυνάμεις μου.

Θέλησα νὰ πλησιάσω στὴ φωτιά.

— Ὄχι, ὄχι, φώναξε, ἄφησε τὴ ζέστη νἄρθει μόνη της.

Κάθησα. Μὰ σὰν θέλησα νὰ σηκωθῶ γιὰ νὰ κάμω ἕνα βῆμα, τὰ πόδια μου δὲ μὲ βαστούσανε.

Ἂν ὁ Θεὸς μὲ ἀφήσει νὰ ζήσω κι' ἄλλα χρόνια, θὰ διηγηθῶ κι' ἄλλα ποὺ μοῦ συνέβησαν, ὅταν ἤμουνα κατηχητὴς στὸ Ντίσκοφιορντ. Στὸ ἀναμεταξὺ διαβᾶστε αὐτὸ ποὔγραψα. Σᾶς χαιρετῶ ὅλους ἐσᾶς, ποὺ ἁμαρτήσατε σὰν ἐμένα.

(*) Στενὲς βάρκες ποὺ χωροῦν ἕναν ἄνθρωπο μόνο.

(**) Ὅσο δὲν ἔχει παγώσει, κι' ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ σωθεῖ, δὲν αἰσθάνεται κανεὶς τίποτα. Ἄμα ὅμως ἀρχίσει νὰ αἰσθάνεται, καὶ χαθεῖ ἔτσι κι' ἡ τελευταία ἐλπίδα σωτηρίας, ὁ σύντροφος ποὺ παγωμένου ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸν ἐγκαταλείψει γιὰ νὰ σκεφτεῖ γιὰ τὴ σωτηρία του.

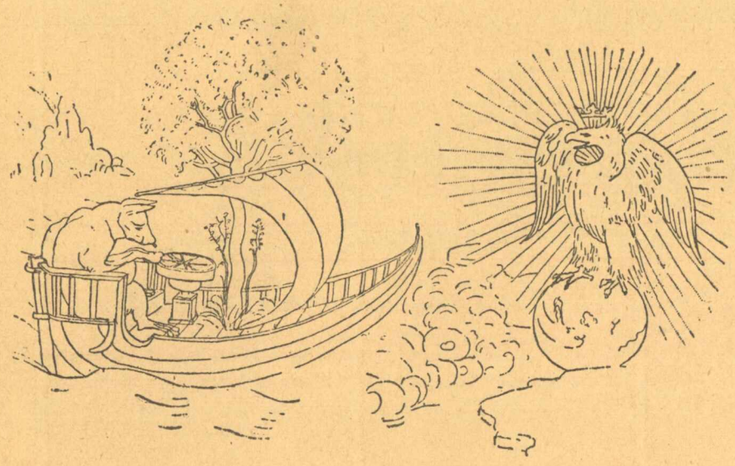

Μαγικὴ σύνθεση τοῦ δὰ Βίντσι

ΜΑΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΛΕΟΝΑΡΔΟ ΔΑ ΒΙΝΤΣΙ

Ἂν πιστέψουμε μερικοὺς συγχρόνους λογίους, ὁ Λεονάρδος δὰ Βίντσι, τὸ παγκόσμιο αὐτὸ πνεῦμα, ἦταν ὁ κληρονόμος τῶν μεγάλων μυστῶν τῆς ἀρχαιότητος κι' ὁ πρόδρομος τῶν νεωτέρων μάγων, σὰν τὸν δόκτωρα Πάπους ἢ τὸν Σὰρ Πελαντάν.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ὁ δὰ Βίντσι ἐνδιαφερόταν πάντοτε γιὰ τὶς ἀπόκρυφες ἐπιστῆμες. Ὅταν ἦταν εἰκοσιενὸς ἐτῶν ἄρχισε νὰ γράφει ἀπ' τὰ δεξιὰ στ' ἀριστερὰ σὰν τοὺς ἀνατολῖτες. Φαίνεται πὼς ὁ σκοπός του ἦταν νὰ προφυλάξει ἀπ' τὰ ἀδιάκριτα μάτια τὰ μυστικὰ ποὺ κατέκτησε ἔπειτα ἀπὸ κόπους καὶ ἀγρυπνίες.

Μήπως ὅμως τὸ περίεργο αὐτὸ πνεῦμα, ποὺκλεινε μέσα του τὸν καλλιτέχνη καὶ τὸν ἐπιστήμονα, ἐπεζήτησε νὰ βρεῖ στὴν Ἀνατολὴ τὴ λύση τῶν ἀποριῶν του; Ἕνας γερμανὸς λόγιος, ὁ Δρος Ρίχτερ ὑποστήριξε μὲ πολλὰ ἐπιχειρήματα πὼς ὁ νεαρὸς Φλωρεντίνος ἐπεχείρησε ἕνα ταξεῖδι στὴν Αἴγυπτο, πὼς ὑπηρέτησε στὴν αὐλὴ τοῦ Σουλτάνου τοῦ Καΐρου καὶ πὼς ἐπὶ πλέον, ἔγινε μουσουλμάνος. Ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Δρος Ρίχτερ εἶναι πολὺ ἀσθενῆ καὶ δὲν ἔγιναν ἀσπαστὰ ἀπὸ κανέναν.

Ὅταν ἐγκατεστάθηκε στὸ Μιλᾶνο, ὁ Λεονάρδος δὰ Βίντσι μπῆκε σὲ μιὰ πολὺ δεισιδαίμονα κοινωνία. Ὁ δοὺξ διατηροῦσε πολυάριθμους ἀστρολόγους καὶ τοὺς συμβουλευότανε γιὰ τὸ κάθε τί. Ἐννοεῖται πὼς ὁ δὰ Βίντσι, μέσα σὲ τέτοιο περιβάλλον δὲν μπόρεσε νὰ μὴ γνωριστεῖ μὲ πρόσωπα ἰδιόρρυθμα, μὲ δεισιδαίμονες, μὲ ἀνθρώπους ὄχι τελεῖως ἰσορροπημένους. Καὶ πρῶτα πρῶτα γνώρισε τὸν Φρὰ Λούκα Πατσόλι, καθηγητὴ τῶν μαθηματικῶν καὶ θερμὸ ὀπαδὸ τῶν θεωριῶν τοῦ Πυθαγόρα. Ὁ φραγκισκανὸς αὐτὸς καλόγερος ἔδινε τὴν ἴδια σημασία στὸ εὐαγγέλιο καὶ στὶς ἀρχαῖες ἑλληνικὲς σχολές: Διακηρύσσει πὼς τὸ τρίγωνο εἶναι ὁ τελειότερος συντελεστὴς τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ κόσμου, συσχετίζει τὰ ὁμαλὰ σώματα μὲ τὰ ἁπλὰ στοιχεῖα, ἐπαινεῖ τὴν ἀστρολογία, κτλ.

Στὸ Μιλᾶνο ὁ Λεονάρδος δὰ Βίντσι γνώρισε κι' ἕνα ἄλλο μυστηριῶδες πρόσωπο, τὸν Τζάκοπο Ἀντρέα ντὲ Φερράρε. Τί ἄνθρωπος ἦταν αὐτός; ποιὰ ἦταν ἡ ἠθική του ὑπόσταση; Ἄγνωστο. Τὸ μόνο ποὺ ξέρουμε εἶναι πὼς κατηγορήθη ὅτι συνωμότησε ἐναντίον τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ', πὼς καταδικάστηκε σὲ θάνατο καὶ πὼς ἡ ποινή του ἐκτελέστηκε τὸν Μάη τοῦ 1500, κι' ἂς κατώρθωσε ὁ ἀρχιεπίσκοπος Παλαβιτσίνο νὰ τοῦ δοθεῖ χάρις. Τὸ σῶμα του διαμελίστηκε καὶ τὰ κομμάτια του ἐρρίχτηκαν ἔξω ἀπ' τὶς πόλεις.

Τί κρῖμα νὰ μὴ ξέρουμε τὴν ὀργάνωση ἢ τοὐλάχιστον τὴ σύνθεση τῆς Ἀκαδημίας ποὺ ἵδρυσε στὸ Μιλᾶνο ὁ δὰ Βίντσι. Μὰ ὡς τώρα στάθηκε ἀδύνατο νὰ ἀνακαλύψουνε τί ἀκριβῶς ἀπασχολοῦσε αὐτὴν τὴν ἀκαδημία: οἱ τέχνη, θετικὲς ἐπιστῆμες, ἢ οἱ ἀπόκρυφες;

Μεταξὺ τῶν εἰκόνων τοῦ δὰ Βίντσι βρίσκουμε μερικὲς ἀσυνάρτητες, παράξενες, ποὺ φαίνουνται πὼς παριστάνουν μαγικὲς τελετές. Στὴ μιὰ εἶναι ζωγραφισμένη μιὰ μέγαιρα καβάλλα σ' ἕνα σκελετό· ἀλλοῦ μιὰ γυναίκα ποὺ βγαίνει ἀπ' τὸ πλευρὸ ἑνὸς νέου, ὅπως ἡ Εὔα ἀπ' τὸν Ἀδάμ· ἢ ἕνας ἄνθρωπος μὲ δυὸ κεφάλια — ἕνα κεφάλι γέρου, κι' ἕνα ἄλλο γυναίκας — καὶ τέσσερα χέρια. Μιὰ εἰκόνα τῆς συλλογῆς Κρὶστ Τσὰρτς στὴν Ὀξφόρδη παριστάνει δυὸ γυναῖκες καθισμένες πάνου σὲ μιὰ στρογγυλὴ πέτρα· ἡ μιὰ βαστάει στὸ χέρι της ἕνα καθρέφτη, ὅπου φαίνεται ἡ εἰκόνα ἑνὸς γέρου· ἡ ἄλλη τινάζει ψηλὰ κάτι λουριά. Κοντά τους ἕνας κόκκορας, ποὺ τὸν σκεπάζει ἡ μιὰ μὲ τὸ χέρι της· δίπλα ἕνα κοτόπουλο καὶ κάτι φίδια ποὺ σφυρᾶνε. Λίγο μακρύτερα μιὰ γρηὰ μάγισσα, μὲ τὸ μέτωπο στολισμένο μὲ κέρατα, ρίχνει κάτι σκυλιὰ ἀπάνου στὶς δυὸ γυναῖκες, καὶ σπρώχνει ἕναν ἀετὸ νὰ ἐπιτεθεῖ στὸν κόκκορα.

Ἀλλὰ ὁ ζωγράφος ἔγραψε κάτου ἀπὸ μερικὲς ἀπ' τὶς συνθέσεις αὐτές, ποὺ φαίνουνται τόσο μυστηριώδεις, τί πρᾶγμα παριστάνουν. Μὲ τὶς δυὸ πρῶτες θέλησε νὰ συμβολίσει τὴ ζήλεια, μὲ τὴν τρίτη τὴν ἡδονὴ καὶ τὸν πόνο. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς καὶ οἱ ἄλλες παρόμοιες εἰκόνες ἔχουν ἀλληγορικὴ κι' ὄχι μαγικὴ σημασία.

Βλέπει κανεὶς εὔκολα πὼς ὁ δὰ Βίντσι δὲν ἦταν μάγος. Κανεὶς ἀπ' τοὺς συγχρόνους του ἐπιστήμονες, δὲν κατεφέρθηκε τόσο κατηγορηματικὰ ἐναντίον κάθε ψεύτικης ἐπιστήμης.

Τὸ στάδιο, τὸ ἔργο τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μιλάνου καταδικάζει καὶ στιγματίζει τὸν ἐσωτερισμὸ καὶ τὸν ἑρμητισμὸ καὶ θεωρεῖ πὼς εἶναι ἀσυμβίβαστα μὲ τὸ ἐπιστημονικὸ πνεῦμα. Καταφέρεται ἐναντίον τῶν χειρονομαντῶν, τῶν νεκρομαντῶν καὶ τῶν ἀλχημιστῶν· καὶ γράφει κάπου: «Πολλοὶ κοροϊδεύουν τὸν ἁπλοϊκὸ κόσμο μὲ ψεύτικα θαύματα». Ἀλλοῦ πάλι διερωτᾶται ἂν τὸ πνεῦμα εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἱκανὸ νὰ μιλήσει κι' ἀπαντάει μὲ ἐπιχειρήματα ποὺ δὲν θὰ τὰ περιφρονοῦσε ἕνας σύγχρονος θετικιστής.

Ἡ μαγεία του συνίστατο στὸ νὰ ἐξετάζει βαθύτερα καὶ πιὸ ἀνεξάρτητα ἀπ' τοὺς ἄλλους τὰ μυστήρια τῆς φύσεως, τὶς αἰτίες τῶν πραγμάτων.

Μποροῦμε νὰ τὸ διακηρύξουμε· ἂν ἡ περιέργειά του τὸν τράβηξε πρὸς τὶς ἀπόκρυφες ἐπιστῆμες, ἡ ἀσύγκριτη ὀρθότητα τῆς σκέψεώς του τὸν ἀπεμάκρυνε διαρκῶς ἀπ' αὐτές.

Ἡ ἀλήθεια μὲ τὴν ψυχρὴ λαμπρότητά της, μὲ τοὺς ἀβέβαιους κι' ἀνεξερεύνητους ὁρίζοντές της, μὲ τὰ στενὰ ὁριά της, δὲ μποροῦσε νὰ ἐπαρκέσει στὸ βαθὺ ἐρευνητικὸ πνεῦμα ποὺ ἀποτελοῦσε τὸ μεγαλεῖο τοῦ Λεονάρδου δὰ Βίντσι. Οἱ ἐπιστῆμες ποὺ τότε βρισκόντουσαν ἀκόμα στὰ σπάργανα, ἡ τέχνη ἡ ἴδια, τὸ κατῶφλι αὐτὸ τῆς ἀθανασίας, δὲν ἐπαρκοῦσαν στὴν ψυχή του. Ἔμενε ἡ φύση. Σὰν ἕνα μαγεμένο δάσος ποὺ στὶς βαθειὲς κρύπτες του κρύβει τεράστιους θησαυρούς, τὸν ἔσφιγγε ἀπὸ παντοῦ. Γιὰ νὰ τῆς ἀποσπάσει τὰ μυστικά της, ἔπρεπε πρῶτα - πρῶτα νὰ χρησιμοποιήσει τὶς μεθόδους της, νὰ μιμηθεῖ τὶς πράξεις της, ν' ἀπομακρύνει τὴ βέβηλη περιέργεια τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία τῶν τόσων ἰδιορρυθμιῶν της· γι' αὐτὸ ὁ δὰ Βίντσι φρόντισε νὰ φτιάσει μιὰ γραφὴ ποὺ νὰ μὴ τὴν ἐννοεῖ ἄλλος ἀπὸ αὐτόν. Ἡ προτίμηση ποῦδειξε πάντοτε γιὰ τὶς κεφαλὲς τῆς Μεδούσης, γιὰ τὰ ζωγραφιστὰ τέρατα, ποὺ χρησιμοποιοῦσε γιὰ νὰ τρομάζει τοὺς ἄλλους, δὲν ἦταν παρὰ ἐκδηλώσεις ἑνὸς ἀνωτέρου πνεύματος ποὺ διασκεδάζει μὲ ὅ,τι παιδικὸ βρίσκει στὰ ἁπλοϊκὰ μυαλά, ποὺ περιορίζουνται στὶς πρῶτες ἐντυπώσεις.

Δὲν εἶχε ἀκόμα πεθάνει ὁ Λεονάρδος δὰ Βίντσι, ὅταν οἱ ἀπόκρυφες ἐπιστῆμες ὑπερίσχυσαν. Ὁ Καρντάν, ὁ Παράκελσος, ὁ Καμπανέλλα ἦσαν ὀπαδοί, μύστες, μάγοι. ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα. Εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ θεωρήσουν τὸν ἑαυτό τους διάδοχο τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Τρισμεγίστου, τοῦ Πυθαγόρα ἢ τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως· ὑπῆρξαν οἱ πρόδρομοι τοῦ Σαὶν Ζερμαίν, τοῦ Καλλιόστρου καὶ τῶν συγχρόνων μάγων.

EUGÈNE M'U'NTZ

ΠΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Οἱ καυγᾶδες τῶν νέων

Ἡ ἐριστικὴ φιλολογία εἶναι ἕνα εἶδος ποὺ ἀκμάζει σὲ ὅλες τὶς ἐποχὲς καὶ σὲ ὅλες τὶς χῶρες. Στὴν Ἑλλάδα ὅμως, ὅπως τόσα ἄλλα πράγματα, τὸ εἶδος αὐτὸ παρεξηγήθηκε. Ἐριστικὴ φιλολογία μὲ βάση τὴ διαφορετικὴ στάση ποὺ πέρνουν δυὸ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ἀντικρυς ἑνὸς ζητήματος στέκεται. Ἀκόμα καὶ μὲ βάση καθαρὰ ἠθική, πάλι ἔχει ἕνα σκοπό. Ἀλλὰ καυγᾶς περὶ τοῦ τί εἶσαι σὺ καὶ τί εἶμ' ἐγὼ εἶναι ἕνα φαινόμενο τόσο ἀποκρουστικὸ ποὺ δὲν θἄπρεπε νὰ βρίσκει ἐφημερίδες πρόθυμες νὰ τὸ παρουσιάζουν στὶς στῆλες των. Τελευταίως διάφοροι νεαροὶ λόγιοι μὴ ἔχοντας νὰ παρουσιάσουν ἄλλο τίποτε ἀπὸ ἔργα ἀνούσια τὰ βάζουν μὲ τρόπο ἀνοίκειο ἐναντίον ἑνὸς νέου ἰδίως λογίου ποὺ ἀσκεῖ τὴ θεατρικὴ κριτικὴ μιᾶς ἐφημερίδος. Ἂν ὅμως αὐτοὶ ἔχουν κάποιες ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴν κριτικὴ ἱκανότητα ἑνὸς νέου, τοῦ ὁποίου ἡ κριτικὴ ἐργασία δὲν εἶναι ἀπορρίψιμη, ποιὲς ἐπιφυλάξεις πρέπει νἄχει ὁποιοσδήποτε στοιχειωδῶς μυαλωμένος ἄνθρωπος γιὰ τὴν ἐργασία τὴ δική του ποὺ εἶναι «ἴση τῷ μηδενί»; Καὶ τί κερδίζουν μὲ ἐπιθέσεις ἐναντίον τῆς κριτικῆς; Δικαιολογοῦν μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τάχα τὴν κακὴ παραγωγή τους; Ὁ χρόνος ποὺ εἶναι ὁ καλύτερος κριτικός, στὴν Ἑλλάδα ἰδίως, ἐδικαίωσε πάντα τὴν ἀρνητικὴ κριτική. Πόσα θεατρικὰ ἔργα ἀπὸ κεῖνα ποὺ ἀρνήθηκε ἡ κριτικὴ ζοῦν καὶ μποροῦν τάχα ν' ἀποτελέσουν καλὸ προηγούμενο, ἕνα εἶδος σχολείου γιὰ τοὺς νέους; Ἀντὶ λοιπὸν νὰ θορυβοῦν οἱ νέοι αὐτοὶ εἶναι καλύτερα νὰ συναισθάνονται τὰ σφάλματά τους, νὰ σωπαίνουν καὶ νὰ πασχίζουν μὲ μόχθο καὶ αὐστηρότατη αὐτοκριτικὴ νὰ δημιουργήσουν κάτι καλὸ στὸν τόπο. Μὲ φωνὲς καὶ ἀντεγκλήσεις δὲν γίνονται οἱ συγγραφεῖς, οὔτε δημιουργεῖται πνευματικὴ ζωή.

Δυὸ ἄτομα

Ἡ κ. Εἰρήνη Νικολάκη εἶναι συνεργάτης μας, ἔχει πολλὲς ἱκανότητες καὶ τὸ περιοδικὸ αὐτὸ τὴν περιβάλλει μὲ τὴ φιλία του καὶ τὴν ἐκτίμησή του. Αὐτὸ δὲν μᾶς ἐμπόδισε ποτὲ νὰ λέμε πάντοτε καὶ στὴν κ. Νικολάκη ὅπως καὶ σὲ κάθε συνεργάτη μας ἐλεύθερα τὴ γνώμη μας γιὰ τὴν ἐργασία τους. Τὸ τελευταῖο μονόπρακτο ποὺ ἔδωσε στὸ «Παγκράτι» ἦταν μιὰ ἀποτυχία ποὺ τὴν χρωστᾶ στὸ σφαλερὸ δρόμο ποὺ ἀκολούθησε βλέποντας διάφορα πρότυπα ποὺ μπορεῖ νὰ ἐσημείωσαν ἐφήμερες κοσμικὲς ἐπιτυχίες, δὲν εἶχαν ὅμως οὔτε αὐτὰ οὔτε οἱ συγγραφεῖς τους καμμιὰ ποτὲ σχέση μὲ τὴν τέχνη. Τὸ νὰ διαφωνήσῃ μὲ τὴν ἀντίληψη αὐτὴ ὁ κ. Λάσκαρις εἶναι δικαίωμά του. Τὸ νὰ συγκαλεῖ ὅμως νέους καὶ νὰ τοὺς λέγει, κακῶς ἐνθυμούμενος τὰ πράγματα, ὅτι ὁ κ. Πολίτης ἄλλα ὑπεστήριξε σὲ μιὰ ἐπιτροπὴ τοῦ διαγωνισμοῦ γιὰ τὸ ἔργο τῆς κ. Νικολάκη καὶ ἄλλα ἔγραψε στὴν κριτική του κατὰ τὴν τελευταία παράσταση δὲν τὸν τιμᾶ. Πρῶτα γιατὶ ἡ γνώμη τοῦ κ. Π. διετυπώθη γραπτὰ καὶ εὐτυχῶς σώζεται ἀκόμα καὶ δεύτερο γιατὶ τὰ interna corporis μιᾶς ἐπιτροπῆς δὲν μποροῦν ν' ἀνακοινοῦνται μεταξὺ ἐλαίας καὶ οὔζου εἰς ἀμούστακα διανοητικὰ καυσόξυλα. Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις ὁ κ. Λάσκαρης ἔπεσε ἔξω καὶ λυπούμεθα γιατὶ ἕνας συγγραφεὺς τόσο προσεκτικὸς ἔγινε ἀφορμὴ θλιβερῶν παρεξηγήσεων.

Μιὰ καταλληκτικὴ συνέντευξη

Σὲ μιὰ πρωϊνὴ ἐφημερίδα ἐδημοσιεύθη συνέντευξη μὲ τὸν πρώην Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Κωνσταντῖνο. Δὲν μποροῦμε νὰ κρύψωμε τὴν παράδοξη ἐντύπωση ποὺ μᾶς ἔκαμε ἡ ὅλη συνέντευξη. Ἀντὶ νὰ μιλήσῃ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης γιὰ τόσα καὶ τόσα ζητήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὸ Χριστιανισμό, γιὰ τόσα καὶ τόσα προβλήματα ποὺ τόσον ὠμὰ θέτει μπροστὰ σὲ κάθε ἄνθρωπο ἡ σύγχρονη ζωή, προβλήματα θρησκευτικά, κοινωνικά, φιλοσοφικά, μίλησε στὴν ἀρχὴ πολὺ περιωρισμένα γιὰ μιὰ ἀτομική του ὑπόθεση, ποὺ ὅσο δήποτε κι' ἂν εἶναι θλιβερὴ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ πάρῃ ἐνδιαφέρον πνευματικὸ καὶ γενικό. Καὶ δίχως νὰ τὸ περιμένῃ κανεὶς καὶ δίχως νὰ συντρέχῃ κανένας λόγος, ἐκτὸς τοῦ φαιδροῦ λόγου ὅτι ὁ λαβὼν τὴν συνέντευξη νεαρὸς συντάκτης ἔχει φιλολογομανίαν, ὁ πρώην Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐξέθεσε παραδόξους λογοτεχνικὰς προτιμήσεις. Ἀλλὰ καὶ στὸ κεφάλαιο αὐτὸ ἂν τὴν συνέντευξη δὲν τὴν ἐλάμβανε ὁ Ὁ Μάριος Βαγιάνος, ἀλλὰ ἕνας συντάκτης στοιχειώδους σοβαρότητος θὰ ὑπέβαλε τὴν ἰδέαν στὴν Α. Παναγιότητα ὅτι ὅσην δήποτε ἀξίαν κι' ἂν ἔχουν ἄλλοι Ἕλληνες λογοτέχνες ἀποτελεῖ σκάνδαλον ὅταν μιλεῖ ἕνας Πατριάρχης ν' ἀγνοεῖ ἕναν Παπαδιαμάντην. Σκεφθῆτε ἕνα ἀρχηγὸν τῆς Ὀρθοδοξίας νὰ ἐντρυφᾷ μόνο στὸ Ζολᾶ καὶ στὰ σεξουαλιστικὰ χρονογραφήματα τοῦ κ. Φορτούνιο καὶ ν' ἀγνοεῖ τοὺς πραγματικοὺς τεχνῖτες τοῦ λόγου, τοὺς ἀληθινοὺς ποιητές, σὰν τὸν Παπαδιαμάντη, τὸν Καρκαβίτσα τὸ Μωραϊτίδη ποὺ ἔχουν καὶ κάποια σχέση μὲ τὸ ὀρθόδοξον αἴσθημα. Στὶς περιπτώσεις λοιπὸν αὐτὲς ἢ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει ἀνέλθει σὲ τόσο ὑψηλὰ ἀξιώματα ἔχει τὴ φρόνηση νὰ φυλάγεται ἀπὸ τὶς κακοτοπιές, νὰ μὴ δέχεται ὁποιανδήποτε φιλολογικὴν ἀνεμώνη τοῦ στείλει, χωρὶς νὰ τὸ καλοσκεφθῇ, μιὰ ἐφημερὶς ἢ ὅταν αὐτὸ τὸ πολὺ ἁπλὸ δὲν συμβαίνει, τότε ζητᾷ γραπτῶς τὰ ἐρωτήματα, συμβουλεύεται κανέναν ἄλλον ἄνθρωπο κι' ὕστερα ἀπαντᾷ. Διαφορετικὰ κανένα ἄλλο ἀποτέλεσμα δὲν φέρνουν οἱ εὔκολοι αὐτοὶ δημοσιογραφισμοὶ ἀπὸ τὸ νὰ ἐξευτελίζουν καὶ ἀνθρώπους καὶ ἀξιώματα, ποὺ ἕνα καλόπιστο καὶ τίμιο πλῆθος τοὺς θεωρεῖ ἀνώτερα σύμβολα.

Ἐωανάσταση ἐν ἀνάρκῃ

Μεταξὺ μιᾶς πολύχρωμης διαφημίσεως ἑνὸς Ἀθηναϊκοῦ Καμπαρὲ ποὺ διεφήμιζε τοὺς ἀστέρας του καὶ τῆς διαφημίσεως τῶν γαργαλιστικῶν ἀπομνημονευμάτων τῆς κ. Μαρὺς Σουαζύ, ἐφιγουράρισε πολύχρωμη ἐπίσης ἡ διαφήμιση μιᾶς λιτανίας ποὺ ἔγινε κατὰ τὴν μεταφορὰν τῆς «Ἁγίας Ζώνης» τῆς Θεοτόκου ἀπὸ τὸν Πειραιὰ στὰς Ἀθήνας. Πιστεύομε ὅτι ἡ σκέψη αὐτὴ ἀνήκει σὲ ἐπιτρόπους τοῦ ποιοῦ τοῦ ἀλησμόνητου ἐκείνου ἐπιτρόπου ποὺ σατυρίζει στὸν Καραγκιόζη του ὁ κ. Συναδινός, ἢ σὲ ἄλλους λαϊκοὺς παράγοντας ποὺ δὲν ἔχουν τόσο μυαλὸ καὶ τόση ὅραση ὥστε νὰ ξεχωρίσουν τὴ μέρα ἀπὸ τὴ νύχτα. Θέλομε νὰ πιστεύομε ὅμως πὼς μερικὰ τέτοια ζητήματα δὲν ἐπιτρέπεται ὅπως δήποτε ἡ ἐκκλησία νὰ τ' ἀφίνῃ στὰ χέρια προσώπων ποὺ βλέπουν—ἀσυνειδήτως ἔστω—τὰ πράγματα μὲ μάτι ὄχι ἁπλῶς ἐξωεκκλησιαστικὸ ἀλλὰ συχνότατα μὲ μάτι ἀντιεκκλησιαστικό. Καὶ ἂν ἀκόμα νόμοι, καμωμένοι δὲν ξέρομε ἀπὸ ποιοὺς δίνουν παράδοξες δικαιοδοσίες σὲ τέτοια πρόσωπα, ἡ ἐκκλησία ἔχει βαρύτατη ὑποχρέωση ν' ἀντιδράσῃ μὲ κάθε μέσο, νὰ ἐπαναστατήσῃ ἀκόμα γιὰ νὰ περισώσῃ μερικὰ πράγματα ποὺ ἂν καταρρεύσουν θὰ συμπαρασύρουν κι' αὐτήν, διατὶ ἂν τέτοιες παράδοξες κοσμικὲς ἀντιλήψεις ἐπικρατήσουν δὲν θὰ παραξενευθοῦμε καθόλου ἂν στὶς κοσμικὲς στῆλες τῶν ἐφημερίδων καὶ δίπλα ἀκριβῶς στὶς προλονζὲ μαστίχες καὶ στὰ σουαρὲ ντανσὰν δοῦμε καὶ τὴν κοσμικὴ κίνηση «Στὸν ἅγιο Γεώργιο» καὶ διαβάσομε πὼς μερικὲς μὲ τὰ λαμὲ καὶ ἄλλες μὲ τὰ κρὲπ σατὲν καὶ μερικὲς μὲ τουαλέτες ντεζαμπιγιὲ ἦσαν ὄνειρα ἀληθινῆς ἀνοίξεως. Χρειάζεται φραγγέλιον. Τὸ παράδειγμα ἄλλως τε τὸ ἔχει δώσει ὁ ἴδιος ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐκκλησίας.

Μιὰ κριτικὴ

Ἡ δημοτικὲς ἐκλογὲς ἀπησχόλησαν τὸ λαὸ καὶ τὸν τύπο ἐπὶ ἕναν ὁλόκληρο μῆνα. Τώρα ὅλοι ἡσύχασαν, ὁ κ. Μερκούρης ἔγινε δήμαρχος, ὁ κ. Πάτσης θὰ ζήσῃ καὶ αὐτὸς μὲ τὴν σειράν του ὡς «ἄνθρωπος» καὶ οἱ ἐφημερίδες πρὸ παντὸς αὐτὲς πορεύονται τὸν δρόμο τους μὲ ἡσυχη τὴ συνείδησή τους ὅτι ἔκαμαν τὸ καθῆκον τους πρὸς τὸν τόπο. Στὶς περιστάσεις ὅμως αὐτὲς δὲν βρίσκομε πὼς εἶναι περιττὸς κάποτε ἕνας μικρὸς ἀπολογισμός. Μιὰ ἐκ τῶν ὑστέρων κριτική. Λ. χ. μιὰ μεγάλη μερίδα τῆς καλῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας ἐπίστευε σοβαρὰ πὼς ὁ κ. Χρηστομάνος ἦταν ὁ ἀσφαλὴς δήμαρχος ἀφοῦ τὸν ὑποστήριζε ἡ μεγαλυτέρα μερὶς τοῦ τύπου καὶ τῶν δύο παρατάξεων. Καὶ αὐτὸ ἦταν μιὰ πολὺ λογικὴ σκέψη. Ὅταν ἕνας σεβαστὸς ἀριθμὸς ἐφημερίδων μὲ συνολικὴ κυκλοφορία 50 περίπου χιλιάδων φύλλων κάνει τέτοιον ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐκλογὴ ἑνὸς δημάρχου, εἶναι πολὺ φυσικὸ οἱ πενῆντα χιλιάδες ἀναγνῶσται νὰ σημαίνῃ κάτι. Πῶς λοιπὸν νὰ ἐξηγηθῇ ὅτι ἀπὸ τοὺς 50 χιλιάδες οὔτε ἑπτὰ δὲν ἐπηρεάσθηκαν ἀπὸ τὰ σοβαρὰ καὶ εὐρύτατα κυκλοφοροῦντα αὐτὰ ὄργανα τοῦ ἡμερησίου τύπου; Τὸ φυσικώτερο εἶναι νὰ ὑποθέσει κανεὶς δυὸ πράγματα: Ἢ ὅτι οἱ ἐφημερίδες αὐτὲς δὲν ἔχουν τὴν κυκλοφορίαν ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι ἔχουν ἢ ὅτι ὁ κόσμος ποὺ τὶς ἀγοράζει, τὸ κάνει γιὰ νὰ διαβάσει ὅλα τὰ δημοσιεύματά τους ἐκτὸς ἀπὸ τὶς σοβαρὲς γνῶμες τους καὶ τὴν πολιτική τους ἀρθρογραφία ἢ καὶ ἂν τὴν διαβάζει μειδιᾶ, πονηρεύεται καὶ προσπερνᾶ. Τί ἄλλο, πρὸς Θεοῦ, συμπέρασμα μπορεῖ νὰ βγάλῃ κανεὶς ἀπὸ μερικὰ πράγματα ποὺ μιλοῦν μόνα τους.

Ποῦ βρίσκεται τὸ πρόβλημα

Γίνεται μεγάλος θόρυβος γιὰ τὸ ζήτημα τῆς αὐτοδιοικήσεως ὡρισμένων διαμερισμάτων τοῦ κράτους. Ὑπουργοὶ περιοδεύουν, πρωτεύουσαι νομῶν διαπληκτίζονται, μνηστῆρες ἀνωτέρων διοικητικῶν θέσεων ἐκθέτουν ἀπὸ τῶν στηλῶν ἐφημερίδων τὰς γνώμας των καὶ τέλος γίνεται θόρυβος γιὰ ἕνα ζήτημα, γιὰ μιὰ μεταρρύθμιση ποὺ γιὰ νὰ δώσει ἀγαθοὺς καρποὺς πρέπει νὰ συμβάλουν κατὰ πρῶτον λόγο οἱ ἄνθρωποι ποὺ θὰ κληθοῦν νὰ ἐφαρμόσουν τὸ σύστημα. Ὑπῆρξαν πάντα πολλὰ συστήματα σοφά, νόμοι ἐπίσης σοφοί, θεσμοὶ δοκιμασμένοι ἀπὸ τὸν χρόνον, ποὺ στὰ χέρια ὡρισμένων ἀνθρώπων ὑπῆρξαν ἀληθινὴ ἀνακούφιση γιὰ τὸ λαὸ καὶ στὰ χέρια ἄλλων ἀληθινὴ πληγή. Ἡ χώρα μας λοιπόν, ὅπως καὶ κάθε χώρα δὲν ἀντιμετωπίζει κατὰ πρῶτον λόγο ζήτημα θεσμῶν καὶ νόμων, ἀλλὰ ζήτημα ἀνθρώπων καὶ συνειδήσεων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως χρόνια ἄνθρωποι ποὺ ἀνέβηκαν σὲ πολὺ ψηλὰ ἀξιώματα θεώρησαν τὸ δημόσιον λειτούργημα ὡς ἕνα μέσον ἀκόπου κοινωνικῆς ἀναδείξεως καὶ κάποτε ὡς μέσον ὑλικῆς ἐξασφαλίσεως. Ἕνας ἄνθρωπος ὅμως ποὺ θέλει πραγματικὰ νὰ ἐργασθῇ, μόνον ὡς βαρύτατο φορτίο, ὡς δυσβάστακτη εὐθύνη θὰ ἀντίκρυζε τὸ δημόσιο λειτούργημα. Ἐκεῖνο λοιπὸν ποὺ θὰ ἔπρεπε μὲ κάθε τρόπο νὰ δημιουργηθεῖ εἶναι συνείδηση μερικῶν ἁπλῶν πραγμάτων. Ὅταν γίνει αὐτὸ τότε οἱ θεσμοὶ καὶ οἱ νόμοι λειτουργοῦν πολὺ κανονικὰ καὶ ὁ κόσμος τοὺς αἰσθάνεται πολὺ εὐεργετικούς.

Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐργασία

Τελευταία στὶς ἀμερικανικὲς ἐφημερίδες ἔγινε λόγος γιὰ τὸν θεσμὸ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐργασίας, ποὺ εἰσήχθη μεταπολεμικῶς στὴ Βουλγαρία. Ὕστερα ἀπὸ τὴν ἥττα της στὸν παγκόσμιο πόλεμο, ἡ Βουλγαρία ἀναγκάσθηκε νὰ διαλύσει τὸν στρατό της, δὲν κατήργησε συγχρόνως καὶ τοὺς νόμους ποὺ ὑπεχρέωναν τοὺς πολίτες σὲ στρατιωτικὴ θητεία. Ἡ θητεία ἐξακολούθησε μὲ τὴ νέα μορφὴ τῆς «ὑποχρεωτικῆς ἐργασίας». Ὁ στρατιώτης δὲν γυμνάζεται, ἀλλὰ ἐργάζεται γιὰ λογαριασμὸ τοῦ κράτους. Ὅσοι ἔχουν χρήματα πληρώνουν ἕνα ὡρισμένο ἀντισήκωμα καὶ ἐξαιροῦνται ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ νέου αὐτοῦ μέτρου ἐδείχθησαν πολὺ εὐχάριστα. Οἱ τρούντοβακ, καθὼς λέγονται οἱ ὑποχρεωτικὰ ἐργαζόμενοι, ἔδειξαν τὴ χρησιμότητα τους στὶς περιοχὲς τοῦ Τσιρπὰν καὶ τοῦ Μπορισόβγκραντ, ὅταν αὐτὲς δοκιμάστηκαν σκληρὰ ἀπ' τοὺς σεισμούς. Ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας τους, τὸ ποσὸν δηλαδὴ ποὺ οἰκονομεῖται ἀπ' τὸ κράτος, ποὺ δὲν ἀναγκάζεται νὰ χρησιμοποιεῖ ἐργάτες, ποσὸν ποὺ ἄλλως θὰ ἐβάρυνε τὸν φορολογούμενο λαό, εἶναι μέγιστον. Ὁ βουλγαρικὸς αὐτὸς θεσμός, ποὺ ἀντικαθιστᾶ τὴ γύμναση τῶν στρατιωτῶν μὲ παραγωγικὴ ἐργασία, πρέπει νὰ ἐξετασθεῖ προσεκτικά, νὰ ζυγιστοῦν τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατά. Γιατὶ βέβαια ἀπ' τὴ μιὰ μερὶὰ δημιουργεῖται μιὰ ἀνεργία, ἐφόσον χέρια ἐργατικὰ ἀντικαθίστανται ἀπὸ τοὺς κληρωτούς, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας μὲ τὰ πλουτοπαραγωγικὰ ἔργα ποὺ θὰ γινόντουσαν δὲν πρέπει νὰ παραμεληθεῖ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνεργία ποὺ ἐκ πρώτης ἀπόψεως θὰ ἐδημιουργεῖτο δὲν εἶναι τόσο σοβαρά. Γιατὶ στὰ πλουτοπαραγωγικὰ ἔργα, (ὁδοποιΐα, ἀποξήρανσις ἑλῶν, ὕδρευσις κτλ.) ἀπασχολοῦνται σχετικῶς ἐλάχιστοι ἐργάται καὶ ἡ ἀντικατάστασή τους ἀπὸ τοὺς κληρωτοὺς δὲν θὰ ἐπέφερε ἀξίαν λόγου ἀνεργίαν.

Ἡ Ρωσσία ἑορτάζει

Ἡ μπολσεβικικὴ Ρωσσία παρ' ὅλη τὴν ἀπασχόλησή της μὲ τοὺς Κινέζους καὶ τοὺς ἄλλους ἐχθρούς της δὲν ξεχνάει νὰ ἀποδώσῃ στοὺς πνευματικοὺς ἐργάτες τῆς χώρας τὶς τιμὲς ποὺ τοὺς ἀξίζουν. Εἶναι γνωστὸ πὼς τὸ Σοβιετικὸ κράτος ἔχει λάβει ἰδιαίτερη μέριμνα γιὰ τοὺς συγγραφεῖς, πρὸς τοὺς ὁποίους παρέχει ἐξαιρετικὰ πολλὲς εὐκολίες, ἀδιάφορο ἂν αὐτὸ γίνεται μὲ κάποιους περιορισμούς. Τὴν περασμένη ἑβδομάδα γιορτάσθηκε μὲ ἐπισημότητα στὴ Μόσχα ἡ ἑκατονταετηρίδα τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου τῆς Ρωσσίας Ἀλεξάνδρου Νικολάγεβιτς Ὀστρόβσκι. Πρὸς τιμήν του στήθηκε ἄγαλμα στὴν πλατεῖα τοῦ Μικροῦ Θεάτρου καὶ παίχθηκαν 41 ἔργα του. Στὶς ἑορτὲς αὐτές, οἱ ὁποῖες εἶχαν πάρει λαϊκὸ χαρακτῆρα, ἔλαβαν μέρος μὲ ἀντιπροσώπους των ὅλα τὰ θέατρα, οἱ ἀκαδημίες, τὰ πανεπιστήμια, οἱ φιλολογικοὶ καὶ οἱ καλλιτεχνικοὶ σύλλογοι τῆς Ρωσσίας. Τὸν ἴδιο χρόνο πρόκειται νὰ γίνει μεγαλοπρεπὴς ἑορτὴ καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Τσέχωφ ἐξ ἀφορμῆς τῆς πρώτης δημοσιεύσεως διηγήματός του.

Ἡ εἰκόνα τοῦ ἐξωφύλλου

Ἡ εἰκόνα τοῦ ἐξωφύλλου εἶναι ἔργον τοῦ ζωγράφου Λούδβιχ φὸν Ζουμπούχ. Παρ' ὅλη τὴν προσήλωσή του σὲ ὁρισμένα ἀκαδημαϊκὰ δεδομένα ὁ Ζουμποὺχ κατορθώνει νὰ δώσῃ μιὰ πνοὴ στὸ ἔργο του ποὺ δὲν ἔχει τίποτε κοινὸ μὲ ἔργα ζωγράφων στὰ ὁποῖα τίποτε ἄλλο δὲν διακρίνει κανεὶς ἀπὸ μιὰ δουλικὴ προσκόλληση στὸ σχέδιο. Ἀπὸ τὰ ἔργα ὅμως τοῦ Ζουμποὺχ οὔτε ἡ βαθύτερη δημιουργικὴ πνοὴ λείπει οὔτε ἕνα αἴσθημα χρώματος καὶ τὸ ἔργο του ἔχει πάρει μιὰ θέση ξεχωριστὴ στὴ σύγχρονη ζωγραφικὴ κίνηση.

ΤΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΦΦΕΝΕΙΑ

"Ο ΜΑΥΡΟΣ ΓΑΤΟΣ„

Β΄. ΟΙ ΘΑΜΩΝΕΣ

Λοιπὸν ὁ «Μαῦρος Γάτος» ἱδρύθηκε τὸ 1917 κ' ἔσβυσε τὸ 1920.

Ἀπὸ τοὺς πρώτους θαμῶνες του ἦταν ὁ ὑποφαινόμενος, λόγῳ συγγενικῶν δεσμῶν μὲ τὸν καταστηματάρχη, κι' ὁ μακαρίτης ὁ Μῆτσος ὁ Ταγκόπουλος, ποὺ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς νουνοὺς τοῦ καφφενείου, κι' ὁ γυιός του ὁ Πάνος. Τοὺς εἶχε φέρει ἐκεῖ ἡ σχέση τους μαζί μας κι' ἡ παλιὰ ἀνάμνηση τῆς τοποθεσίας, γιατὶ ἀκριβῶς ἐκεῖ ποὺ ἔγινε τὸ καφφενεῖο, ἤτανε τὸ βιβλιοπωλεῖο τοῦ Κουκλάρα καὶ τὰ γραφεῖα τοῦ «Νουμᾶ».

Τὸ καφφενεῖο ἄνοιξε κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἀπαίσιου ἀποκλεισμοῦ, καὶ θυμοῦμαι τὴν ἀτέλειωτη χαρουποφαγία ποὺ γινόταν ἐκεῖ μέσα ἀπὸ τοὺς πελάτες του. Κι' οἱ λιγοστοὶ στὴν ἀρχὴ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, μαζὶ μὲ τὶς πολιτικὲς καὶ φιλολογικές τους κουβέντες, ἐκαταγινόντανε καὶ στὴν ἱκανοποίηση τοῦ στομάχου τους, μασσώντας κάθε τόσο καὶ λιγάκι χαρούπια, ἐνῶ τὸ πλακοστρωμένο πάτωμα τοῦ μαγαζιοῦ μὲ τ' ἄπειρα χαρουποκούκουτσα ποὺ τὸ σκεπάζαν, ἐτριζοκοποῦσε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας. Καὶ γιὰ νὰ μοιάσουμε τελείως μὲ τὸν Ἄσωτο Υἱὸ τῆς Γραφῆς, ποὺ τρεφόταν μὲ τὰ ξυλοκέρατα τῶν χοίρων, ὅταν ἔξω ἀπὸ τὸ καφφενεῖο ἐστάθευε κανέν' ἀμάξι καὶ τ' ἄλογό του ἐμασούλιζε μέσα στὸ ταγάρι του τὸ λαμπρὸ αὐτὸ ἔδεσμα, ὁ ζωηρότερος τῆς συντροφιᾶς εὔκολα ἐκατάφερνε μὲ τὰ λόγια τὸν ἁμαξᾶ νὰ τοῦ δώσῃ μέρος ἀπὸ τὴν τροφὴ τοῦ ἀλόγου, ποὺ ἐννοεῖται ἐμοίραζε κατόπι μὲ τοὺς ἄλλους.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς τριετίας ποὺ ἔζησε ὁ «Μαῦρος Γάτος», πόσοι καὶ πόσοι δὲν ἐπεράσαν ἀπὸ κεῖ μέσα, δὲν ἐκαθίσανε στὰ τραπέζια του καὶ δὲν ἐσυζητήσανε γιὰ λογοτεχνικά, γιὰ γλωσσικά, γιὰ κοινωνιολογικὰ ζητήματα!

Ἀπ' ὅλα τὰ φιλολογικὰ κέντρα ἐμαζευτήκανε πολλοὶ στὸ «Μαῦρο Γάτο», κι' ἤρθαν ἐκεῖ ἕνα πλῆθος ἄλλοι νεαροὶ καὶ παλαιοί. Καὶ δὲν ἔλειψε μήτε ὁ Λαζαρῆς ἀπὸ τὸ «Νέο Κέντρο», μήτε ὁ Νικήτας Νικήτας, ὁ ὀνομαζόμενος φιλόσοφος, ποὺ ἀφιέρωσε ὁλόκληρη τὴ ζωή του στὴ συγγραφὴ τοῦ «Ἐρημίτη» του, χωρὶς νὰ σκεφτῇ νὰ τὸν ἐκδόσῃ καὶ ποτέ· καθὼς κι' ὁ Χαρίλαος Παπαντωνίου, ποὺ εὐχαριστιότανε νὰ ἐπαναλαβαίνῃ τὸ ἐπίγραμμα ποὺ κάποτες τοὔχαμε κάμει, καὶ ποὺ ἐπειδὴ δημοσιεύτηκε πολλὲς φορὲς μὲ παραφθορές, ἃς μᾶς ἐπιτραπεῖ νὰ τὸ δημοσιέψουμε κι' ἐμεῖς μιὰ φορὰ μὲ τὴ σωστή του διατύπωση, σὰν ἕνα γελοιογραφικὸ σκίτσο τοῦ ἴδιου.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Καλογερίτικη μορφή, καὶ σκέψη ἐπα-
[ναστάτη,
καὶ κάποια ἀσκητικὴ ψυχή,
ποὺ λὲς γι' ἀγνότη δέρνεται στοῦ πό-
[θου τὸ κρεββάτι,
ὅλα παλεύουν μέσα του ποιὸ τ' ἄλλο
[νὰ νικήσῃ,
καὶ μοιάζει πέλαου ταραχή,
ποὺ τῶνα κῦμα ὀγκώνεται καὶ τ' ἄλλο
[ὁρμάει νὰ σβύσῃ.

Ἀπὸ τοὺς ταχτικώτερους θαμῶνες τοῦ «Μαύρου Γάτου ἦταν ὁ Ἠλίας ὁ Βουτιερίδης, ποὺ ἔκανε ὅμοια εὐχάριστα συντροφιὰ μὲ τοὺς συνομήλικούς του καὶ μὲ τοὺς νεώτερους. Πρωτοπαλλήκαρο τοῦ «Νουμᾶ» σὲ κάποιο διάστημα, τὸν ἀπασχολοῦσε ζωηρὰ τὸ γλωσσικό μας ζήτημα, καὶ συχνὰ κουβέντιαζε γιὰ κεῖνο.

Τακτικὸς ἐπίσης, γιὰ ἕνα διάστημα ἦταν ὁ Φιλήντας ποὺ εὐχαριστιότανε νὰ περιστοιχίζεται κυρίως ἀπὸ νεαροὺς καὶ νὰ τοὺς ἀναπτύσσῃ τὰ ἐτυμολογικά του εὑρήματα, χωρὶς νὰ παραλείπῃ νὰ κερδοφοβῇ ἀναντίρρητα καὶ τὸ Χατζιδάκη, ποὺ μέσα στὴ δημοτικιστικὴν ἐκείνην ἀτμόσφαιρα δὲν ἔχαιρε καμμίαν ὑπόληψη. Ὡς τόσο ὁ Φιλήντας, ποὺ κυρίως τῶθελε γιὰ ποιητής, δὲν ἀμελοῦσε ν' ἀπαγγέλνῃ κάπου-κάπου καὶ καμμιά του «Ὀκτάβα», κι' ἐπειραζόταν ἂν κανένας ἔδειχτε πὼς εἶχε καὶ μερικὲς ἐπιφύλαξες γιὰ τὸ ποιητικό του ταλέντο. Μάλιστα οἱ σχέσες μας, ποὺ δὲν ἐγίνανε ποτὲ κακές, δὲν ἐγίναν ὅμως καὶ ποτὲ ἐγκάρδιες, γιὰ μιὰ τέτοια μας ἐπιφύλαξη, ποὺ συνοδευότανε καὶ μ' ἕνα ἀθῶο πείραγμα γιὰ τὶς γλωσσοπλαστικές του ὑπερβολές. Κ' ἐπειδὴ τὸ γελοιογραφικὸ ἐπίγραμμα ποὺ ὑπονοοῦμε ἐδημοσιεύτηκε πολλὲς φορὲς μὲ παραφθορές, ἃς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ τὸ ξαναδημοσιέψουμε κι' αὐτὸ μὲ τὴ σωστή του γραφή, σὰν ἕνα γελοιογραφικὸ σκίτσο μὲ λόγια τοῦ τότε Φιλήντα, ποὺ ἂν τῶβλεπε ζωγραφιστό, εἴμαστε βέβαιοι πὼς θὰ γελοῦσε ἀπὸ καρδιάς του, ὅπως ἐγέλασε καὶ μὲ τόσα ἄλλα, καὶ μάλιστα κακόζηλα, ποὺ τοῦ κάμαν οἱ διάφοροι γελοιογράφοι του.

ΜΕΝΟΣ ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Κρεμαστομάγουλη μορφὴ σὰ σποῦρδα
[γουρμασμένη,
ποὺ ἐξάρτημα τῆς λείπει καὶ συμπλή-
[ρωμα
φέσι κοκκινοχρώματο μὲ φοῦντα ξε-
[γυρμένη,
καὶ μὲ προκοῖλι καὶ κοιλιὰ κ' ὑποκοι-
[λιὰ γιὰ ὀχύρωμα,
μ' ἄτριβα καὶ τριβάμενα καὶ μὲ μι-
[σότριβ' ἄλλα,
πῆρε τὴ Μοῦσα γιὰ καμμιὰ μισότριβη
[δασκάλα.

Ταχτικώτατος ἦταν ὁ Δημοσθένης Βουτυρᾶς, ποὺ δὲν ἔλειπε ποτὲ τὶς βραδυνὲς ὧρες. Ὅμως ποτὲ δὲν τὸν εἴδαμε νὰ καθήσῃ σὲ καρέκλα, ὅσην ὥρα κι' ἂν ἔμεινε, ἢ νὰ πάρῃ καφφέ. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἐρχομοῦ του ἦτανε νὰ βρίσκῃ διάφορες συντροφιὲς γιὰ νὰ πηγαίνῃ στὴν ταβέρνα, ὅπου ἄστραφτε κι' ἐβρόντανε τὸ τραγοῦδι του, καὶ ὅπου ἀνάπτυσσε χωρὶς τέλος τὶς περίεργες φυσιογνωμικὲς θεωρίες του γιὰ τὶς ἀνθρώπινες φυλές, κι' ἐδιηγούντανε τὶς φανταστικές του περιπέτειες οἱ ὁποῖες ἐκάμανε νὰ γραφῇ σ' ἕν' ἀπὸ τὰ ἑλληνοαμερικανικὰ περιοδικὰ πὼς ὁ Βουτυρᾶς ἐγκαταστάθηκε στὸν Πειραιᾶ, ἀφοῦ πρῶτα ἐταξείδεψε κι' ἐγύρισε ὁλόκληρο τὸν κόσμο!

Κ' εὕρισκ' ἐκεῖ κανένας τὸ ρωμαντικὸ συγγραφέα τῆς «Ὡραίας τοῦ Πέραν» καὶ τὸν Καρθαῖο, τὸν καλὸ μεταφραστὴ τῆς «Φυλακῆς τοῦ Ρίντιγκ», καὶ τὴν κ. Εἰρήνη τὴν Ἀθηναία, ποὺ περνοῦσε ἀπὸ τὸ «Μαῦρο Γάτο» κυρίως τὶς προμεσημεριανὲς ὧρες, ποὺ ἦταν ἡσυχία· τὶς βραδυνὲς ὧρες συχνὰ περνοῦσε ὁ μακαρίτης ὁ Στεργίου, ποὺ ὁ χάρος τὸν ἐπῆρε πρόωρα στ' ἀραχνένια του βασίλεια, ἴσως γιατ' ἤθελε μὲ τὰ ὥριμα ἔργα τοῦ γλύπτη μας νὰ στολίσῃ τὸ δικό του τὸ παλάτι.

Κι' ἦτανε ταχτικοὶ ὁ Κώστας ὁ Ροῦμπος, ὁ γλύπτης, ποὺ καταστρέφει ζηλόφτονα τὰ γλυπτικά του προπλάσματα, σὰ νὰ ἐργάζεται γιὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ μονάχα κάποιον πόθο τῆς ψυχῆς του, κι' ὁ Γουναρόπουλος ὁ καλός μας ζωγράφος, κι' ὁ σκιτσογράφος ὁ Παπαδημητρίου, κι' ὁ Κουκούλας, ποὺ τοῦ ἄρεσε νὰ κάνει συντροφιὰ μὲ γλύπτες καὶ μὲ ζωγράφους.

Κ' ἐκεῖ κατευθυνόνταν οἱ ταξειδιῶτες λογοτέχνες καὶ καλλιτέχνες μας ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Καὶ θυμοῦμαστε τὸν Ἀλιθέρση, τὸν ἄριστο ἐκεῖνο νέο μὲ τὰ θερμὰ φιλικὰ αἰστήματα, καὶ μὲ τὴν ἀφοσίωσή του στὴν τέχνη· καὶ τὸ Βρισιμιτζάκη, τὸν Ἀπουάνο, ποὺ ἀπὸ τότες ἔτρεφε λατρεία πρὸς τὸ ἔργο τοῦ Καβάφη· καὶ τὸ Μυταράκη, ποὺ σήμερα ἐξελίχτηκε σὲ ζωγράφο ποὺ δίνει πολλὲς ἐλπίδες· καὶ τὸ Γιαλούρη, τὴν ψυχὴ τῆς πνευματικῆς κίνησης τῆς Κωσταντινούπολης κατὰ τὰ δυὸ-τρία χρόνια ποὺ χαμογέλασ' ἐκεῖ πέρα ἡ ἐλπίδα τῆς ἐλευθεριᾶς. Καρπὸς ἐκείνης τῆς κίνησης ἦταν «Ὁ Λόγος», τὸ καλὸ ἐκεῖνο περιοδικὸ ποὺ βγῆκε μὲ χρήματα τοῦ φιλότεχνου κ. Χαλκούση, καὶ ποὺ ἔζησε σχεδὸν τέσσερα ὁλόκληρα χρόνια.

Ἐπίσης, ἐκεῖ μποροῦσε νὰ συναντήσῃ κανένας τὸ μακαρίτη τὸ Ραφτόπουλο, ποὺ γέμιζε τὴν ἀτμόσφαιρα μὲ τὶς φωνασκίες του, καὶ τὸ μακαρίτη τὸ Μαγκάκη, ποὺ εὐχαριστιότανε νὰ κάνῃ πνεῦμα, ἀκόμη καὶ σὲ βάρος τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀφοῦ δὲν ἤξερε τί ἄλλο νὰ κάνῃ γιὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴ φιλοδοξία του, ποὺ διψοῦσε ζωηρὰ γιὰ κάποιαν ἐκδήλωση, μὰ ποὺ ὁ θάνατος δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ. Καὶ δὲν ἔλειπε μήτε ὁ μακαρίτης ὁ Καρυωτάκης, ὁ δειλὸς καὶ ἀθόρυβος ἐκεῖνος νέος, ὁ σχεδὸν φοβισμένος, ποὺ καθότανε παράμερα σὰ νὰ κουβέντιαζε μὲ τὴν ἀνία του καὶ νὰ μελετοῦσε τὸ τελειωτικὸ βύθισμά του στὸν ἑαυτό του. Κι' ἐρχόταν ὁ Γιοφύλλης, ὁ Δόξας, ἡ κ. Σγουρδέλη, τότες δεσποινίδα Σαραντίδη, ὁ Γερογιάννης ὁ μυστικόπαθος, ποὺ πηγαινοερχότανε στὸ Ναύσταθμο μὲ τὰ πόδια, ὅπου ἦταν ἀσυρματιστής, γιὰ νὰ ἐκδίδῃ τὸ βραχύβιο περιοδικό του, κι' ὁ Μαιναλιώτης, ὁ βλοσυρὸς κι' εὐκολοπαρεξήγητος, κι' ὁ Χρηστίδης, κι' ὁ Μόσχος μὲ τὸν Ἰβράκη, οἱ ἐκδότες τοῦ «Βωμοῦ», κι' ὁ Λαγοπάτης, ποὺ ζητοῦσ' ἐκεῖ τοὺς συνεργάτες του γιὰ τὸ περιοδικό του, κι' ὁ Φωτάκης, μὲ τὸν τεράστιο μύτο του, ποὺ κάνει τὸ πρόσωπό του νὰ φαίνεται σὰ μάσκα, κι' ὁ Παπαδήμας, ὁ παρανομαζόμενος, ἄγνωστο γιατί, Νεκροκεφαλή, κι' ὁ Χαντζάρας, ὁ ποιητὴς τῶν «Μικρῶν Εἰδυλλίων», κι' ὁ Λώρης Ἀποσπερίτης, ποὺ ἀνέλπιστα ἔκοψε τοὺς δεσμούς του μὲ τὴν ποίηση, κι' ὁ Βελμύρας, κι' ὁ Δρίβας, κι' ὁ Παράσχος, κι' ὁ Στ. Κωστόπουλος, ποὺ ἐξελίχτηκε σὲ τραπεζίτη καὶ πολιτευόμενο, κι' ὁ Δαμιράλης, κι' ὁ Νίκος Νικολαΐδης, ὁ καλὸς αὐτὸς διηγηματογράφος μας, ποὺ μοιάζει στὶς ἡμέρες μας σὰ λησμονημένος, κι' ὁ Νίκος Νικολαΐδης, ποὺ γιὰ νὰ μὴν ἔχῃ τὸ ἴδιο ὄνομα μὲ τὸ δημοσιογράφο ἔγινε Λαΐδης, κι' ὁ Σταυρόπουλος, ποὺ τοῦ ἀρέσει νὰ καταγίνεται μὲ τὰ ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ πράγματατα τῆς Βυζαντινῆς περιόδου, κι' ὁ Στ. Μόρφης, ποὺ ἀφοσιώθηκε στὴν καλλιέργεια τοῦ σονέττου, κι' ὁ Κορκοφίγκας, ποὺ παρουσιάστηκε μὲ τὸ ψευδώνυμο Ἰάκχος, κι' ὁ Μπουφίδης, κι' ὁ Ρῶμος ὁ Φιλύρας. κι' ὁ Ἀν. Στρατηγόπουλος μὲ τὴ λατρεία του πρὸς τὸ Σέλλεϋ, κι' ὁ Φαλτάϊτς, κι' ὁ Δούρας, κι' ὁ γιγαντάνθρωπος ὁ Κουκουρῖκος, κι' ὁ μακαρίτης ὁ Ἡρακλῆς ὁ Σταύρου, ὁ μετριοπαθέστατος αὐτὸς ἄνθρωπος, ποὺ ὡστόσο, ἂν ἡ Μοῖρα δὲν τοῦ φτονοῦσε τὰ μάτια, δὲ θάταν ὁ τελευταῖος τῆς ἑφτανησιακῆς σχολῆς, ὅπως εὔκολα μποροῦμε νὰ συμπεράνουμε ἀπὸ τὰ λίγα πρωτότυπα καὶ μεταφρασμένα ποιήματα ποὺ ἐδημοσίεψε σκόρπια καὶ ποὺ ποτὲ δὲν ἐσκέφτηκε νὰ τὰ συγκεντρώσῃ σὲ ξεχωριστὴ ἔκδοσῃ.

Ἐπίσης ἐκεῖ ἐρχόταν ὁ ποιητὴς Στέφανος Δάφνης, καὶ κατὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς τοῦ «Μαύρου Γάτου», ἐκεῖ ἐσύχναζε ὁ Νικοκάβουρας, μὲ τὴν ἀλήτικη του διάθεση, χωρὶς καὶ καμμιὰ πραγματικὴν ἀνάγκη, ποὺ τὰ ποιήματά του μᾶς ἀρέσανε περισσότερο νὰ τ' ἀπαγγέλῃ ὁ ἴδιος παρὰ νὰ τὰ διαβάζουμ' ἐμεῖς, κι' ὁ μακαρίτης ὁ Κώστας Θεοτόκης, ὁ εὐτυχισμένος συγγραφέας τοῦ «Καραβέλα», ποὺ ἀσφαλῶς, κατὰ τὴ γνώμη μας, εἶναι τὸ ἀνώτερο πεζὸ ἔργο τῆς λογοτεχνίας μας.

(ἔχει συνέχεια) ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

HENRYK SIENKIEWICZ

ΥΠΕΡΤΑΤΗ ΟΠΤΑΣΙΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Κατὰ τὸ φθινόπωρο, τὸ Νοέμβρη ἰδίως, ὑπάρχουν μέρες τόσο σκοτεινές, τόσο θλιβερές, ποὺ φαίνονται ἀτελείωτες. Ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Καμιόνκα ἀρρώστησε, καὶ δὲν μποροῦσε νὰ ἐργάζεται γιὰ τὸ ἄγαλμα τῆς ***Ἐλεημοσύνης*** ποὺ φτιάνε, ἡ κακοκαιρία τὸν βασάνιζε περισσότερο ἀπ' τὴ φθίση.

Κάθε πρωΐ, σηκωνότανε μὲ κόπο ἀπ' τὸ κρεββάτι του, κι' ἔτρεχε στὸ παράθυρο νὰ τὸ καθαρίσει ἀπ' τὴν ὑγρασία τῆς νύχτας, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ βρεῖ μιὰ μικρὴ γαλανὴ γωνιὰ στὸν οὐρανό· μὰ κάθε πρωΐ δὲν ἔβλεπε ἄλλο ἀπὸ μιὰ βαρειὰ ὁμίχλη, ποὺ τύλιγε τὴ γῆ· τὸ πεζοδρόμιο χάμου φαινότανε μουσκεμμένο σὰ σφουγγάρι καὶ τὸ νερὸ ποῦσταζε ἀπ' τὰ κεραμίδια ἄφινε, πέφτοντας χάμου, ἕνα μονότονο ἦχο.

Τὸ παράθυρο τοῦ ἀτελιὲ ἔβλεπε σὲ μιὰ αὐλή, μὲ περιβόλι γύρω, μὰ ἡ πρασινάδα εἶχε ἕνα ξέθωρο ἀρρωστιάρικο πράσινο χρῶμα καὶ μύριζε σαπίλα καὶ θάνατο. Τὰ δέντρα μὲ τὰ μαῦρα κλαριά τους, μὲ τὸ ἀραιὸ κίτρινο φύλλωμα, μὲ τὰ ἀκαθόριστα σχήματα ποὺ τοὺς ἔδινε ἡ ὁμίχλη, φαινόντουσαν σὰν ξερά. Τὰ κοράκια, πού, ὅταν κοντεύει ὁ χειμώνας, ἀφίνουν τὰ δάση καὶ φωλιάζουν κοντὰ στὰ σπίτια, καθόντουσαν στὰ κλαριὰ κάθε βράδυ κρώζοντας καὶ χτυπῶντας δυνατὰ τὰ φτερά τους.

Τὸ ἀτελιὲ ἦταν πιὸ πένθιμο κι' ἀπὸ νεκροτομεῖο.

Ὁ γῦψος καὶ τὸ μάρμαρο πέρνανε τὴ σκοτεινὴ αὐτὴ μέρα χρώματα θανάτου. Οἱ πήλινες προτομὲς χάνανε τὸ σχῆμα τους, γινόντουσαν ἀκαθόριστες, τρομαχτικές. Ἡ ἐγκατάλειψη κι' ἡ ἀταξία ποὺ βασιλεύανε στὴν αὔθουσα τοὺς δίνανε ἕνα ὕφος μακάβριο.

Ἕνα παχὺ στρῶμα πηλός, κι' ἡ λάσπη ποῦρθε ἀπ' ὄξω, σκεπάζανε τὸ πάτωμα. Γύψινα προπλάσματα χεριῶν καὶ ποδιῶν κρεμόντουσαν ἐδῶ καὶ κεῖ στὸν γυμνὸ καὶ γκρίζο τοῖχο. Πάνου ἀπό 'να κιθρεφτάκι ἦταν ἕνα κεφάλι ἀλόγου.

Στὸ βάθος τῆς κάμαρας ἕνα κρεββάτι σκεπασμένο μ' ἕνα παληὸ σκέπασμα· ὁ Καμιόνκα δὲν εἶχε ἰδιαίτερη

κατ κία. Συνήθως ἕνα παραβὰν τὸ χώριζε ἀπ᾽ τὸ ἀτελιέ, μὰ κείνην τὴν ἡμέρα τὄχαν τραβήξει πλάϊ, γιὰ νὰ μπορέσει ὁ ἄρρωστος νὰ ἰδεῖ τὸν ἥλιο, ἂν ἔβγαινε.

Ὅταν ἀρρώστησε ὁ Καμιόνκα δὲν εἶχε κανένα νὰ τὸν φροντίσει.

Ἡ γυναίκα του, ποὺ τὸν ἀγαποῦσε, καὶ τὴν ἀγαποῦσε κι᾽ αὐτός, εἶχε πεθάνει ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Μιὰ γυναίκα μόνο ἐρχότανε δυὸ φορὲς τὴν ἡμέρα καὶ τοὔφτιανε τὸ τσάϊ του. Δὲν ἔπαυε νὰ τοῦ λέει νὰ φέρει γιατρό, μὰ αὐτὸς δὲν ἤθελε, γιατὶ φοβότανε τὰ ἔξοδα, καὶ στὸ τέλος αἰσθανότανε τὸν ἑαυτό του τόσο ἄσχημα ποὺ τίποτα δὲν τοὔκανε ὄρεξη.

Κι᾽ οἱ σκέψεις του, μαρμένες σὰν τὰ φύλλα ποὔβλεπε μέσα ἀπ᾽ τὸ παράθυρο, ταιριάζανε μὲ τὰ μαῦρα σύννεφα τοῦ σκοτεινοῦ αὐτοῦ φθινόπωρου.

Κάθε πρωϊ ποὺ τοῦ φέρνανε τὸ τσάϊ του ρώταγε :

— Ἔ! διορθώνεται ὁ καιρός ;

— Οὔτε ἰδέα! τοῦ ἀπαντοῦσαν. Ἔχει ὁμίχλη, ποὺ κόβεται μὲ τὸ μαχαῖρι.

Κι᾽ αὐτὸς ἔκλειγε τὰ μάτια κι᾽ ἔμενε ἀκίνητος ὧρες ὁλόκληρες.

. Στὶς τρεῖς, εἶχε πιὰ σκοτεινιάσει, καὶ ὁ Καμιόνκα σηκωνότανε κι᾽ ἄναβε τὸ κερί. Κι᾽ ὅσο τὸ σκοτάδι γινότανε πυκνότερο, τ᾽ ἀγάλματα ζωντανεύανε καὶ παίρνανε χρώματα ρόδινα.

Κι᾽ ἀλήθεια τὸ πρόσωπο τοῦ Καμιόνκα ἦταν ἀκίνητο σὰν πεθαμένο, καὶ μόνο κάθε τόσο τὸ μελανιασμένο στόμα του ἄνοιγε ἐλαφρὰ καὶ ξανάκλεινε πάλι.

Ἕνα βράδυ ἡ γυναίκα ποὺ τὸν ἔβλεπε, ἦρθε πιὸ ζωηρὴ καὶ πιὸ φλύαρη (τὄχε τσοῦξει λιγάκι) καὶ τοὔπε :

— Ἔχω τόση δουλειὰ ποῦναι ζήτημα ἂν μπορῶ νἄρχουμαι ἐδῶ δυὸ φορὲς τὴν ἡμέρα. Καλὰ θὰ κάνατε νὰ παίρνατε μιὰ ἀδελφὴ τοῦ ἐλέους νὰ σᾶς φυλάει. Δὲ θὰ σᾶς κοστίσει τίποτα, κι᾽ ὕστερα μιὰ ἀδελφὴ τοῦ ἐλέους. . εἶναι ἡ δουλειά της.

Ὁ Καμιόνκα τὸ ἀρνήθηκε, μὲ τὴ μανία τῶν γκρινιάρηδων, ποὺ δὲ δίνουνε σημασία σὲ καμμιὰ συμβουλή, ἀλλά, σὰν ἔφυγε ἡ γυναίκα, τὸ σκέφτηκε σοβαρά.

Μιὰ ἀδελφὴ τοῦ ἐλέους... Βέβαια δὲν κοστίζει τίποτα καὶ σὲ περιποιεῖται καλά.

Σὰν κάθε ἐγκαταλελειμένον ἄρρωστο εἶχε χίλιες μικρὲς ἐνοχλήσεις ποὺ τὸν ἐρεθίζανε καὶ τὸν κάνανε νὰ ὑποφέρει. Ἔμενε ὧρες ὁλόκληρες πλαγιασμένος ἀπ᾽ τὴν ἴδια μεριά, κι᾽ αὐτὸ τὸν ἐνοχλοῦσε, χωρὶς νὰ μπορεῖ ν᾽ ἀποφασίσει νὰ σιάξει τὸ μαξιλάρι του. Τὴ νύχτα, ἅμα τὸν ἔπιανε τὸ ρῖγος, ἕνας θεὸς τὸ ξαίρει τί θἄδινε γιὰ ἕνα φλυτζάνι ζεστὸ τσάϊ, μὰ δὲν μποροῦσε νὰ πάρει τὴν ἀπόφαση νὰ βράσει νερό.

Μιὰ ἀδελφὴ τοῦ ἐλέους θὰ τὸ ἑτοίμαζε μὲ τὴν καλωσύνη καὶ τὴν ἐπιδεξιότητα ποὺ τὶς χαρακτηρίζουν, καὶ τότε ὁ Καμιόνκα θὰ ὕπέφερε λιγώτερο. Φαντάστηκε πὼς ἅμα ἐρχότανε ἡἀδελφὴ κοῦ ἐλέους, θὰ ἐρχότανε μαζύ της καὶ λίγη ζωηρότητα καὶ λίγο θάρρος. Ἴσως κι᾽ ὁ καιρὸς γινότανε καλύτερος κι᾽ ἔτσι θὰ γλύτωνε ἀπ᾽ τὴν ἀπελπιστικὴ αὐτὴ βροχή.

Λυπήθηκε ποὺ δὲν δέχτηκε τὴν πρόταση τῆς γυναίκας. Νύχτωνε κι᾽ ἡ νύχτα ἦταν μεγάλη καὶ σκοτεινὴ κι᾽ ἡ γυναίκα δὲν θὰ ρχότανε πρὶν ἀπ᾽ τὸ πρωΐ.

Κι᾽ ἡ νύχτα αὐτὴ τοῦ φάνηκε μακρύτερη καὶ θλιβερώτερη ἀπ᾽ ὅλες.

Κι᾽ ἔξαφνα οἱ καλύτερες μέρες τῆς ζωῆς του τοὔρθανε στὸ νοῦ. Οἱ ἀναμνήσεις αὐτὲς τῶν περασμένων, ἐταυτιστήκανε μὲς στὸ κουρασμένο του μυαλὸ μὲ τὴν ἰδέα τοῦ ἥλιου, τοῦ φωτός, τοῦ ξάστερου οὐρανοῦ. Τοῦ φάνηκε πὼς ἡ ἀγαπημένη του γυναίκα ἦταν κοντά, κι᾽ ἄρχισε νὰ τῆς μιλάει. Στὸ τέλος μιὰ κούραση, μιὰ μεγάλη ἐξασθένηση τὸν κατέλαβε κι᾽ ἀποκοιμήθηκε.

Τὸ κερὶ ἔλυωνε· τὸ κόκκινο φῶς του ἔγινε μπλέ, ἔλαμψε ζωηρὰ μιὰ στιγμὴ κι᾽ ἔσβυσε. Μαύρη νύχτα ξαπλώθηκε στὸ ἀτελιέ. Ἔξω ἡ βροχὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτει ἀργά. Λὲς κι᾽ ἔσταζε σταλαγματιὰ - σταλαγματιά, ἀπ᾽ τὰ σκοτάδια τῆς μελαγχολίας.

Ὁ Καμιόνκα κοιμότανε βαθειὰ ὥρα πολλή. Ἄξαφνα ξύπνησε μὲ τὴν παράξενη αἴσθηση, πὼς κάτι ἀσυνείθιστο γινότανε στὴν κάμαρα.

Χάραζε κι᾽ ἡ αὐγὴ ἄσπριζε τ᾽ ἀγάλματα· ὁ μεγάλος φεγγίτης ἀπέναντι στὸ κρεββάτι του ὅλο καὶ φώταγε περσότερο κι᾽ ὁ Καμιόνκα εἶδε μιὰ γυναίκα νὰ κάθεται πλάϊ του.

Ἄνοιξε διάπλατα τὰ μάτια του.

Ἦταν μιὰ ἀδελφὴ τοῦ ἐλέους.

Ἀκίνητη, μὲ σκυφτὸ κεφάλι, μὲ τὸ πρόσωπο γυρισμένο στὸ παράθυρο, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὰ γόνατά της, φαινότανε βυθισμένη στὴν προσευχή.

Ὁ Καμιόνκα δὲν μποροῦσε νὰ διακρίνει τὸ πρόσωπό της, ἔβλεπε ὅμως τὴν ἄσπρη της κορνέττα καὶ τοὺς λιγνούς της ὤμους κάτου ἀπ᾽ τὸ βαρὺ γκρίζο της φόρεμα, Ἡ καρδιά του χτύπαγε ἀνήσυχα κι᾽ ἀναρωτήθηκε.

— Μὰ πότε τὴν ἔφεραν αὐτὴν τὴν ἀδελφή ; Καὶ πῶς μπῆκε δῶ μέσα ;

Κι᾽ ὕστερα, ἔκλεισε τὰ μάτια του ἀπὸ φόβο μὴ τὸν γελάγανε. Μὰ σὲ λίγο τὰ ξανάνοιξε.

Ἡ ἀδελφὴ ἔμενε στὴν ἴδια θέση, ἀφοσιωμένη στὴν προσευχή της.

Ἕνα παράδοξο αἴσθημα φόβου καὶ χαρᾶς, ἔκαμε τὰ μαλλιά του νὰ σηκωθοῦν ὁλόρθα. Κάρφωσε τὸ μάτι του στὴν ἄγνωστην αὐτή, καὶ νόμισε πὼς κάπου ἀλλοῦ τὴν εἶδε, μὰ ποῦ καὶ πότε ; Δὲν μπόρεσε νὰ θυμηθεῖ.

Ὡστόσο ξημέρωσε. Ὤ! Τί ὡραῖο πρωΐ! Τὸ ἀτελιὲ γέμισε ἄξαφνα, μ᾽ ἕνα φῶς τόσο ζωηρό, τόσο λαμπρό, λὲς κι᾽ ἤτανε Μάης. Ἡ κάμαρα ξεχείλιζε ἀπ᾽ τὸ φῶς, τὰ μάρμαρα, οἱ τοῖχοι λυώσανε, γίνανε καπνός, κι᾽ ὁ ἄρρωστος βρέθηκε μὲς στὸ φωτεινὸ ἄπειρο.

Μὲς στὸ δυνατὸ φῶς ἄρχισε κι᾽ ἡ κορνέττα τῆς καλόγρηας νὰ λυώνει· τὸ σχῆμα της χάθηκε, ἔγινε διάφανο σύννεφο, ἔγινε φῶς.

Τότε ἡ καλόγρηα γύρισε κατὰ τὸν ἄρρωστο κι᾽ ὁ δυστυχισμένος, ποὺ τὸν ἐγκαταλείψανε ὅλοι, γνώρισε τὴν ἀγαπημένη γυναίκα του, στολισμένη μ᾽ ἕνα λαμπρὸ φωτοστέφανο.

Ἀνακάθισε στὸ κρεββάτι του, κι᾽ ἔβγαλε μιὰ φωνή, ὅπου ἀντηχήσανε τόσα χρόνια πίκρας, πόνου, ἀπελπισιᾶς.

— Σοφία ! Σοφία !

Καὶ παίρνοντάς την στὰ χέρια του τὴν ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιά του.

Τὸ φῶς μεγάλωνε.

— Λὲ μὲ λησμόνησες, τοὔπε ἡ ὀπτασία, κι᾽ ἦρθα. Ὁ θάνατός σου θἂν ἥσυχος καὶ γλυκός.

Ὁ γλύπτης τὴν ἔσφιγγε στὰ χέρια του, καὶ φοβώτανε μὴ τὴ χάσει.

— Εἶμαι ἕτοιμος νὰ πεθάνω, γιὰ νὰ μείνω μαζύ σου.

Ἐκείνη μειδίασε καὶ τραβώντας μαλακὰ τὸ χέρι της, ποὔχε περάσει γύρω στὸ λαιμό του, τοὔπε δείχνοντας τὴ γῆ.

— Κύττα ! Πέθανες.

Τὸ μάτι τοῦ Καμιόνκα κύτταζε ἐκεῖ ποὔδειχνε τὸ χέρι της.

Κι᾽ εἶδε μακρυά, πολὺ μακρυά, χαμηλά, μέσα σ᾽ ἕνα σκοτεινὸ καὶ σκυθρωπὸ ἀτελιέ, τὸ νεκρό του σῶμα, καὶ στ᾽ ὠχρὸ πρόσωπό του τὸ μισάνοιχτο στόμα του ποὖ σχημάτιζε μιὰ μαύρη τρύπα. Τὸ κύτταζε, καὶ τοῦ φαινότανε σὰν ξένο.

Μὰ σὲ λίγο ὅλα σβύσανε... Τὸ φῶς ποὺ τὸν πλημμύριζε, τὸν τράβαγε μὲ ὑπεράνθρωπη δύναμη στὸ ἄπειρο.

ΕΞΟΡΙΣΤΗ

τῆς **M. DELLY**

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Μέσα στὸ δάσος εἶδε ὄμορφα ρόδα κοντὰ στὶς καμπανίτσες, εἶπε ὁ Ρενά. Ἐμπρός, πᾶμε νὰ μαζέψουμε, Μίτσι.

— Μὴν ἀπομακρυνθῆτε, τοὺς παράγγειλλε ἡ Μυρτώ, καὶ νἄρθετε ἀμέσως μόλις σᾶς φωνάξω.

Ἀναχώρησαν τρέχοντας κι᾽ ἡ Μυρτὼ ἐξακολούθησε τὴ δουλειά της ποὺ τὴν εἶχαν διακόψει τὰ παιδιά.

Ἕνας ὠχρὸς φθινοπωρινὸς ἥλιος ἐτύλιγε τὴν κόρη. Μὲς ἀπ᾽ τὰ ἐλαφρὰ λουλούδια ποὺ τὴ σκεπάζαν, τὰ μαλλιά της ἔπαιρναν ἀνταύγειες λυωμένου χρυσαφιοῦ. Ἕνας θύσανος ἀπὸ λουλούδια μὲ χρώματα μαβιὰ ἔπεφτε στὸ μέτωπό της ρίχνοντας λίγη σκιὰ στὰ χαμηλωμένα μάτια της, ποὺ τὰ καλύπταν μεγάλα φρύδια χρυσαφένια.

Ὅταν τελείωσε τὸ κέντημα, σήκωσε τὸ κεφάλι γιὰ νὰ ζητήσῃ τὸ νῆμα ποὺ χωρὶς ἄλλο τὰ παιδιὰ θὰ τὸ εἶχαν πετάξει στὰ χορτάρια. Ἀλλὰ ἕνα τρομαγμένο ξεφωνητὸ πνίγηκε στὸ λαρύγγι της . . . .

Σχεδὸν ἀντίκρυ της, ἀκουμπισμένος στὸν κορμὸ ἑνὸς ἀπ᾽ τὰ δέντρα τοῦ μικροῦ δάσους, στεκόταν ὁ πρίγκηψ Milcza. Ἦταν πολὺ χλωμὸς—σχεδὸν τόσο χλωμὸς ὅσο τὸν εἶχε δεῖ ἡ Μυρτὼ τὴ στιγμὴ τῆς ἀγωνίας τοῦ γυιοῦ του — καὶ τὰ χαρακτηριστικά του ἦταν κάπως σβυσμένα...

Ἡ Μυρτώ, μὲ μιὰ χειρονομία σχεδὸν ἀσυνείδητη, ἔφερε τὸ χέρι στὴν κόμη γιὰ νὰ πάρῃ τὰ λουλούδια καὶ νὰ τὰ ρίξῃ στὸ χῶμα.. Μὰ αὐτὸς ἄπλωσε τὸ χέρι λέγοντας μὲ μιὰ φωνὴ ἀλλόκοτα ἀλλαγμένη :

— Ὄχι, ἀφῆστε τα, σᾶς παρακαλῶ !

Μὲ λίγα βήματα βρέθηκε κοντά της. Ἐκείνη ψέλλισε χαμηλώνοντας τὰ μάτια:

— Συγχωρῆστε με... τὰ παιδιὰ διασκεδάζουν...

— Μὰ τί θέλετε νὰ σᾶς συγχωρήσω, καϋμένη Μυρτώ ; Δὲν κάματε κανένα κακό, ἐγὼ εἶμαι ποὺ δείχτηκα κι᾽ ἐδῶ ἕνας τρομερὸς ἐγωϊστής... γιατὶ δὲν ἀμφιβάλλω πὼς ἀγαπᾶτε τὰ λουλούδια ;

— Ναί, πολύ. Αὐτὴ τὴν προτίμηση τὴ βαστῶ ἀπ᾽ τὴ μητέρα μου, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ζήσῃ χωρὶς νἄναι τριγυρισμένη ἀπ᾽ αὐτά.

— Τότε, ἐδῶ πέρα τὰ στερηθήκατε... Κι᾽ ἐγὼ ἐπίσης, τὰ ἀγαποῦσα ἀφάνταστα, ἄλλοτε...

Ἔφερε τὸ χέρι στὸ μέτωπό του καὶ μουρμούρισε μὲ μιὰ πικρία ποὺ ἔκαμε τὴ Μυρτὼ ν᾽ ἀναπηδήσῃ :

—Τὸ λάθος μου ἦταν νὰ τὰ περιβάλλω ὅλα μὲ τὴν ἴδια ἀποδοκιμασία. Δὲ θέλησα νὰ σκεφτῶ πὼς ὑπάρχουν λουλούδια κακά, φαρμακερά, κι᾽ ἄλλα, καλὰ ποὺ καλά, καὶ μερικὰ μάλιστα ἐξαίρετα. Ἐπὶ τέλους τὸ κατάλαβα μιὰ μέρα... καὶ μολονότι μοῦ εἶναι ἀπαγορευμένο νὰ δρέψω ἐκεῖνο ποὺ τὸ λεπτό του ἄρωμα μ᾽ ἔκαμε τέλος νὰ ἰδῶ τὴν ἄδικη προκατάληψή μου, δὲ σᾶς ἐμποδίζω νὰ στολισθῆτε μ᾽ αὐτὰ Μυρτώ, γιατὶ τὰ λουλούδια εἶναι τὸ φυσικὸ κόσμημα τῶν κοριτσιῶν.

Προσπαθοῦσε νὰ μιλάῃ ἥσυχα, μὰ ἡ Μυρτώ, ἔκπληκτη, αἰσθανόταν νὰ πάλλῃ μέσα του μιὰ ἔντονη συγκίνηση,—λιγάκι θλιμένη, τῆς φαινόταν.

Ἔσκυψε γιὰ νὰ πάρῃ τὸ ἐργόχειρο ποὺ ἡ κόρη στὴ σαστισμάρα της εἶχε, ἀφήσει νὰ πέσῃ καταγῆς, κι᾽ ἀπομακρύνθηκε κάπως βιαστικά.

Ὅταν τὰ παιδιὰ ξαναγύρισαν, βρῆκαν τὴ Μυρτὼ σαστισμένη χωρὶς νἄχῃ συνέλθει ἀκόμα ἀπ᾽ τὴ συγκίνησή της.

Ταχτοποίησε τὸ ἐργόχειρό της καὶ ξαναπῆρε μαζί τους τὸ δρόμο τοῦ πύργου.

Ὁ πρίγκηψ Milcza ἔφτασε πολὺ ἀργὰ γιὰ τὸ τσάϊ. Ἔδωσε ἐξηγήσεις μὲ ὕφος ἀφηρημένο καί, μὲ δυσκολία καθισμένος κοντὰ στὴν κόμησα, ρώτησε ἥσυχα σὰ νὰ συνέχιζε μιὰ κουβέντα ἀρχινισμένη τὸ πρωΐ:

— Νομίζω, μητέρα, πὼς σκέπτεσθε τὸ συνηθισμένο σας ταξεῖδι στὴ Βιέννη ;

Ἡ κόμησσα, ξαφνιασμένη γιὰ μιὰ στιγμή, μουρμούρισε τέλος :

Ναί, τὸ σκεπτόμασθε... μὰ ἐξ αἰτίας σου, Arpad. ἂν ἡ διαμονή μας ἐδῶ σᾶς εὐχαριστεῖ...

—Δὲν ἀμφιβάλλετε, ἐλπίζω, γι᾽ αὐτό, τῆς εἶπε μὲ μιὰ ψυχρὴ συντομία.

Μὰ δὲν ἔχω τὴ διάθεση ν᾽ ἀλλάζω τὶς συνήθειές σας οὔτε νὰ σᾶς ἐπιβάλω ἕνα χειμῶνα στὸ Voraczy.

— Θὰ τὸ κάνουμε μόνο γιὰ σᾶς, Arpad ! τοῦ εἶπε μὲ μιὰ σοβαρὴ ἔξαψη.

— Σᾶς εὐχαριστῶ, ἀποκρίθηκε αὐτὸς μὲ τὴν ἴδια ψυχρότητα, μὰ δὲν τὴ δέχομαι αὐτὴ τὴ θυσία. Ἄλλωστε ἐγὼ εἶμαι προωρισμένος γιὰ τὴ μοναξιά· αὐτὴ εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἡ μοῖρα τῆς ζωῆς μου.

Κάτω ἀπ᾽ τὴν ἀγέρωχη γαλήνη του, ἡ Μυρτὼ νόμισε πὼς αἰσθάνθηκε μιὰ ἀπέραντη πικρία, ἕνα εἶδος ἀπελπισίας.

Μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη, σκέφθηκε πὼς θὰ ξανάπεφτε στὴν ἀγρία του μισανθρωπία καὶ μιὰ ἀγανάκτηση τῆς ἀνέβηκε βλέποντας τὴ χαρούμενη λάμψη τῶν ματιῶν τῆς Εἰρήνης, τὴν πλήρη ἱκανοποίηση ποὺ μαρτυροῦσε ἡ φυσιογνωμία τῆς Τέρκας.. Ὤ ! ὄχι, αὐτὴ δὲ θὰ φερνόταν ποτὲ ἔτσι στὸν ἀδελφό της, κι᾽ ὅταν ἀκόμα ἐκεῖνος θἄταν τόσο ψυχρός, λιγώτερο στογρικὸς ἀπὸ τὸν πρίγκηπα Milcza. Θὰ τοὔλεγε : «Πονᾶτε, οἱ θλίψεις σᾶς βασανίζουν, δὲ θὰ σᾶς ἐγκαταλείψω, Arpad. Τί μὲ νοιάζει γιὰ τὶς γιορτές, γιὰ τὶς κοσμικὲς ἀσχολίες, ἀρκεῖ νὰ μπορέσω, ἔστω καὶ γιὰ λίγες στιγμὲς κάθε μέρα, νὰ σκορπίσω αὐτὰ τὰ σύγνεφα ἀπὸ τὸ μέτωπό σας !».

Μά, ἀλλοίμονο ! δὲν ἦταν ἀδελφή του κι᾽ οἱ νεαρὲς κόμησσες δὲ θὰ μεταχειρίζοντο ποτὲ αὐτὴ τὴ γλῶσσα στὸν πρίγκηπα Milcza !

Ἡ Μυρτὼ δὲν ἀπατήθηκε νομίζοντας ὅ,τι μάντεψε σ᾽ αὐτὸν μιὰ ὑποτροπὴ ἠθικῆς ἀγωνίας, γιατὶ τῆς ἐφάνηκε πὼς ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ξαναγύρισε στὸν ἔρωτα τῆς ὁλοκληρωτικῆς μοναξιᾶς. Δὲν ξαναπαρουσιάστηκε πιὰ στῆς μητέρας του, δὲν τὸν ξαναντάμωσε πιὰ στὸ πάρκο. Εἶχε ἀφοσιωθεῖ μὲ πάθος στὴ μουσική, κι᾽ ἡ Μυρτὼ περνώντας ἀπ᾽ τοὺς κήπους ἄκουε κάποτε τοὺς ἤχους τοῦ πιάνου ἢ τοῦ ἁρμονίου.

Οἱ ἑτοιμασίες τῆς ἀναχωρήσεως γινόνταν ἀργά, γιατὶ ἡ κόμησσα δὲν ἤθελε νὰ φανῇ πὼς βιαζόταν ν᾽ ἀπομακρυνθῇ ἀπ᾽ τὸ γυιό της.

Ἄλλωστε, παρὰ τὴν ἐπιθυμία της νὰ ξαναβρῇ τὴν κοσμικὴ ζωὴ τῶν περασμένων χειμώνων, δὲν ἔδειχνε γι᾽ αὐτὴ τὴν ἀναχώρηση παρὰ μιὰ μετρία ἱκανοποίηση, καθὼς ἐξομολογήθηκε μιὰ μέρα στὴ Μυρτώ.

— Ἀνησυχῶ γιὰ τὸν Arpad, φοβοῦμαι μὴν γυρίσει καὶ πάλι στὶς μαῦρες ἰδέες του.

— Γιατὶ δὲ μένετε, ἐξαδέλφη μου ; ρώτησε ἁπλᾶ ἡ Μυρτώ.

— Νὰ μείνω ;... ἔπειτα ἀπ᾽ τὴν ἐπιθυμία ποὺ μοῦ ἐξεδήλωσε νὰ μείνῃ μόνος !...

— Ὤ ! νομίζετε πὼς ἤθελε νὰ πῇ αὐτό ;

— Δὲν ἔχω καμμιὰ ἀμφιβολία γι᾽ αὐτό. Ἀπὸ εὐγένεια, δὲ θέλησε νὰ μοῦ τὸ πῇ καθαρά, μὰ ξέρω καλὰ νὰ καταλαβαίνω τί κρύβεται κάτω ἀπ᾽ τὰ ἀξιοπρεπῆ λόγια του.

Τὴν παραμονὴ τῆς ἡμέρας ποὺ ὡρίσθηκε γιὰ τὴν ἀναχώρηση, ἡ Μυρτώ, παρ᾽ ὅλο τὸν ὀμιχλώδη καιρὸ καὶ τὸ κρύο, πῆγε ὡς τὴν κατοικία τοῦ Ἰσπὰν Buhocz, γιὰ ν᾽ ἀποχαιρετίσῃ τὸ Miklos. Πήγαινε καμμιὰ φορὰ νὰ τὸν ἰδῇ, κι᾽ αὐτὸ ἦταν μιὰ ἀχτίδα φωτὸς στὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ, ποὺ πολὺ λίγο ἦταν εὐχαριστημένο στὴν οἰκογενειακὴ στέγη, ἀφοῦ ὁ πατέρας του δὲν τοῦ συγχωροῦσε τὴ φυγὴ καὶ τὰ μεγαλύτερα ἀδέρφια του ἔκαναν τὸν πόνο του θλιβερότερο.

Ἡ Μυρτὼ τὸν βρῆκε δακρυσμένον κι᾽ ἡ εἴδηση τῆς ἀναχωρήσεως τῆς νέας ἐμεγάλωσε περισσότερο τὴ στενοχώρια του.

— Τώρα θἄμαι πάντα δυστυχισμένος, ἀφοῦ δὲ θὰ μπορῆτε πιὰ ἀπὸ κεῖ νὰ μὲ παρηγορῆτε καμμιὰ φορά ! εἶπε ὀλολύζοντας. Ὤ ! δεσποινὶς Μυρτώ, ἂν μποροῦσα νἄχα μιὰ μικρὴ θέση στὸν πύργο ! . . . Ὁ πατέρας μου δὲ θἄλεγε τότε πὼς δὲν εἶμαι ἱκανὸς γιὰ τίποτε, δὲ θὲ μοῦ ἀρνιώταν πιὰ τὸ ψωμὶ ποὺ τρώω !

Μιὰ θέση ;... Ἀπὸ ποιὸν νὰ τὴν ζητήσῃ ; Ἂν ἡ Μυρτὼ μποροῦσε νὰ ἰδῇ τὸν πρίγκηπα Arpad, θὰ δοκίμαζε νὰ τοῦ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν τύχη τοῦ Miklos. Δὲν τῆς εἶχε πεῖ ὅμως πὼς μποροῦσε νὰ τοῦ ζητήσῃ ὅ,τι ἤθελε ;... Μὰ ἐκεῖνος δὲ φαινόταν πουθενά, σίγουρα δὲ θὰ τὸν ξανάβλεπε πρὶν ἀπ᾽ τὴν ἀναχώρηση. Δὲν τῆς ἔμενε παρὸ νὰ καταφύγῃ στὸν πάτερ Zoaldy νὰ τὸν παρακαλέσῃ γιὰ τὸν Miklos.

Ἀφοῦ φίλησε τὸ παιδὶ καὶ τοῦ ζήτησε νὰ τῆς γράφῃ, ἀπομακρύνθηκε μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη στὴ σκέψη πὼς ἐγκαταλείπει αὐτὰ τὰ πλάσματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ἐνδιαφερόταν μ᾽ ὅλη τὴ θέρμη τῆς εὐσπλαγχνικῆς ψυχῆς της, καὶ τὸ Voraczy ποὺ τῆς εἶχε γίνει, ἐδῶ καὶ μερικὲς βδομάδες ἐξαιρετικὰ ἀγαπητό.

(Ἀκολουθεῖ)

VERNER DE HEIDENSTAM

Η ΓΚΟΥΝΝΕΛ Η ΣΙΒΥΛΛΑ

Ἕνα ὑπόγειο τοῦ κάστρου τῆς Ρίγας, ἡ Γκοῦνελλ, ἡ γυναίκα τοῦ ἐπιστάτη, καθότανε κι' ἔγνεθε. Τὰ μακρυά της χέρια ἤτανε γεμᾶτα ρόζους καὶ τὸ στῆθος της ἦταν ἴσιο σὰν στῆθος γέρου. Λίγες τοῦφες ἄσπρα μαλλιά, κρεμόντουσαν στὰ μάτια της.

Τὸ μαγκάνι γύριζε. Ἕνας μικρὸς σαλπιγκτὴς ἤτανε ξαπλωμένος στὴν πλάκα, μπροστὰ στὴ γωνιά.

— Γιαγιά, ἔλεγε, δὲν μπορεῖς νὰ τραγουδήσῃς τίποτα, ὅσο γνέθεις; Μόνο νὰ μαλώνῃς καὶ νὰ παραπονιέσαι σ' ἄκουσα.

Ἐκείνη γύρισε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ στεγνὰ καὶ κουρασμένα μάτια της σ' αὐτόν.

— Νὰ τραγουδήσω; Κάνα τραγοῦδι γιὰ τὴ μητέρα σου, ποὺ τὴν πήρανε μὲ ἀραμπᾶ καὶ τὴν πήγανε στὴ Μοσχοβιά; Κάνα τραγοῦδι γιὰ τὸν πατέρα σου, ποὺ τὸν κρεμάσανε στὴν καπνοδόχα, στὸ ἐργοστάσιο; Κατάρα στὴ νύχτα ποὺ μὲ γέννησε, κατάρα, σὲ μένα καὶ σ' ὅποιον ἀντάμωσα. Δὲ μοῦ λὲς ἕναν ἄνθρωπο ποὺ νὰ μὴν εἶναι χειρότερος ἀπ' ὅ,τι λέει ὁ κόσμος;

— Ἂν τραγούδαγες ἕνα τραγοῦδι, θὰ φχαριστιόσουνα, γιαγιά· καὶ θἄθελα πολὺ νὰ σὲ ἰδῶ φχαριστημένη αὐτὴν τὴν νύχτα.

— Ὅποιον βλέπεις νὰ γελάει καὶ ν' ἀστειεύεται δὲν εἶναι παρὰ μάστορας στὴν ψευτιά. Φτώχεια καὶ ντροπή, νὰ ἡ μοῖρα μας· εἶναι γιὰ νὰ τιμωρηθοῦμε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας, ποὺ οἱ Σάξωνες πολιορκοῦν τὴν πόλη. Ἄκου τὸ τουφεκίδι! Ἂς τους νὰ ρίχνουν καὶ νὰ σκοτώνουνται!... Γιατί νὰ μὴν πᾶς ἀπόψε νὰ ὑπηρετήσῃς στὰ τείχη, σὰν κάθε μέρα, καὶ κάθεσαι ξαπλωμένος ἐδῶ, τεμπέλη;

— Δὲν μπορεῖς γιαγιὰ νὰ μοῦ πῇς ἕνα καλὸ λόγο πρὶν φύγω;

— Θἄπρεπε νὰ σὲ μαλώσω ἂν δὲν ἤμουνα τόσο γρηά, κι' ἂν τὰ χρόνια δὲ μὲ κάνανε νὰ σκύβω τόσο, ποὺ νὰ μὴν μπορῶ νὰ σηκώσω τὸ κεφάλι μου νὰ ἰδῶ τὸν οὐρανό. Θέλεις νὰ σοῦ πῶ τί σὲ περιμένει; Δὲ μὲ λένε Γκούννελ ἡ Σιβύλλα; Νὰ στὸ πῶ πὼς αὐτὴ ἡ λοξὴ δίπλα στὸ φρῦδι σου δείχνει πὼς θὰ πεθάνῃς νέος; Βλέπω τὸ χρόνο ποὺ μᾶς ἔρχεται, μὰ ὅσο καὶ νὰ κυττάξω δὲ βρίσκω παρὰ φλόγα καὶ θυμό. Εἶσαι χειρότερος ἀπὸ μένα, κι' ἐγὼ χειρότερη ἀπ' τὴ μάνα μου, κι' ὅσοι γεννιῶνται εἶναι χειρότεροι ἀπ' ὅσους πεθάνανε.

— Θὰ σοῦ πῶ γιαγιά, γιατὶ κάθησα ἀπόψε κοντά σου καὶ σοῦ ζήτησα ἕναν καλὸ λόγο. Ὁ διοικητὴς διέταξε νὰ βγοῦν αὐτὴν τὴ νύχτα ἀπ' τὴν πόλη, ὅλες οἱ γυναῖκες, νέες καὶ γρηὲς γερὲς κι' ἄρρωστες, γιὰ ν' ἀφήσουνε τὸ ψωμὶ στοὺς ἄντρες. Ὅσες δὲν ἀκούσουν θὰ τὶς σκοτώσουνε. Πῶς θὰ μπορέσεις ἐσύ, ποὺ δέκα χρόνια τώρα δὲν πῆγες μακρύτερα ἀπ' τὴν αὐλὴ καὶ τὸ μπακάλικο, πῶς θὰ μπορέσεις νὰ φύγῃς καὶ νὰ τρέχῃς στὰ δάση καὶ στὰ χωράφια, μὲ τέτοιο κρῦο;

Ἐκείνη ἔσκασε στὰ γέλοια καὶ γύρισε γρηγορώτερα τὸ μαγκάνι της.

— Χά! Χά! Τὸ περίμενα αὐτό, ἐγὼ ποὺ φύλαξα τὶς προμήθειες κι' ὅλο τὸ βιὸ τοῦ ἀφέντη, Καὶ σὺ Γιάν! Δὲ θὰ στενοχωρηθεῖς ποὺ δὲ θἄχεις κανέναν νὰ σοῦ μαγερεύει φαΐ καὶ νὰ σοῦ στρώνει τὸ κρεββάτι; Τί αἰσθήματα μπορεῖ νἄχει ἕνα παιδί; Ἔτσι τὄθελε ὁ Θεός· καὶ μᾶς βαράει ὅλους στὸ θυμό του μὲ τὸ καμτσίκι.

Ὁ Γιὰν σταύρωσε τὰ χέρια του πάνου στὰ σγουρὰ του μαλλιά.

— Γιαγιά, γιαγιά!

Ἄϊντε λοιπόν, κι' ἄσε με νὰ νέσω ὥς που ν' ἀνοίξω ἢ ἴδια τὴν πόρτα μου γιὰ νἄβγω καὶ νὰ γλυτώσω ἀπ' αὐτὴν τὴ ζωή!

Ὁ Γιὰν ἔκαμε λίγα βήματα κατὰ τὸ μαγγάνι, μὰ ὕστερα ἔρτριψε κι' ἄφισε τὸ ὑπόγειο.

Τὸ μαγγάν. γύριζε ὥς ποὺ νὰ χαράξει ἡ αὐγή. Καὶ τὸ πρωΐ ποὺ ὁ Γιὰν ξαναῦρθε στὸ ὑπόγειο τὄβρε ἄδειο.

Ἡ πολιορκία βάσταξε καιρό. Μετὰ τὴ λειτουργία, μιὰ συννεφιασμένη μέρα τοῦ Φλεβάρη, ὅλες οἱ γυναῖκες βγῆκαν ἀπ' τὴν πόλη. Ἡ Ρίγα ἔγινε μοναστῆρι. Οἱ ἄντρες δὲν εἴχανε τί νὰ φᾶνε, καὶ στοὺς σταύλους τὄνα ἄλογο ἔτρωγε τ' ἄλλο.

Μὰ ὅταν ὁ Γιὰν ὁ σαλπιγκτὴς γύριζε τὸ βράδυ στὸ ὑπόγειο ποὺ καθότανε αὐτὸς κι' ἡ γιαγιά του, ἔβρισκε πάντα σχεδὸν τὸ κρεββάτι του στρωμένο καὶ σὲ μιὰ καρέκλα τὸ πιάτο του γεμάτο. Δὲν ἔλεγε τίποτα στοὺς ἄλλους, γιατὶ φοβότανε. Νόμιζε πὼς ἡ γιαγιά του πέθανε μὲς στὰ χιόνια, καὶ πὼς μετάνοιωσε ποὺ τοῦ δείχτηκε σκληρὴ καὶ δὲ μποροῦσε νὰ ἡσυχάσ.ει Τὰ δόντια του τρίζανε ἀπὸ φόβο καὶ πολλὲς φορὲς προτίμησε νὰ κοιμηθῇ στὰ τείχη, παρὰ νὰ γυρίσῃ στὸ κάστρο.

Ἕνα πρωΐ ὁ διοικητής, ὁ Ἔρικ Ντἄλμπεργκ, ἄκουσε δυνατὸ τουφεκίδι, Σηκώθηκε ἀνήσυχος καὶ θυμωμένος, κι' ἔτρεξε στὰ τείχη. Λίγοι λόχοι εἶχαν ἀνεβεῖ μὲ τὶς σημαῖες τους, μὰ οἱ τουφεκιὲς εἶχαν σταματήσει καὶ ἀπ' τὴν πόρτα γυρνοῦσαν ὅσοι εἶχαν ὑποχωρήσει νικημένοι ἀπ' τὸν ἐχθρό. Πίσω - πίσω περπατοῦσε ἕνας κοντὸς γέρος χτυπημένος μὲ μιὰ σπαθιὰ στὸ στῆθος, καὶ βαστοῦσε στὰ χέρια του ἕναπαιδὶ πληγωμένο.

Ὁ Ἔρικ Ντἄλμπεργκ ἔβαλε τὸ χέρι του στὸ μέτωπό του γιὰ νὰ δεῖ καλύτερα. Δὲν ἦταν ὁ Γιάν, ὁ σαλπιγκτής, τὸ ἐγγόνι τοῦ ἐπιστάτη; Τὄβλεπε ἀπ' τὰ σγουρὰ καστανά του μαλλιά.

Ὁ γέρος στάθηκε κουρασμένος στὴν πύλη, κάθισε σὲ μιὰ πέτρα, μὲ τὸ νεκρὸ παιδὶ στὰ χέρια του. Κάτι στρατιῶτες σκύψανε γιὰ νὰ κυττάξουνε τὴν πληγὴ καὶ ξεκουμπώσανε τὸ ματωμένο πουκάμισο.

— Μπᾶ, φωνάξανε καὶ κάμανε πίσω, εἶναι γυναίκα!

— Ξαφνισμένοι ξανασκύψανε γιὰ νὰ ἰδοῦν τὸ πρόσωπό της. Τὸ κεφάλι της εἶχε γύρει κατὰ τὸν τοῖχο κι' ὁ πέτσινος σκοῦφος της εἶχε πέσει ἀφίνοντας νὰ φανοῦνε τ' ἄσπρα της μαλλιά.

— Εἶναι ἡ Γκοῦννελ, ἡ γυναίκα τοῦ ἐπιστάτη, ἡ Σιβύλλα.

Ἐκείνη ἀνάσανε βαρειὰ κι' ἄνοιξε τὰ σβυσμένα μάτια της.

— Δὲν ἤθελα ν' ἀφίσω τὸ παιδὶ μόνο του σ' αὐτὸν τὸν κακὸ κόσμο· ντύθηκα σὰν ἄντρας καὶ μέρα - νύχτα ὑπηρετοῦσα μὲ τοὺς ἄλλους στὰ τείχη, καὶ νομίζω πὼς δὲν ἔφαγα ἄδικα τὸ ψωμὶ τῶν ἀντρῶν.

Οἱ στρατιῶτες κι' οἱ ἀξιωματικοὶ κύτταξαν ἀναποφάσιστοι τὸν Ἔρικ Ντἄλμπεργκ, πούχε παραβεῖ τὶς διαταγές του ἡ Γκοῦννελ. Ἐκεῖνος στεκόταν, σκληρὸς καὶ σιωπηλὸς καὶ μὲ χέρι ποῦτρεμε χτύπαγε τὸ μπαστοῦνι του στὶς πέτρες.

Ἥσυχα, γύρισε κατὰ τοὺς στρατιῶτες καὶ τὰ λεπτά του χείλια κουνήθηκαν.

— Νὰ σκύψουν οἱ σημαῖες, εἶπε.

VERNER DE HEIDENSTAM

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

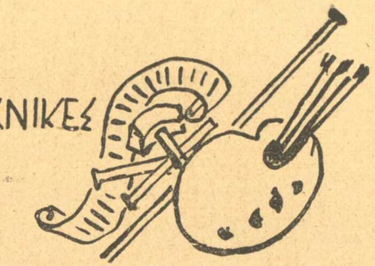

— ΕΙΝΑΙ ἴσως γνωστὸ πὼς ὁ Πιραντέλλο δὲν εἶναι διόλου θιασώτης τῶν «δμιλουσῶν ταινιῶν». Τὶς θεωρεῖ ἀντικαλλιτεχνικές. Δὲν ὑπάρχει — λέει — πιὸ ἀνόητο πρᾶγμα ἀπὸ τὴν προσπάθεια μερικῶν νὰ ἐπιτύχουν, μὲ τὸν κινηματογράφο, «ἐφφὲ» τῆς ἀποκλειστικῆς δικαιοδοσίας τῆς σκηνῆς. Ἐργάζεται, ὅμως, μὲ φανατισμὸ γιὰ τὸν βουδὸ κινηματογράφο. Καὶ ἰδοὺ πῶς ἐκθέτει τὶς ἰδέες του καὶ τὰ σχέδια του.

Καταγίνεται νὰ κινηματογραφήσῃ τὸ δρᾶμά του: *Ἕξη πρόσωπα ζητοῦνε συγγραφέα*». Ἡ κυρία φροντίς του εἶναι νὰ λύσῃ κατὰ τρόπον καθαρῶς ὀπτικὸν τὸ πρόβλημα ποὺ βρίσκεται στὴ ρίζα τοῦ δράματος: νὰ καταστήσῃ νοητόν, μὲ τὴ βοήθεια τῆς δράσεως, πῶς τὰ ἕξη πρόσωπα καὶ τὸ πεπρωμένο τω ν ἐγεννήθησαν μέσα στὸ νοῦ τοῦ συγγραφέως καὶ πῶς, ἀφ' οὗ ἐπῆραν ἀπὸ αὐτὸν τὴ ζωὴ ἐχωρίσθηκαν ἀπὸ αὐτὸν γιὰ νὰ ζήσουν τὴν ζωὴ των ἀνεξάρτητη.

«Ὅλα ὅσα, στὸν σημερινὸ κινηματογράφο, θυμίζουν θέατρο — λέει ὁ Πιραντέλλο — ὅλα ὅσα ἀπευθύνονται στὴ νόησι καὶ δὲν ἀσκοῦν ἐπιρροὴ στὴν ψυχὴ τοῦ θεατοῦ μόνο μὲ τὴ βοήθεια τῆς δράσεως, πρέπει νὰ λείψουν. Θέλω νὰ δείξω νέους δρόμους στὸν κινηματογράφο».

Ὅσον ἀφορᾷ τὴ θεατρική του δράση, ὁ Πιραντέλλο ἀνέβασε τελευταῖα στὴν Ἀγγλία (πρὶν παιχθῇ στὴν Ἰταλία) ἕνα νέο δρᾶμα. τὸν «*Λάζαρο*», ὅπου χειρίζεται τὸ πρόβλημα τῆς ἀναστάσεως ὑπὸ νέαν μορφήν. Θεωρεῖ τὴν ἀνάσταση σὰν ξύπνημα σὲ μιὰ δεύτερη ζωὴ ἐπάνω στὴ γῆ. Δείχνει «τὴν κατήχηση τῶν ἀναστάντων σὲ μιὰ νέα θρησκεία ποὺ βασίζει τὴν ἐγκόσμια ζωὴ στὴν ἀγάπη, ἀφ' οὗ ὁ θάνατος τοὺς ἄνοιξε τὰ μάτια καὶ τοὺς ἔδωκε τὴ δύναμη νὰ καταλάβουν τὴν ἀξία μιᾶς ἐπιγείας ὑπάρξεως».

Τώρα ὁ Πιραντέλλο σχεδιάζει ἕνα νέο δραματικὸ ἔργο: τοὺς «*Γίγαντες τοῦ Βουνοῦ*». Θὰ εἶναι ἕνα ἔργο συμβολικό, τῆς πάλης μεταξὺ πνεύματος καὶ ὕλης (παίρνει τὴν πάλην ὑπὸ στενὴν μορφήν) ὅπου τὸ πρῶτο νικιέται πάντα. «Θὰ παρουσιάσω λέει, μιὰ καλλιτέχνιδα ἡ ὁποία, θέλοντας νὰ κάμῃ τὶς μᾶζες νὰ νοιώσουν τὸ ἔργο ποὺ ἀφῆκεν ὁ ποιητής, δὲν συναντᾶ παρὰ σκώμματα καὶ περιφρόνησι στὸν κόσμο τῶν ἀνθρώπων».

— ΕΝΑ πολὺ ἐνδιαφέρον βιβλίον ἐξεδόθη τελευταία στὴν Ἀγγλία: «Τὸ νέο πνεῦμα στὸ Ρωσσικὸ θέατρο, 1917 - 1928» ὑπὸ τοῦ κ. Huntly Cartey. Εἶναι ἡ πρώτη συστηματικὴ ἐπισκόπησις τῆς θεατρικῆς κινήσεως στὴ Ρωσσία, ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν καὶ δῶθε, γραμμένη γιὰ εὐρωπαϊκὸν κοινόν.

Τὸ περιεργώτερο πόρισμα ἀπὸ τὴν ἐπισκόπησιν αὐτὴν εἶναι ὅτι, ἐνῷ τὸ θέατρο στὴ Σοβιετικὴ Ρωσσία εἶναι καταπληκτικὰ ζωντανὸς θεσμὸς καὶ δημοφιλέστερος ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνας θεατρικὸς συγγραφεὺς μεγάλης ὁλκῆς ὁ ὁποῖος νὰ τὸ τροφοδοτῇ. Ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως ὅμως ἡ κατάστασις αὐτὴ εἶναι λογικωτάτη. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς κομμουνιστικῆς ἰδεολογίας στὰ πράγματα τοῦ θεάτρου εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸ παραπέταγμα τοῦ θεατρικοῦ συγγραφέως σὲ δεύτερη μοῖρα. Ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι λαϊκοὶ θεσμοὶ στὴ σημερινὴ Ρωσσία, ἔτσι καὶ τὸ θέατρο φροντίζει κυρίως νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν ἰδέα τῆς μάζας—νὰ ἐξάρῃ, δηλαδή, τὴ μᾶζα ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἄτομο. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐκεῖνο ποὺ πρωτεύει εἶναι οἱ ἀντιδράσεις τοῦ ἀκροατηρίου καὶ ὄχι ἡ ἔμπνευση τοῦ δραματουργοῦ. Πὼς πρέπει νὰ ἀνεβασθῇ ἕνα ἔργο, ὥστε ὁ ἐργάτης τῆς Μόσχας, ὁ ὁποῖος ἔχει δικαίωμα δωρεὰν εἰσόδου, πηγαίνοντας στὸ θέατρο νὰ γίνῃ καλὸς ἢ καλύτερος κομμουνιστής; Αὐτὸ εἶναι τὸ κεφαλαιῶδες πρόβλημα τοῦ ρωσσικοῦ θεάτρου σήμερα. Δὲν ὑπάρχει καιρὸς διαθέσιμος γιὰ τὴν ἀνακάλυψη νέων θεατρικῶν συγγραφέων ἢ τὴ συγγραφὴ νέων ἔργων· ἐκεῖνο ποὺ κυρίως ἐνδιαφέρει εἶναι ἡ ἐξεύρεσις μεθόδων παρουσιάσεως ἑνὸς ἔργου—νέου ἢ παληοῦ, ἀδιάφορο—μεθόδων ποὺ νὰ ἀπηχοῦν στὴν κοινωνικὴ συνείδηση τοῦ ἀκροατηρίου καὶ νὰ συντελοῦν ἔτσι στὴν παγίωση τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου.

Τὰ γεγονότα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν πορεία τοῦ ρωσσικοῦ ἐπαναστατικοῦ θεάτρου θὰ μποροῦσαν νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἑξῆς, σύμφωνα μὲ τὸ ἔργο τοῦ κ. Κάρτερ.

Τὸ ρωσσικὸ θέατρο εἶναι κρατικὸς θεσμός, ὑπαγόμενος στὸν ἔλεγχο τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ χρησιμοποιούμενος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀποκλειστικῶς προς τὸ συμφέρον τῆς προπαγάνδας καὶ τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς. Ἐνῷ ὅμως τὸ θέατρο εἶναι περιωρισμένο στὴν ἑρμηνευτική του σφαῖρα, τὸ παράξενο εἶναι πὼς δημιουργεῖται μία πραγματικὰ νέα καὶ πρωτότυπη ἀντίληψις, περὶ δράματος, ἡ ἰδέα τοῦ «μαζικοῦ δράματος», δηλαδὴ τοῦ δράματος τῆς μάζας. Ἡ ἰδέα αὐτὴ εἶναι ἀκόμη κατὰ μέγα μέρος ζήτημα σκηνικῆς τεχνικῆς· εἶναι ὅμως ἐνδεχόμενον νὰ παρουσιασθῇ σύντομα ἕνας δραματουργὸς ἢ ὁμιλος δραματουργῶν ποὺ νὰ δώσῃ συνεκτικὴ θεατρικὴ μορφὴ στὴν ὑλιστικὴν ἰδεολογία τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσίας.

Ἂν ἐξαιρέσῃ κανεὶς δυό - τρία ἔργα συγχρόνων συγγραφέων, (τὸ πιὸ ἀξιόλογον εἶναι «Τὸ Θωρακισμένο Τραῖνο» τοῦ Βσεβολὼδ Ἰβάνωφ), τὰ θεατρικὰ ἔργα ποὺ ἐσημείωσαν καὶ σημειώνουν τὴ μεγαλείτερη προπαγανδιστικὴ ἐπιτυχία εἶναι παληὲς κλασικὲς κωμῳδίες, εἰδικῶς διασκευαζόμενες καὶ μεταβαλλόμενες ὑπὸ τῶν διευθυντῶν θεάτρου, ὅπως ὁ Μάγιερχολτ καὶ ὁ Ταΐρωφ, γιὰ νὰ ταιριάζουν μὲ τὶς μπολσεβικικὲς ἰδέες. «Ὁ Ἐπιθεωρητὴς» τοῦ Γκόγκολ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τὸ δημοφιλέστερον ἔργο στὴ Ρωσσία, ἀλλὰ ἔχει ὑποβληθῇ σὲ τέτοιες ἀλλοιώσεις ὥστε ὁ συγγραφεύς. ἂν ἐζοῦσε, θὰ ἐδυσκολευόταν πάρα πολὺ γιὰ νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ.

Αὐτὴ ἡ «διασκευὴ» τῶν παληῶν ἔργων ἐν συνδυασμῷ μὲ «μαζικὰ» θεάματα ἐπαναστατικῶν ἐπεισοδίων, ὅπως ἡ ἐξ ἐφόδου κατάληψις τοῦ χειμερινοῦ Ἀνακτόρου, τὸ 1917, εἶναι συνήθως μέσα τῶν Ρώσσων διευθυντῶν θεάτρου. Ἡ πρωτοτυπία των ὅμως δὲν περιορίζεται στὶς πρακτικὲς λεπτομέρειες τῆς σκηνικῆς τέχνης, ἂν καὶ ἡ «οἰκοδομικὲς» σκηνοθεσίες καὶ ἡ ἀκροβατικὴ ἠθοποιία εἶναι τὰ θεαματικώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς μεθόδου των. Ἡ πιὸ ἀξιόλογη πλευρὰ τῆς προσπάθειάς των εἶναι ἡ ἀντίληψίς των περὶ θεάτρου καὶ τῶν σκοπῶν του. Ἔτσι ὁ Ταΐρωφ, διευθυντὴς τοῦ θεάτρου Καμέρνυ τῆς Μόσχας, βλέπει τὸ θέατρο ἀπὸ τὴν πλευρὰ μιᾶς διαδικῆς ψυχολογίας καὶ ἡ ἐπιμονή του γιὰ τὴν «ρυθμικὴν ἑνότητα», ὅπως λέγει, βασίζεται ἐπάνω σὲ μιὰ γενικώτερη ἐπιδίωξη «ἐκφράσεως τῆς μάζης».

Κατὰ τὸν κ. Κάρτερ, πέντε εἶναι οἱ «πρωτομαστόροι» τοῦ σημερινοῦ ρωσσικοῦ θεάτρου: ὁ Λουνατσάρσκυ, ἐπίτροπος τῆς Παιδείας, ὀξὺς κριτικὸς ἀλλὰ ὄχι ἱκανοποιητικὸς δημιουργὸς «λενινικοῦ» θεάτρου· ὁ Μαγερχόλτ, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὁ σύνδεσμος μεταξὺ εὐρωπαϊκῆς καὶ ρωσσικῆς σκηνῆς· ὁ Ταΐρωφ, φανατικὸς προπαγανδιστὴς τῆς ἐπαναστατικῆς ἰδεολογίας διὰ τοῦ θεάτρου· ὁ Στανισλάβσκυ, ὁ ὁποῖος ἐπέτυχε τὸν συνδυασμὸ τῶν ρεαλιστικῶν μεθόδων τοῦ παληοῦ Θεάτρου Τέχνης τῆς Μόσχας μὲ τὴν μπολσεβικικὴ φιλοσοφία· καὶ ὁ Ἀλέξης Γκρανόβσκυ, διευθυντὴς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Θεάτρου Καμέρνυ, ὁ ὁποῖος ἐπέτυχε περισσότερο καὶ καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον τὴν συγχώνευση τῆς τέχνης μὲ τὴν ἐπαναστατικὴ προπαγάνδα.

— ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Αὐστρίας, εἰς τὴν κατοχὴν τῆς ὁποίας ἔχουν περιέλθει ἀπὸ διάφορες δωρεὲς θησαυροὶ βιβλιογραφικοὶ σχετικοὶ μὲ τὸ θέατρο, ἀπεφασίσθη ἡ ἵδρυσις στὴ Βιέννη ἑνὸς εἰδικοῦ θεατρικοῦ μουσείου ὅπου ἐλπίζεται ὅτι θὰ συγκεντρωθῇ μία πλήρης ἐπισκόπησις τοῦ θεάτρου, ὄχι μόνον τῆς Βιέννης, ἀλλὰ καὶ τοῦ κόσμου. Χειρόγραφα, πορτραῖτα, ἐφημερίδες, ἡμερολόγια κλπ., ὅλα κειμήλια μεγάλης ἀξίας γιὰ τὸν μελετητὴ τῆς ἐξελίξεως τοῦ θεάτρου, θὰ συναχθοῦν σὲ αἴθουσες ἰδιαίτερες γιὰ τοὺς συγγραφεῖς, τοὺς ἠθοποιούς, τοὺς σπουδαστὰς κλπ.

— Ο ΑΪΖΕΝΣΤΑΪΝ, ὁ γνωστότερος Ρῶσσος σκηνοθέτης τοῦ κινηματογράφου καὶ καθηγητὴς στὸ Τεχνικὸ Ἰνστιτοῦτο τοῦ Κινηματογράφου τῆς Μόσχας, ὁρμώμενος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅτι: «Τὸ φὶλμ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ δυνατώτερα μέσα δράσεως τοῦ Κράτους», σκοπεύει νὰ σκηνοθετήσῃ, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, τὸ «Κεφάλαιο» τοῦ Κὰρλ Μάρξ. Κανεὶς δὲν θὰ ἀρνηθῇ τὴν πρωτοτυπία τοὐλάχιστον τῆς ἰδέας.

— ΤΟ 1932. ἐπὶ τῇ διακοσιετηρίδι τῆς γεννήσεως τοῦ Χάϋδ, θὰ ὀργανωθῇ στὴ Βιέννη Μουσικὴ Ἔκθεση, ἡ ὁποία σκοπὸ θὰ ἔχῃ νὰ παρουσιάσῃ στοὺς ἐπισκέπτες μιὰ γενικὴ ἐπισκόπηση τῆς ἐξελίξεως τῆς μουσικῆς καὶ δραματικῆς τέχνης. Θὰ δοθοῦν παραστάσεις καὶ συναυλίες διεθνοῦς χαρακτῆρος, στὶς ὁποῖες θὰ λάβουν μέρος θίασοι, χορῳδίες καὶ ὀρχήστρες διαφόρων χωρῶν. Εἰδικὸ τμῆμα προβλέπεται γιὰ τὴν τεχνικὴ τῆς ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἤχου (γραμμόφωνο, ραδιόφωνο, μουσικὸ φὶλμ κλπ.).

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γιάννη Κλ. Ζερβοῦ*: *Ρυθμοὶ ζωῆς, ποιήματα, 1929. Τὸ βιβλίο αὐτὸ πάλλεται ὁλόκληρο ἀπὸ μιὰ γνησία ποιητικὴ διάθεση ποὺ, ἂν ἔβρισκε τὴν ἔκφρασή της σὲ στίχους μ' ἀνάλογη καθαρότητα, θἄδινε ἄρτια ποιήματα. Τὰ τραγούδια τῆς συλλογῆς ἀναφέρονται ὅλα στὴν ἁπλή, τὴν ἡσυχη, τὴν εἰδυλλιακὴ ζωὴ τοῦ νησιοῦ μὲ τὶς μυστικὲς χάρες της καὶ τὴν ποθητή της γαλήνη: Ὁ ποιητὴς κατώρθωσε νὰ ἐπικοινωνήσῃ ἀρκετὰ μὲ τὴ φύση καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς γνωριμίας ἦταν νὰ θελήσῃ νὰ μᾶς τὴν ἀποκαλύψῃ ὅπως τὴν αἰσθάνθηκε. Σὲ πολλὰ μέρη μᾶς δίνει εἰκόνες ποὺ μᾶς ἔρχονται σὰν ἀναμνήσεις ἀπ' τὴ ζωὴ τῆς ἐπαρχίας καὶ μᾶς γοητεύουν μὲ τὴν ἀπροσποίητη ὁμορφιά τους. Ἡ μυστικοπάθειά του ἐκδηλώνεται στὴν ἐπιμονὴ νὰ μᾶς μιλάῃ ὅλο γιὰ ἐρημοκκλήσια φτωχικὰ ποὺ μένουν ἀλειτούργητα πάνω σὲ βράχους ἔρημους, γιὰ ζωγραφιὲς βυζαντινῶν ἁγίων, γιὰ Παναγίες θλιμμένες καὶ γραφικές, Ρήγισσες καὶ Πλουμίστρες καὶ Κουβουκλωτὲς καὶ Παντάνασσες καὶ Περίβλεπτες καὶ Γαλατιανές, ποὺ διανεύουνε τὰ μάτια κάτω ἀπ' τοὺς ἱστορημένους θόλους, μὲς στὸ λιβάνι καὶ στὰ βάγια, ποὺ ζοῦν μὲ τὴ μνήμη τῶν περασμένων καὶ μὲ τὴν προσδοκία τοῦ εὐλαβικοῦ προσκυνητῆ. Θαρρεῖς πὼς τὸν κατέχει ὁλόκληρον τὸ πνεῦμα αὐτὸ τὸ ἀσκητικὸ καὶ δὲ ζῇ παρὰ μὲ την ὑποβλητικότητα τῆς θρησκείας:

Μὲς στὴν κοιλάδα τὴ βαθειὰ ποὺ πάω τὸν ἄστρο δρόμο
μοῦ παραστέκει τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ σου ἡ παρουσία,
Κυρα Ψηλή, καὶ στὴν ψυχὴ νοιώθω ἕναν ἅγιο [τρόμο
κάτω ἀπ' τοὺς θόλους τῶν ἐληῶν, σὰν ἔρημη [ἐκκλησία . . .

Ἀκόμα καὶ τὴν κόρη ποὺ βλέπει τὴν ὥρα τοῦ χοροῦ νὰ χαμηλώνῃ τὰ μάτια κάτω ἀπ' τὸ τσεμπέρι της, κι' αὐτὴν ἀκόμα τὴν παρομοιάζει μὲ Παναγιὰ ποὺ βγῆκε στὸν κοσμικὸ τὸν ἦχο νὰ θυμηθῇ παληὲς χαρὲς πανηγυριοῦ. Κι' ὅταν ὅμως περιγράφει σκηνὲς ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ, ὁ στίχος του παίρνει ἕνα ἐλαφρὸ παιγνίδισμα καὶ μιὰ λυγηρότητα ὄχι πολὺ συνειθισμενη:

Καλύμνικο ἴσο παίζανε λαοῦτα μὲ βιολιά,
καὶ νέοι ποὺ βαρυοστόλιζε γαλάζιο σαλιβάρι
θυμίζαν, ποὖχε τὸ χωριὸ στὰ χρόνια τὰ παλιά,
μιὰ σφουγγαράδικη ὁμορφιὰ μὲ ἡλιοκαμμένη [χάρη.

Τὴν ἴδια ἐντύπωση τοῦ προξενοῦν καὶ τὰ χαλάσματα καὶ κάθε τι παληό, ὅταν προέρχεται μάλιστα ἀπ' τὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ ποὺ τὸν ἑλκύει ἰδιαίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη μὲ τὴ μυστικοπάθειά της καὶ τὸ ταπεινὸ θέλγητρο τῶν μνημείων της. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρχαῖο κάλλος δὲν τὸν ἀφίνει ἀδιάφορο. Προσπαθεῖ νὰ τὸ τραγουδήσῃ κι' αὐτό, μὰ ὁ ψυχικός του κόσμος δὲν ἀνταποκρίνεται τόσο στὴν ἑλληνικὴ παράδοση ὅσο, ἐπαναλαμβάνουμε, στὴ βυζαντινή. Ἡ προτίμησή του εἶναι οἱ ἐκκλησιὲς καὶ τὰ μοναστήρια καὶ γύρω σ' αὐτὰ φτερουγίζει ἡ ἐμπνευσή του εἴτε πάει γιὰ νὰ γιορτάσῃ μὲ τοὺς πανηγυριστάδες.

Ὥρα ποὺ μὲς στὴν ἐκκλησιὰ διαβάζαν συνα- [ξάρι.
Μιὰ κόρη ἀγγελομίλητη σιγότρεχε τὰ φύλλα.
Καὶ στὸ κελλὶ τοῦ νάρθηκα μὲ τὴ χλωμὴ [κantήλα
πάνω στὸ γόνο π' ἔγειρες γλυκοϋπνο σ' εἶχε [πάρει.
Κι' ἔσκυψες πλάϊ στὴ μάνα σου, σὰν τὸ ψυ- [χοταμένο
κοράσι ποὺ ἀπονύσταξε καὶ μ' ὄνειρο ἐκοι- [μήθη...

Αἰσθάνεται θερμὴν ἀγάπη πρὸς τὴ φύση καὶ τὴν ἔχει συλλάβει στὶς πιὸ εἰρηνικώτερες ὥρες της: στὸν ὄρθρο ποὺ οἱ πλαγιὲς γιομίζουν ἀπ' τὴ μυρωδιὰ τοῦ θυμαριοῦ καὶ τὰ βελάσματα τῶν ἀρνιῶν, στὸ σούρουπο ποὺ τὰ πάντα ἐξαϋλώνονται μὲς στὸ χρυσὸ φῶς τῆς δύσης, ἀπὸ τὰ ἐρημικὰ κυπαρίσια ποὺ στέκονται σ' ἀσάλευτη παράταξη ὡς τὴ μοναχικὴ βαρκούλα ποὺ πλέει στὴν ἄκρη ἀπ' τὸ νησί. Πολὺ μᾶς ἀρέσαν οἱ παρακάτω στίχοι ἀπ' τὶς «Ἀμυγδαλιές»:

. . . Μιὰ ποὺ εἶχε γείρει σ' ἀερικὰ ροδό- [πλουμα σεντόνια
καὶ τῆς κεντούσανε οἱ ἀνθοὶ τὰ πράσινα [πλοκάμια.
Μπουμπούκια ἐκεῖ λουλούδιζαν σὲ χείλη ρο- [στάμια,
κι' ἀλλοῦ κλαδὶ ἀκρολύγιζε μ' ἕνα πλεχτὸ [στεφάνι,
ποῦ κόρη κρινοδάχτυλη γιὰ στόλιση εἶχε [κάνει.

Παρόμοια περιγραφικότητα ἀπαντοῦμε καὶ σ' ἄλλα ποιήματα, ποὺ κομμάτια τους ἀποσπασματικὰ μᾶς σταματοῦν, ἐνῶ τὸ σύνολό τους δὲ μᾶς ἐπιβάλλεται. Ὁ κ. Ζ. φαίνεται πὼς ἔχει ἐπηρεαστεῖ ἀπὸ παλαιοτέρους καλοὺς ποιητάς μας, σὰν τὸ Μαλακάση, καὶ πρόσεξε ἀρκετὰ τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι μὲ τὰ ποικίλα στιχουργικά του παιγνίδια. Μεταχειρίζεται συνήθως τὸ δεκαπενταστύλλαβο ποὺ τόση ἀνάπτυξη πῆρε τὴν τελευταία εἰκοσαετία καὶ ποοχωρεῖ ὁλοένα πρὸς τὴν τελειοποίησή του, μὲ τὴ σολωμικὴ παράδοση λαμπρότατο πρότυπο. Ὁ ποιητὴς δὲν ἔχει τὴν ἀνησυχία τῶν συγχρόνων του, τὸν ἐξελιγμένο σκεπτικισμὸ ποὺ δὲν ἐννοεῖ ν' ἀφίσῃ τίποτα ἀπείραχτο, τὴ διάθεση τέλος τὴν ὀδυνηρὴ ποὺ εἶναι ἡ πιὸ βαθύτερη καὶ οὐσιαστικώτερη τὸ σημερινὸ καιρό. Τραγουδεῖ μὲ συγκινημένη καρδιὰ τὶς ὁμορφιὲς τῆς φύσης καὶ χαίρεται πλατειὰ τὴ ζωὴ τῆς ἐξοχῆς:

. . . Ἀθάνατοι διαβαίναμε σ' ἀνάλαφρον αἰ- [θέρα.
Κι' ἤπιε ἡ ψυχὴ ἀπὸ γαλανὸ κι' ὁλόγιομο [ποτῆρι
τὴν εὐφροσύνη τῆς ζωῆς σ' ἑλληνικὴν ἡμέρα.

Ἀλλὰ καὶ στὸν ἔρωτα δείχνει πὼς δὲν εἶναι ξένος. Ἐδῶ κι' ἐκεῖ συναντοῦμε τρυφερὲς νότες εἰδυλλίων ποὺ δὲν ἔχουν βέβαια τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τὸ πάθος καὶ ξετυλίγονται ἤρεμα στὸ πλαίσιο τοῦ χωριοῦ, ὅπου διατηρεῖται ἀκόμα ἡ ἀγνότητα κι' ἡ καλωσύνη. Οἱ ἀγάπες ὅμως περαστικὲς εἶναι ἀπ' τὸ τραγοῦδι καὶ δὲν ἀλλοιώνουν τὰ χριστιανικά του αἰσθήματα μ' εὐθυμίες φλογερὲς καὶ κλονισμοὺς ἐσωτερικούς:

Στὰ βάθη πῶχεις τὴν πηγή, ζωή, σ' ἄνοιξε [βρύση
τὸ εἰδύλλιο τῆς ἀγάπης μας ποὺ ἔβλυζε [ἀθῶο κρουστάλλι.
Καὶ τὴν ψυχὴ ὅλη γιόμιζε πόθου γλυκὸ [μεθύσυ,
σὰν τὸν ἀχὸ ἀσημένιου αὐλοῦ ποὺ παίζει [παστοράλι. . .

Ἐκεῖ ὅμως ποὺ ὁ στίχος χάνει τὴν ἐπαφή του μὲ τὴν τέχνη εἶναι στὰ ποιήματα ὅπου στιχουργοῦνται πρόσωπα ἱστορικὰ ἢ ἄλλα, συγκαιρινά, ποὺ σημειώνονται μὲ τὰ ἀρχικά τους. Ὁ ποιητὴς μπορεῖ νἄναι ἀρχαιολάτρης, ἀλλὰ δὲν κατωρθώνει νὰ πλησιάσῃ οὐσιαστικὰ τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα καὶ νὰ μᾶς μεταγγίσῃ τὴ χάρη του. Ὅσο κι' ἂν μιλάῃ γιὰ Νύμφες καὶ γιὰ χάριτες, γιὰ τεχνῖτες καὶ γιὰ ἐργαστήρια, γιὰ θεοὺς καὶ γιὰ κίονες, μένει πάντα ψυχρὸς παρατηρητὴς καὶ σὰν τέτοιος μᾶς παρουσιάζεται. Τὸ ἴδιο παθαίνει κι' ἐκεῖ ποὺ βγαίνει ἀπ' τὴν περιγραφικὴ γραμμὴ τῆς μυστικοπαθείας του καὶ γυρεύει νὰ περικλείσῃ βαθύτερα νοήματα σὲ δριμοὺς ἀφελεῖς σὰν αὐτόν:

Ἕνα κορίτσι 'ναι ἡ ζωὴ μὲ πλούσιο δροσο- [βόλι . . .

Κι' ὅταν μιλάει γιὰ τὴ μάνα, τὴ μάνα τὴν καλὴ καὶ χρυσοχέρα ποὺ τόσο λαχταροῦμε τὴ στοργή της, ὁ στίχος του παίρνει κάποια ἀσυνήθιστη τρυφερότητα καὶ κάποιον ἰδιαίτερο παλμό. Ὅλα τὰ γυναικεῖα πρόσωπα τῶν ποιημάτων, εἴτε γιὰ Παναγίες πρόκειται εἴτε γιὰ κοπέλλες εἴτε γιὰ μητέρες, σχεδιάζονται μέσα σὲ μιὰ μυστικὴ ἀτμόσφαιρα ἁγίας ὡραιότητος καὶ δίνονται σὰν ὑπάρξεις ἄλλου κόσμου, ποὺ ζῇ περισσότερο στὴν ἀνάμνηση. Ὁ τόνος ὅμως ζωηρεύει καὶ λαμπρύνεται ὅταν ἔχει μπροστά του σκηνὲς γραφικὲς τοῦ χωριοῦ, γεμᾶτες γαλήνη καὶ ποίηση:

. . . Νὰ παίζῃ ὀμπρὸς τοαμπουνιστής· κι' ἄν- [τρες μὲ σαλιβάρι
θὰ προβοδοῦν μ' ἀρχαῖο σκοπὸ τὶς κόρες στο- [λισμένες
χρυσᾶ καβάδια, κεντητὰ τὰ στήθη μὲ λουλού- [δια.
Κι' ἀπ' τὰ κανίσκια ἂς κυματοῦν μισάλες [πλουμισμένες . . . .

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι ὁ κ. Ζ. εἶναι ἕνας τραγουδιστὴς πολὺ συμπαθητικός, μὲ τὶς ἀρετὲς καὶ τὰ ἐλαττώματά του, μὲ τὶς ἐπιτυχίες καὶ τὶς ἀδυναμίες του, μὲ τὶς ἐμπνεύσεις καὶ τὶς ἐπιδράσεις του. Ἂν εἶχε ὅμως αὐστηρότερη ἀντίληψη, γιὰ τὸ ζήτημα τῆς τέχνης . . . Ἀλλὰ τί χρειάζονται οἱ ὑποδείξεις, τὴ στιγμὴ ποὺ μᾶς ἔδωσε μόνος του τὸ μέτρο τῶν δυνατοτήτων του κι' ἀφοῦ δὲ θἄναι λογικὴ ἡ ἀπαίτησή μας νὰ ξεπεράσῃ τὸν ἑαυτό του;

Γ. Κ.

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ

FREDERIC A. CAZALS

Ὁ Φρειδερίκος Καζάλ, κατάγεται ἀπὸ τὸ *Midi*. Εἶναι μεγάλος ζωγράφος, ποιητὴς καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ ζωγραφικά του ἔργα στολίζουν σήμερα τὸ Μουσεῖο τοῦ Λουξεμβούργου.

Παιδικὸς φίλος τοῦ Βερλαίν καὶ κατόπιν τοῦ Μορεὰς (ποὺ καὶ οἱ δυὸ ξεψύχισαν στὰ χέρια του), εἶταν πολὺ φυσικὸ νὰν τοὺς χρησιμοποιῇ πάντα γιὰ μοντέλο σὲ σημεῖο ποὺ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ Καζὰλ στάθηκε ὁ ἀποκλειστικὸς ζωγράφος αὐτῶν τῶν ποιητῶν.

Σήμερα ἔχει σπίτι του — *Rue Lecourbe 220* — δυὸ τεράστιες αἴθουσες παραγεμισμένες μὲ ἔργα καὶ ἀναμνηστικὰ τοῦ Βερλαίν καὶ Μορεάς,... στὴν πόρτα του βρίσκεται μιὰ μικρὴ πινακίδα μὲ τὴ λέξη «Μουσεῖο» καὶ τὄνειρό του εἶναι νὰ κατορθώσῃ νὰ δημιουργήσῃ ἕνα μουσεῖο παρόμοιο μ'αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν σήμερα στὸ Παρίσι τοῦ Β. Οὶγκὼ καὶ τῆς Μαντάμ ντὲ Σεβινιέ. Ἔτσι ὁ μελλοντικὸς ἱστορικὸς ποὺ θὰ θελήσῃ νἀβρῃ ντοκουμέντα γιὰ μιὰ φιλολογικὴ ἐργασία, σχετικὴ μὲ τὴν ἱστορία τῆς Γαλλικῆς ποιήσεως καὶ λογοτεχνίας, νὰ μπορῇ νἀπευθύνεται καὶ στὸ μουσεῖο αὐτό.

Σὰν ποιητὴς ὁ Καζὰλ δὲν ἔγραψε σπουδαῖα πράματα. Ἔζησε τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ Μορεὰς τοὺς ἐσκίαζε ὅλους καὶ σήμερα εἶναι πιὰ ἀργά. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, ἴσως, ἐπιδόθηκε στὴ Σάτυρα.

Τοῦ ἄρεσε πάντα νὰ πειράζῃ καὶ οἱ σπουδαιότερες σάτυρές του εἶναι γραμμένες γιὰ νὰ πειράζῃ τὸ Μορεάς, ποὺ εἶταν καὶ φίλος του. Τοῦ τὶς διάβαζε ἢ τοῦ τὶς τραγουδοῦσε μπρός του καὶ μπρὸς σὲ κύκλο, στὰ διάφορα φιλολογικὰ κέντρα ποὺ τὶς περσότερες φορὲς εἶταν καφενεῖα ἂν ὄχι γραφεῖα δημοσιογραφικά. Μὰ ὁ Μορεάς, ὅπως ὁμολογεῖ σήμερα ὁ Καζάλ, μὲ κάποια στεναχώρια, δὲν πειράχτηκε ποτὲ κἔτσι ἡ τόσο παραγωγικὴ σὲ σάτυρες ἐργασία του στάθηκε σὰν μιὰ ματαιοπονία ποὺ οἱ ἀφορμές της περιορίζουνταν πάντα: Στὸ γιατί νὰ γράφῃ ὁ Μορεὰς καὶ ὄχι κιαὐτός.

Πάντως ὁ Καζὰλ στάθηκε καὶ στέκει ἀκόμα σὰν ἕνας παράγων σπουδαῖος στὴ Γαλλικὴ Φιλολογία. Ἂν δὲν ἔγραψε σπουδαῖα πράματα ἤξερε ὅμως νὰ δημιουργῇ λέσχες, συλλόγους καὶ κλίκες φιλολογικὲς βάζοντας καὶ ἀναγκάζοντας τοὺς ἄλλους νὰ ἐργάζονται, συνκεντρώνοντας σὲ μιὰ εὐγενικὴν ἀμιλλα τὰ πραγματικὰ δημιουργικὰ στοιχεῖα. Ὁ Καζὰλ εἶταν ἡ ψυχὴ τοῦ *Napolitain*, τοῦ *Vachêle*, τοῦ *Closserie de Lilas*, τῆς *Plume* κ.λ.π. Ὁ Καζὰλ δημιούργησε σήμερα τὸ *Petit Napolitain*. Καὶ δὲν ὑπάρχει βιβλίο γαλλικὸ σήμερα ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἱστορία τῆς σημερινῆς Γαλλικῆς φιλολογίας, χωρὶς νὰ ἔχῃ μπροστὰ - μπροστὰ τὴ φωτογραφία τοῦ Καζάλ, ἀποδίδοντάς του, τὴ θέση ποὺ τοῦ ἀξίζει πραγματικά

(Τὸ σκίτσο ποὺ ἐφιλοτέχνησα εἶναι κάπως γελοιογραφικό, παρουσιάζοντάς τον μὲ ὕφος Μορεὰς καὶ θὰ δημοσιευθῇ στὸ ἐρχόμενο φύλλο.

Γ. Θ. ΜΑΛΤΕΖΟΣ

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

— Τὴν παρελθοῦσαν Πέμπτην ἐξεδικάσθη στὸ Πρωτοδικεῖο Ἀθηνῶν μιὰ πολὺ περίεργη δίκη μὲ ἐνάγοντα τὸν κ. Τ. Μωραϊτίνην καὶ ἐναγόμενον τὸν ἀντιπρόσωπον ἑνὸς ἐργοστασίου γραμμοφώνων.

— Αἰτία τῆς ἀγωγῆς αὐτῆς ἦτο ὅτι ὁ ἐν λόγῳ μουσικὸς οἶκος ἐκυκλοφόρησε τελευταῖα σὲ δίσκο γραμμοφώνου ἕνα παληὸ τραγουδάκι ἀπὸ μιὰ ἐπιθεώρηση τοῦ κ. Μωραϊτίνη μὲ στίχους δικούς του, χωρὶς νὰ τοῦ καταβάλῃ τὰ ἀνάλογα ποσοστά.

Ἡ ἀγόρευσις τοῦ ἀδικηθέντος συγγραφέως, ὁ ὁποῖος ὑπερήσπισε τὰ συμφέροντα τοῦ μανάθη καὶ τῆς δούλας—αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος τοῦ παλαιοῦ ἔργου του—ὑπῆρξε ἀπολαυστική, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ λήξῃ ἡ δίκη μὲ τὸ συμβιβασμὸ τῶν δύο ἀντιδίκων.

— Ἀπέθανε πρὸ ἡμερῶν στὸ φθισιατρεῖο «Σωτηρία», θαυμαστὰ ἀτάραχος ὡς τὶς τελευταῖες στιγμές του, ὁ νέος καλλιτέχνης Θεόδωρος Παπακωνσταντίνου, στὴ μνήμη τοῦ ὁποίου ἀφιέρωσε συγκινητικοὺς στίχους ἡ ὁμοιοπαθής του ποιήτρια Πολυδούρη δημοσιευθέντας στὴν «Πρωΐα».

— Στὴν Ἤπειρο ἑτοιμάζονται ἐπίσημοι ἑορταὶ πρὸς πανηγυρισμὸν ἱστορικῶν ἐθνικῶν ἐπετείων τοῦ τόπου καθὼς καὶ ἡ ἔκδοσις σχετικοῦ λευκώματος μὲ πλῆθος πληροφοριῶν καὶ λεπτομερειῶν τῶν ἀγώνων.

— Πλουσιώτατον εἰς ὕλην ἐκυκλοφόρησε τὸ τελευταῖο φύλλο τοῦ ἐν Ζακύνθῳ ἐκδιδομένου περιοδικοῦ «Ἰόνιος Ἀνθολογία», μεταξὺ τῶν ἄλλων περιεχομένων δὲ ξεχωρίζομεν ἀπόσπασμα τῆς μεταφράσεως τοῦ Θουκυδίδου ὑπὸ τοῦ κ. Ἑλ. Βενιζέλου.

— Μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν ἀνεβιβάσθη ἀπὸ τὸν Θίασον Ἀργυροπούλου εἰς τὸ Κεντρικὸν τὸ νέον ἔργον τοῦ κ. Μωραϊτίνη «Αἰωνία Ζωή».

— Πρόκειται περὶ ἐκτάκτως καλοῦ ἔργου διὰ τὸ ὁποῖον θὰ δημοσιευθῇ μακρὰ κριτικὴ τοῦ κ. Κ. Μπαστιᾶ στὸ ἐρχόμενον φύλλον.

— Αἱ ξυλογραφίαι ποὺ δημοσιεύθησαν εἰς τὸ προτελευταῖον φύλλον μας καὶ εἰς τὸ διήγημα τοῦ κ. Σκαρίμπα «Οἱ τελευταῖοι Κονταρομάχοι κ. λ. π.» ἀνήκουν στὸ ζωγράφο Οἰκονομίδη ἀπὸ τὴ Χαλκίδα.

— Σὲ ἐρχόμενα φύλλα θὰ παρουσιάσωμε καὶ ἄλλες ἐργασίες τοῦ ἀληθινὰ διαλεχτοῦ καλλιτέχνου ποὺ ἐργάζεται μὲ τόση ἀγάπη ἀλλὰ τόσο ἀθόρυβα γιὰ τὴν τέχνη του.

— Πορεπωδῶς ἑτοιμάζεται τὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης ποὺ θὰ συνέλθῃ στὰς Ἀθήνας.

— Ἡ ἁρμόδια ἐπιτροπὴ διέθεσε τὸ ποσὸν τῶν δραχμῶν 50 χιλιάδων διὰ τὴν διδασκαλίαν ἑνὸς Ἑλληνικοῦ ἔργου ἐνώπιον τῶν μελῶν τοῦ συνεδρίου.

— Καίτοι δὲν ἀπεφασίσθη ἀκόμη ποῖον ἔργον θὰ παιχθῇ ἐν τούτοις ὑπάρχουν θετικαὶ πληροφορίαι ὅτι θ' ἀναβιβασθῇ ὁ «Ἐρωτόκριτος» κατὰ διασκευὴν τοῦ κ Συναδινοῦ.

— Τὸ ἔργον ἀνέλαβε νὰ διδάξῃ ὁ θίασος τῆς Ἐλευθέρας Σκηνῆς.

— Ἐπίσης κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου, τὴν νύκτα εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Λυκαβηττοῦ θ' ἀνάπτεται μέγας φανός.

— Ἐκτὸς τῶν ἡμερῶν αὐτῶν κυκλοφορεῖ τὸ νέον βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ἀποστολάκη διὰ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Δημ. Μπερτέκην. Τὸ διήγημά σας θὰ δημοσιευθῇ, ἀλλὰ νὰ δουλεύετε περισσότερο τὰ θέματά σας.—***Β. Μυλωνᾶν.*** (Ἰωάννινα). Κρατοῦμε τὸ διήγημά σας ποὺ τὸ βρήκαμε σχετικὰ καλό. Περιμένει τὴ σειρά του, γιατὶ ὑπαρχουν πολλὰ ἐγκεκριμένα.—***Μίνων Μποδιανόν.*** Τὸ ἴδιο ἔχουμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὸ δικό σας. —***Ζ. Φ.*** Ἀπὸ τὰ ποιήματά σας καλύτερο τὸ πρῶτο καὶ μάλιστα στὴν ἀρχὴ ὅπου ἔχει στίχους πεταχτούς. Στὸ σύνολο ὅμως ὑστεροῦν σημαντικὰ καὶ δείχνουν πὼς εἶναι προχειρογραμμένα. Ἀποφεύγετε τὰ πολλὰ λόγια καὶ ἐκφράζεσθε ὅσο μπορεῖτε λιτώτερα.—***Πύρρον Κατσούλην*** (Μεσολόγγι). Μᾶς στέλνετε νὰ κρίνουμε ἕνα πεζοτράγουδο «αὐστηρὰ καὶ στὸ εἶδος του» βεβαιώνοντάς μας πὼς δὲν εἶστε ἀνορθόγραφος, ὅπως σᾶς ἐχαρακτήρισε κάποιο ἄλλο περιοδικό, καὶ ἀπειλώντας νὰ ἀποκαλύψετε καὶ τὶς ἀνορθογραφίες τὶς δικές μας, καθὼς ὑπογραμμίζετε, ἂν σᾶς προκαλέσουμε. Ὁμολογοῦμε ὅτι δὲν ἔχουμε προσωπικὰ μὲ κανένα κι' ἐκτὸς αὐτοῦ μᾶς λείπει κάθε διάθεση γιὰ προκλήσεις. Ἀφοῦ ὅμως ἐπιμένετε πὼς ξέρετε καλὰ τὴ γλῶσσα, σᾶς σημειώνουμε ἐδῶ μερικὰ ὀρθογραφικὰ λάθη ποὺ βρήκαμε πρόχειρα στὸ γράμμα σας: βαθυειά, ὥμμορφη, περιτρυγυρίζει, μού, ἀϊδόνι κ.λ.π. Ὅσο γιὰ τὴν ἀξία τοῦ πεζογραφήματός σας θεωροῦμε προτιμώτερο νὰ μὴ σᾶς ἀπαντήσουμε καθόλου, γιατὶ ἴσως νὰ σᾶς ἐπείραζε ἡ κρίση μας.— ***Ναταλίαν Κ.*** (Ἡράκλειον). Δὲν ὑπῆρχε λόγος, νομίζουμε, νὰ τρέμῃ τὸ χέρι σας ὅταν μᾶς ἔγραφατε τὸ γράμμα «ἐκ φόβου μήπως δεχθῆτε καμμιὰν παγερὰν εἰρωνείαν». Ὁ κριτικός μας δὲν εἶναι τόσο συνοφρυωμένος ὅσο τὸν φαντάζονται μερικοί, καὶ τὸ μόνο ἐλάττωμά του, κατὰ τὴ γνώμη πάλι τῶν ἴδιων, εἶναι νὰ λέῃ σ' ὅλους τὴν ἀλήθεια. Ἔσεῖς ὅμως, εἴμαστε βέβαιοι πὼς δὲ θὰ πειραχθῆτε, ὅταν ἀκούσετε πὼς τὰ σημερινά σας πεζοτράγουδα εἶναι ἀποτυχημένα. Προσπαθῆστε νὰ περιορίσετε τὴν αἰσθηματολογία καὶ νὰ συστηματοποιήσετε τὸ γράψιμό σας. Τότε ἔχουμε ἐλπίδες νὰ μᾶς δώσετε κάτι πιὸ ἀξιοπρόσεχτο.— Τὸ διήγημα «Φονιᾶς καὶ τιμωρία», γιὰ τὸ ὁποῖο δὲ λάβαμε ἀκόμα ἀπάντηση τίνος εἶναι, δὲν ἔχει τὰ χαρίσματα ποὺ θὰ τὸ καθιστοῦσαν δημοσιεύσιμο. Τοῦ λείπει κι' ἡ παρατήρηση κι' ἡ φυσικότητα κι' ἡ καλὴ περιγραφή. Εἶναι κι' αὐτὸ ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ θεματογραφικὰ πεζὰ ποὺ λαβαίνουμε συχνά, τίποτα περισσότερο.— ***Γ. Β.*** Τὰ ποιήματά σας εἶναι καὶ τὰ τρία ἀποτυχημένα. Καί, τὸ χειρότερο, δὲν παρουσιάζουν οὔτ' ἕνα καλὸ σημεῖο ποὺ θὰ μᾶς ἐπέτρεπε νὰ σᾶς δώσουμε κάποια συμβουλή. Τὸ μόνο ποὺ ἔχουμε νὰ σᾶς ποῦμε εἶναι νὰ διαβάσετε στίχους καλῶν ποιητῶν μας.— ***Νίκον Παπαδάκην,*** (Χανιά). Ἡ περιγραφή σας σὰ μιὰ συνηθισμένη μαθητικὴ ἔκθεση, χωρὶς καμμιὰ ἐνδιαφέρουσα παρατήρηση ποὺ νὰ δείχνῃ πραγματικὴ ἀγάπη πρὸς τὴ φύση. —***Κ. Διανεράκην.*** Ἐλάβαμε τὴ συνδρομή σας καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμε.—***Νίκον Ἀθανασιάδην*** (Μυτιλήνην). Πολὺ καλὸ τὸ νέο διήγημα ποὺ μᾶς ἐστείλατε. Τὸ κρατοῦμε γιὰ νὰ τὸ δημοσιεύσουμε ἀργότερα σὲ ἰδιαίτερη ἔκδοση, καθὼς καὶ τοῦ κ. Βενέζη.— ***Γ. Π. Δενδρινόν.*** Τὸ «Καψόπαιδο» πολὺ καλὸ καὶ θὰ δημοσιευθῆ ἐπίσης καὶ τὸ «Νούμερο 34» — ***Γ. Κ.*** (Πειραιᾶ). Θὰ προτιμούσαμε νὰ μᾶς στείλετε καμμιὰ μετάφραση νεωτέρου ποιητοῦ. Ἀκόμα σᾶς συνιστοῦμε νὰ

μὴ διαλέγετε τόσο μεγάλα ποιήματα.—***Φ. Γεωργίου.*** Τὸ σημερινό σας διήγημα παρουσιάζει ἀδυναμία στὴ διατύπωση καὶ γενικὰ δὲ δείχνει καμμιὰ ἐξέλιξη σχετικὰ μὲ τὸ ἄλλο ποὺ σᾶς εἴχαμε δημοσιεύσει γιὰ ἐνθάρρυνση. Προσπαθῆστε νὰ ἐκφράζεσθε πιὸ τεχνικὰ καὶ πιὸ συμπυκνωμένα. Ἐκεῖνο ποὺ δὲ μποροῦμε νὰ καταλάβουμε εἶναι πῶς, ἐνῶ γράφετε σχετικὰ καλά, ἔχετε στὸ διήγημά σας πλῆθος . . . ἀνορθογραφιῶν—***Κ. Καλαντζῆν,*** (Ἀλμυρόν). Τὰ καλὰ ποιήματα ποὺ λέτε καὶ ἐμφάνιση ἄψογη ἔχουν καὶ ἐσωτερικώτερη σημασία. Ἡ κατάργηση τῆς ρίμας καὶ τοῦ μέτρου ποὺ προτείνετε δὲ θάχε νὰ ὠφελήση σὲ τίποτε ἕναν ποὺ δὲν ἔχει τὸ χάρισμα τοῦ ποιητῆ. Ὁ ἐλεύθερος ρυθμὸς ποὺ θέλετε ἐσεῖς θὰ παρεξηγιόταν ἀπὸ πολλοὺς καὶ θάφερνε στὴν ἀναρχία. Ἔχουμε μπροστά μας τὸ ποίημά σας ποὺ γράφηκε σ' αὐτὴ τὴ συνταγὴ κι' ἐπιτρέψατέ μας νὰ σᾶς παρατηρήσουμε πῶς φράσεις ὅπως «τό... ἔκφυλο τῆς θάλασσας δέρμα» δὲ φανερώνουν καθόλου καμμιὰ «τάση γιὰ κάτι ποιὸ ἐλεύθερο καὶ ποιό ἀληθινό». Τί λέτε κι' ἐσεῖς ; —***Γιῶργον Κόκκαν*** (Πλάτανον Ναυπακτίας). Τὰ σχέδια ποὺ μᾶς στέλνετε κάτι δείχνουν, δὲ μποροῦμε ὅμως νὰ σᾶς ποῦμε ἀπὸ τώρα τί ἀκριβῶς. Τὸ βέβαιον εἶναι πὼς σᾶς λείπουν μερικὲς τεχνικὲς προϋποθέσεις, τὶς ὁποῖες πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ γνωρίσετε. Αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιτύχετε μὲ τὴ συνεχῆ ἐργασία καὶ μὲ τὴν παρακολούθηση τῆς σχετικῆς κινήσεως. Ὅταν συμπληρώσετε τὶς ἐλλείψεις σας, ποὺ θὰ τὶς καταλάβετε μόνος σας γιατὶ ἐμεῖς ἀπὸ δῶ δὲ μποροῦμε νὰ σᾶς ὑποδείξουμε, θυμηθῆτε μας πάλι.—***Μάχον Παπαγιάννην*** (Καρπενῆσι). Μὰ κι' αὐτὸ δὲν εἶναι καλύτερο ἀπὸ τὸ ἄλλο. Προσπαθῆστε νὰ μάθετε πρωτίστως τὸ μέτρο, γιατὶ στὸ σημερινὸ ἔχετε πολλὰ λάθη. Ἡ τεχνικὴ καὶ ἡ οὐσία θὰ μᾶς ἐνδιαφέρουν μόνον ὅταν θάχετε διορθώσει αὐτὰ τὰ σημαντικὰ σφάλματά σας.—***Εὐθ. Ἀντώναν.*** Ὁ «Μπαρμπαπανάγος» μ' ὅλα τὰ γερατειά του δείχνει πὼς δὲν ὡρίμασε ἀκόμα. Γιὰ νὰ γράψετε καλὸ διήγημα χρειάζεται νἄχετε ἐξαιρετικὰ προσόντα ποὺ ἐσεῖς, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστο, δὲ φαίνεται νὰ τἄχετε. Σᾶς λείπει προπάντων ἡ παρατηρητικότητα κι' ἡ φυσικότητα. Ξαναδιαβάστε ἐδῶ μιὰ περικοπὴ ἀπ' τὴν ἱστορία μας καὶ θὰ δῆτε πόσο ἀφύσικα εἶναι δοσμένη : «Γειά σου, μπάρμπα - Πανάγο, εἶπε μόλις ἐπλησίασε.—Καλῶς τὸν Τάσο, ἀπάντησε μὲ κάποια δυσφορία ὁ Μπαρμπαπανάγος.—Ἤρθα ἐξακολούθησε ὁ Τάσος, γιὰ νὰ μοῦ πῆς τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς σου . . .». Τέτοια λάθη μόνο πρωτόπειροι μποροῦν νὰ τὰ κάνουν.—***Α. Φεγγάρην*** (Πάτρα). Τὸ θέμα τοῦ διηγήματός σας δὲν εἶναι ἄσχημο, ἀλλὰ ἤθελε περισσότερο ἄπλωμα καὶ προσεχτικώτερο δούλεμα. Στὸ δικό σας τὰ γεγονότα ἐκτυλίσσονται μὲ ὑπερβολικὴ ταχύτητα καὶ οἱ σύντομες σκηνές του δὲν εἶναι γραμμένες μὲ ἀνάλογη δύναμη. Τὸ εἴπαμε καὶ τὸ ξαναλέμε : δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ παρακολουθήσης τὸν ἥρωα μιᾶς ἱστορίας σὲ πολὺ ἢ σὲ ὅλο τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του· μπορεῖς νὰ τὸν πάρης καὶ μιὰ στιγμὴ ἀκόμα, ἀρκεῖ νὰ τὸν παρουσιάσης μὲ τὴν ἀληθοφάνεια τῆς τέχνης καὶ νὰ μὴν τοῦ ἀντικαταστήσης τὸν ψυχικό του κόσμο μὲ δικά σου φιλοσοφήματα. Αὐτὴ ἡ παρατήρηση δὲν ἀπευθύνεται μονάχα σὲ σᾶς ἀλλὰ σὲ ὅλους ὅσους ἔχουν τέτοια ἁπλοϊκὴ ἀντίληψη.—***Ἀναγνώστην*** (Θήβα). Εἶστε πολὺ ἀπατημένος, ἀγαπητὲ κύριε, ὅταν νομίζετε πὼς εἶναι ποιήματα παιδιαρίσματα σὰν αὐτὸ ποὺ παραθέτουμε γιὰ περιέργεια :

Καὶ νὰ ἡ Αὐγὴ
πλούσια πηγὴ
Ζωῆς κι' ἀλήθειας
τρανῆς βοήθειας·
τράνταζε τάρταρα,
ἔλυωσε μάρμαρα :
— Ἄκου μουγκρίσματα,
τῆς γῆς κυλίσματα !

Φῶς καφτερὸ
δροσιᾶς νερό,
ἀλήθεια γυμνὴ
πίσσας θανή.
Φωτιὰ καὶ καίει,
τὸ Σύμπαν κλαίει
— Ἄκου γκρεμίσματα
τῆς γῆς χτισίματα !

Ἐδῶ ταιριάζει ἐκεῖνο τὸ χαριτωμένο ποὺ λέει κάπου ὁ Χάμσουν : «Μὰ δὲν ἔχετε λοιπὸν τὴν αἴσθηση τοῦ γελοίου ; . . .». Ἢ μήπως ἔχετε ἀντίρρηση ;—***Θ. Ἄμαρ.*** (Καλλιθέαν). Μὰ τί σᾶς ἐνδιαφέρει ἡ κρίση ἡ δική μας, ἀφοῦ πᾶτε καὶ κάνετε παράπονα στοὺς ἄλλους ζητώντας νὰ σᾶς διαφωτίσουν τάχα γιὰ τὸ περιοδικό μας. Θὰ εἴχαμε ὅλη τὴν καλὴ διάθεση νὰ πιστέψουμε ὅτι τὸ διήγημά σας «εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴ ζωή», ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπὸ τὸ διάβασμά του εἴδαμε πὼς πρόκειται γιὰ φιλολογία καὶ μάλιστα τοῦ χειροτέρου εἴδους. Μὲ φανταχτερὰ ἐπίθετα καὶ ρωμαντικὲς ὑπερβολὲς μάθετε ὅτι δὲ γράφεται διήγημα. Χρειάζεται ν' ἀλλάξετε ἐντελῶς τὴ σημερινή σας ἀντίληψη περὶ ὕφους γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ συνεννοηθοῦμε.—***Π. Πέτραν.*** Τὸ διήγημα ποὺ μᾶς στείλατε πρὸ καιροῦ πολὺ πρωτότυπο στὴ σύλληψη, ἀλλὰ ἀποτυχημένο στὴν ἐκτέλεση. Ἡ ζωὴ τῶν πουλιῶν καὶ τῶν λουλουδιῶν γιὰ νὰ περιγραφῆ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ πολὺ δυνατὴ πέννα. Πάντως ἡ πρωτοτυπία τοῦ θέματος εἶναι κι' αὐτὴ κάτι, πρέπει ὅμως νἄχῃ καὶ κάποια ἀντίστοιχη ἐπιτυχία στὴ ἀπόδοση.—***Εὐάγγ, Χατζηαγγελάκην.*** Διαβάσαμε τὸ τετραδιάκι μὲ τὸ διήγημά σας. Δὲ μποροῦμε ὅμως νὰ καταλάβουμε ποιὸς λόγος σᾶς ἀνάγκασε νὰ καταφύγετε σ' ἕνα τόσο πλῆθος ἀπιθανοτήτων, ἀπὸ τὶς ὁποῖες στὸ τέλος δὲ βγαίνει τίποτε. Μυστηριώδεις ἀπαγωγές, κλεισίματα σὲ ὑπόγεια, μπαλσαμώματα νεκρῶν, κρεμάσματα στὸν ἀέρα. . . Μά, γιὰ τὸ Θεό, τί θέλουν ὅλες αὐτὲς οἱ φασαρίες σ' ἕνα διήγημα ; Μπορούσατε ἴσως τέτοιο ὑλικὸ νὰ τὸ χρησιμοποιήσετε στὴ συγγραφὴ κανενὸς μυθιστορήματος, ἀλλὰ ἔχουν κι' αὐτὰ τὴν τέχνη τους, ξέρετε. Καὶ τὸ ποίημά σας ὅμως δὲν εἶχε καλύτερη τύχη ἀπὸ τὸ πεζό, γιατὶ ἦταν ὑπερβολικὰ κοινότυπο καὶ στὸν τόνο τῆς παλαιᾶς σχολῆς.—***Π. Κατινάκην.*** Στὰ «νευρόσπαστα τοῦ πόνου καὶ τῆς δυστυχίας» πολλὰ λόγια γιὰ τὸ τίποτα. Τὸ διήγημά σας εἶναι ψεύτικο καὶ ἀντιαισθητικὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. χωρὶς κανένα καλὸ σημεῖο. Πήρατε ἕνα θέμα τραγικὸ ποὺ τὸ διαβάσατε χίλιες φορὲς ὡς τώρα, τὸ γεμίσατε μὲ ἀτέλειωτες περιγραφὲς χωρὶς οὐσία, τὸ φτιάξατε τελοσπάντων κατὰ τὸν χειρότερο τρόπο καὶ μᾶς τὸ στείλατε μὲ τὴν ἀξίωση νὰ μᾶς. . . συγκινήσῃ !, Ἡ ἀνθρώπινη δυστυχία εἶναι βαθύτερη καὶ δὲ μπορεῖτε σεῖς νὰ τὴν ὑποπτευθῆτε. Ἀπὸ εὔκολους δημοσιογραφισμοὺς εἴμαστε ἀηδιασμένοι πιά. Γυρεύουμε αἴσθημα πλατύ, πνοὴ δημιουργική, τάσεις ἀπολυτρωτικές, σκοποὺς ἀνώτερους ἀπὸ τὴν καθημερινότητα τῆς ζωῆς. Σταματοῦμε ἐδῶ, πρόθυμοι νὰ σᾶς ἀκούσουμε ἂν δὲ συμφωνῆτε μαζί μας. —***Β. Μαρουλᾶν,*** (Τρίπολιν). Τὸ διήγημά σας δυστυχῶς ὑστερεῖ φανερὰ στὴν ἐκτέλεση. Ἡ ἐλευθεριότητα τοῦ θέματος μὲ τὸν ξέσκεπο ρεαλισμὸ δὲν ἀρκεῖ τοῦ δώσῃ τὴν ἀναγκαία ἐκείνη τεχνικὴ ἐμφάνιση ποὺ θὰ τὸ καθιστοῦσε ὁπωσδήποτε ὑποφερτό. Στὸ τέλος μάλιστα ἡ διήγηση γίνεται πολὺ βεβιασμένη κι' ἔρχεται νὰ προστεθῆ δεύτερο δρᾶμα στὸ πρῶτο χωρὶς καμμιὰ αἰτία. Σᾶς συνιστοῦμε νὰ ἀποφεύγετε αὐτὲς τὶς ἀκρότητες ποὺ σὲ σᾶς μόνο ζημία μποροῦν νὰ φέρουν.—***Χ. Χ.*** Τὸ σημερινὸ διήγημά σας δὲν παρουσιάζει ἀτυχῶς τὰ χαρίσματα τοῦ πρώτου ποὺ περιμένει τὴ σειρά του νὰ δημοσιευθῆ. Τὰ στοιχεῖα τοῦ σημερινοῦ σας μπορεῖτε νὰ χρησιμοποιήσετε ἀξιόλογα σὲ κανένα ἄλλο, γιατὶ μᾶς δίνουν ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ.

ΑΓΟΡΑΖΩ γραμματόσημα οἱασδήποτε ἀξίας εἰς τὰς πλέον συμφερούσας τιμάς, ἀσφράγιστα καὶ σφραγισμένα ΠΡΟΤΙΜΩ ΤΟΝ ΑΝΩ ΤΥΠΟΝ γραμματοσήμου. Δίδω δάνεια ἐπὶ γραμματοσήμων (συλλογῶν, στόκ, κλπ.). Ἐνδιαφέρομαι διὰ παλαιὰς ἐπιστολὰς μὲ γραμματόσημα.

ΔΗΜ. Α. ΣΠΑΝΟΣ
Πλατεία Κλαθμῶνος
Ὁδὸς Γερμανοῦ Παλαιῶν Πατρῶν

ΜΕ ΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟΝ ΦΥΛΛΟΝ ΜΑΣ ΘΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΟΥΝ ΧΩΡΙΣΤΑ ΤΥΠΟΜΕΝΑ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 4ου ΤΟΜΟΥ

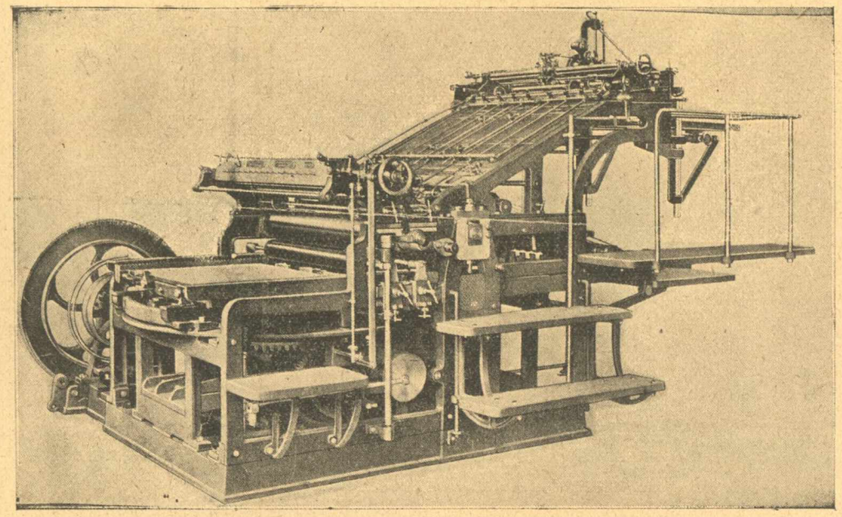

Ἄνω: Μέγα ταχυπιεστήριον Johannisberg διαστάσεων 80 × 130 κατασκευῆς 1925.

Κάτω: Ταχυπιεστήριον Export, τῶν Ἰταλικῶν ἐργοστασίων Augusta Torino, διαστάσεων 63 × 95, κατασκευῆς 1927.

"ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ,, Α.Ε.

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ **ΜΑΓΕΡ 29** ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ **ΑΧΑΡΝΩΝ 244**

Ἡ «***Πολυβιοτεχνικὴ***» ἀποτελεῖ ἀναντιρρήτως μίαν σημαντικὴν πρόοδον εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Γραφικῶν Τεχνῶν. Διαθέτουσα τελειώτατον καὶ νεώτατον τεχνικὸν ὑλικόν, διαθέτουσα εἰδικοὺς ἄριστα καταρτισμένους τεχνίτας διὰ κάθε κλάδον, ἠμπορεῖ νὰ ἐκτελέσῃ καὶ τὰς πλέον δυσκόλους τυπογραφικὰς ἐργασίας ἐντὸς χρονικῶν ὁρίων πολὺ συντομωτέρων ἄλλων παρεμφερῶν ἐπιχειρήσεων, μὲ ἀπόδοσιν τεχνικὴν ἀφαντάστως ἀνωτέραν καὶ τιμὰς ἀληθῶς ἀσυναγωνίστους. Μία ἁπλῆ ἐπίσκεψις εἰς τὰ γραφεῖα καὶ τὰ ἐργοστάσια τῆς «***Πολυβιοτεχνικῆς***» θὰ πείσῃ καὶ τὸν πλέον ἀπαιτητικὸν πελάτην ὅτι οὐδαμοῦ ἄλλοῦ θὰ εὕρῃ τὰς τεχνικὰς ἐκείνας ἐγγυήσεις ποὺ ἐξασφαλίζουν τὸν πελάτην.

Ἡ «***Πολυβιοτεχνικὴ***» ἀναλαμβάνει τὴν ἐκτύπωσιν βιβλίων, πινάκων, περιοδικῶν, ἐφημερίδων, τὴν ἐκτύπωσιν πολυχρωμιῶν καὶ ἐν γένει οἱασδήποτε τυπογραφικῆς ἐργασίας. Εἰς τὰ ἐργοστάσιά της λειτουργεῖ ἐπίσης ἄρτιον βιβλιοδετεῖον, τὸ ὁποῖον ἀναλαμβάνει πᾶσαν βιβλιοδετικὴν ἐργασίαν. Δι' οἱανδήποτε ἐργασίαν Σας ζητήσατε τιμὰς καὶ ἀπὸ τὴν «***Πολυβιοτεχνικήν***».

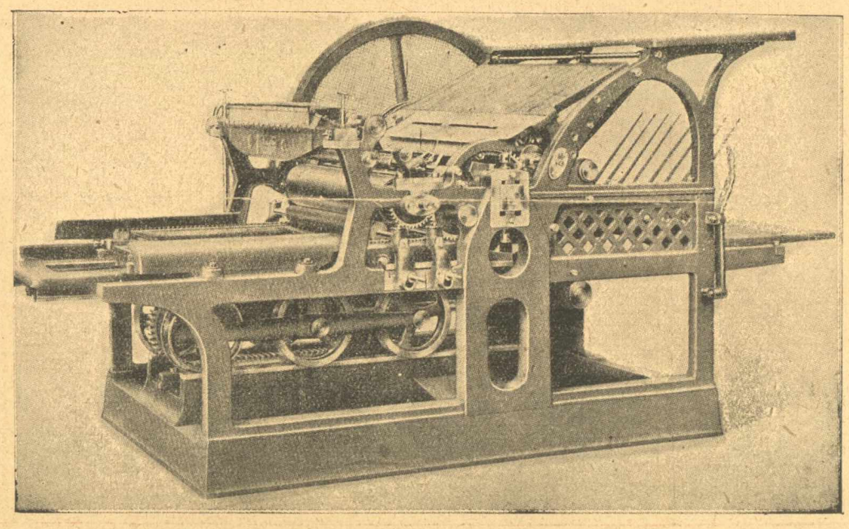

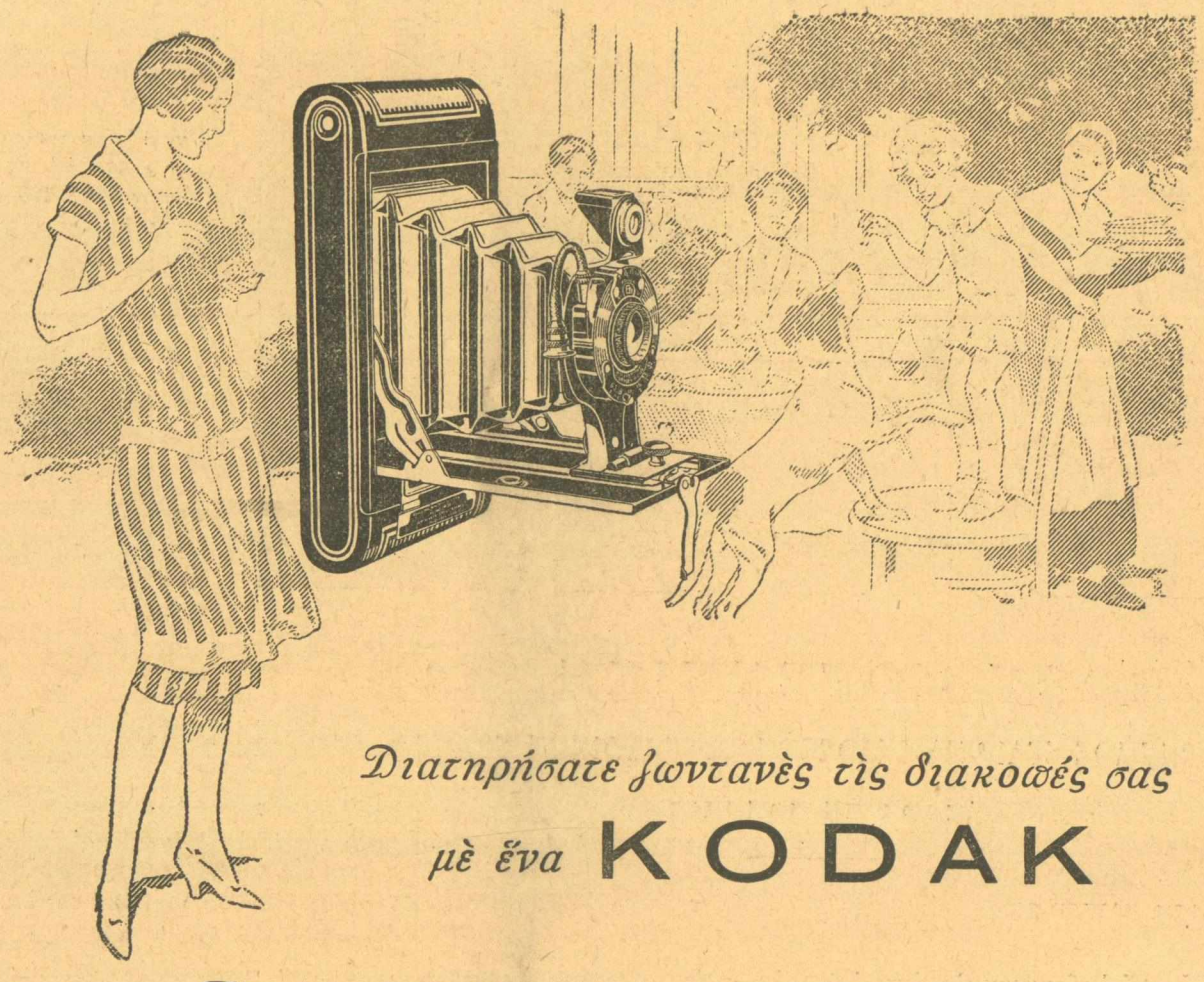

Διατηρήσατε ζωντανὲς τὶς διακοπές σας

μὲ ἕνα **KODAK**

Τὸ χειμῶνα ὅταν θὰ καθώσαστε κοντὰ στὴ φωτιά, ὁ μόνος τρόπος διὰ νὰ ζαναζήσετε τὶς εὐτυχισμένες στιγμὲς ποὺ περάσατε τὸ καλοκαῖρι, στὴ θάλασσα, στὸ βουνό, στὴν ἐξοχὴ μὲ ἀξέχαστες συντροφιές

Εἶναι ἡ φωτογραφίες σας

KODAK

Καὶ εἶναι τόσον εὔκολον μὲ ἕνα

KODAK *ποὺ μαθαίνεται σὲ 5 λεπτὰ*

ΤΥΠΟΙΣ: "ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ,, Α. Ε. ΑΧΑΡΝΩΝ 244

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧ. 5